

KIRKKO ESPOOSSA⁺
KYRKAN I ESBO

Ympäristötilinpäätös 2023

Espoon seurakuntayhtymä

Kuvat

Kerttuli Boucht kansikuva ja s. 7, 23, 30, 32

Viestintäpalvelut s. 10, 15, 16, 22

Jukka Granström s. 12, 29

Riitta Türkmen s. 13

Olarin seurakunta s. 14

Satu Harju s. 21

freepik.com s. 26

Asko Leinonen s. 28

Elina Meijula-Laaksonen s. 31

Ira Heimbürger s. 31

Kirkon hautausmaa s. 32

Taitto

Olena Laukkonen

Sisällys

Alkusanat ja johdanto	5	5.3.2 Asiakirjahallinto ja luottamushenkilötoimielimet	19
1. Seurakuntayhtymän ympäristöjärjestelmä	5	5.3.3 Koulutukset, osaamisen kehittäminen ja työohjeet	19
2. Luontovaikutukset ja -riippuvuudet	7	5.3.4 Hankintojen toteuttamiseen liittyvä ohjeistus	19
3. Ympäristöjohtamisjärjestelmän auditointi ISO 14001 SFS-EN sertifikaattia varten ..	8	5.3.5 Liikkuminen, etätyöt ja -kokoukset	19
3.1 Ympäristöjohtamisen vuosikello ja järjestelmän vaatimustenmukaisuus	8	5.4 Talous- ja tietohallintopalvelut	20
3.2 Ympäristöjärjestelmän ylläpito	8	5.4.1 Talouspalvelut	20
3.3 Sovellettavan ympäristölainsäädännön seuranta	8	5.4.2 Tietohallintopalvelut	20
4. Tiivistelmä seurakuntien ympäristötyöstä 2023	8	5.5 Kiinteistötoimi	21
4.1 Ympäristötyön teologinen tausta: kiittolisuus, kunnioitus ja kohtuus	9	5.5.1 Rakennuttaminen	22
4.2 Esbo svenska församling	9	5.5.2 Ylläpito	22
4.3 Espoonlahden seurakunta	11	5.5.3 Pihojen ja ulkoalueiden kunnossapito	23
4.4 Espoon tuomiokirkkoseurakunta	11	5.5.4 Lämmitys ja energiankulutus	23
4.5 Leppävaaran seurakunta	13	5.5.5 Sähkö, valaistus ja sähköautojen latauspisteet	24
4.6 Olarin seurakunta	14	5.5.6 Vedenkulutus ja jätevesien käsittely	24
4.7 Tapiolan seurakunta	16	5.5.7 Jätehuolto	24
5. Tiivistelmä seurakuntayhtymän viraston palveluyksiköiden ympäristötyöstä 2023	18	5.5.8 Leiri- ja kurssikeskustoiminta, elintarvikehankinnat ja puhtaanapito	25
5.1 Viraston johdon yksikkö	18	5.6 Hautaustoimi	27
5.2 Suurimmat ympäristövaikutukset ja ympäristöriskien tunnistaminen	18	5.6.1 Hautausmaiden yleishoito	27
5.3 Palvelukeskus	18	5.6.2 Hautausmaiden jätehuolto	27
5.3.1 Asiakasrajapinta ja palveluiden sähköistäminen	19	5.6.3 Hautojen hoito	28
		5.6.4 Krematorio	28
		5.6.5 Hautaustoimen koneet	29
		5.6.6 Green flag award Kellonummen hautausmaalle 2022 ja 2023	29
		5.6.7 Metsien hoito	29

5.6.8 Luonnon monimuotoisuuden tuke- minen.....	31
5.7 Viestintä.....	33
5.8 Yhteinen seurakuntatyö.....	33
6. Ympäristöohjelman tavoittei- den toteutuminen 2023.....	35
6.1 Seurakuntatyö	35
6.2 Kiinteistöt	36
6.3 Hautaustoimi.....	38
6.4 Metsät ja viheralueet.....	39
6.5 Tukipalvelut ja henkilöstön osallista- minen.....	40
6.6 Tietohallinto.....	44
6.7 Viestintä.....	46
7. Koko yhtymän tasolla seurata- tavat mittarit 2023	48
8. Hautaustoimen ympäristö- mittarit 2023	50
9. Vuoden 2023 aikana julkais- tut ympäristöaiheiset tiedot- teet, artikkelit ja someviestintä	51

Alkusanat ja johdanto

Tämä ympäristötilinpäätös sisältää kuvauksen Espoon seurakuntayhtymässä vuoden 2023 aikana toteutuneesta ympäristötyöstä. Työ jatkui seurakunnissa ja palveluyksiköissä vahvana ja monipuolisena. Hiilineutraalisuutta ja energiansäästöä edistävät hankkeet ovat edenneet, samoin sähköistäminen. Kasvisruoan määrä lisääntynyt ja ruokahävikki on vähentynyt. Ympäristökasvatus on tärkeä osa seurakuntien työtä. Luonnon monimuotoisuutta vahvistaviin menetelmiin panostetaan ja luonnonvarojen kulutusta vähennetään kierrätystä lisäämällä. Tästä kaikesta suuri kiitos kuuluu koko henkilökunnalle.

Raporttiin on sisällytetty myös seurakuntayhtymän ympäristöjohtamisjärjestelmän sertifiointia varten valmisteltuja osuuksia ISO 14001 (SFS-EN) -sertifikaatin hakemista varten. Prosessi käynnistyi syksyn 2023 aikana. Tavoitteena on olla ensimmäinen seurakuntatalous, joka sertifioi ympäristötyönsä puolueettomalla ja toimialariippumattomalla tavalla ISO-standardin vaatimusten mukaisesti.

Aineiston koostamisesta ja kokoamisesta on vastannut seurakuntayhtymän operatiivinen ympäristötyöryhmä. Taustatietoja ja kuvauksia toteutuneista asioista ovat tuottaneet useat henkilöt eri puolilla organisaatiota niin seurakuntien paikallisissa ympäristötyöryhmissä kuin yhtymän viraston palveluyksiköissäkin. Myös seurakuntayhtymän operatiivinen johto on kokouksissaan käsitellyt ympäristöasioita useaan otteeseen vuoden 2023 aikana. Kiitos aineiston aikaansaamisesta kuuluu kaikille asianosaisille. Taitosta on vastannut seurakuntayhtymän viestintäpalvelut.

Mielenkiintoisia lukuhetkiä raportin parissa!

Espoossa 12.4.2024

Espoon seurakuntayhtymän ympäristötyöryhmä

Nina Lejonqvist-Jurvanen, Esbo svenska församling (-> 12/2023)

Irene Erkko, Esbo svenska församling (v. 2024->)

Kirsi Salo, Tuomiokirkkoseurakunta

Elina Vanhatalo, Espoonlahden seurakunta (v. 2024 ->)

Seija Hatakka, Leppävaaran seurakunta

Petri Lehtisalo, Leppävaaran seurakunta

Tytti Kohonen, Olarin seurakunta (-> 12/2023)

Oili Karinen, Olarin seurakunta (v. 2024 ->)

Antti Ruuskanen, Tapiolan seurakunta (-> 12/2023)

Menni Nousiainen, Tapiolan seurakunta (v. 2024 ->)

Asko Leinonen, kiinteistöpalvelut, hautauspalvelut

Marjo Törmänen, kiinteistöpalvelut, leiri- ja kurssikeskuspalvelut

Kaie Saagpakk, kiinteistöpalvelut, laitoshuolto ja cateringpalvelut

Harri Heiskanen, kiinteistöpalvelut, tilapalvelut ja ylläpito

Eija Harju, viestintäpalvelut

Anne-Maria Laukkarinen, yhteinen seurakuntatyö

Kerttuli Boucht, viraston johdon yksikkö, ryhmän puheenjohtaja

1. Seurakuntayhtymän ympäristöjärjestelmä

Espoon seurakuntayhtymän ympäristöjärjestelmä koostuu

- ympäristöpolitiikasta
- ympäristötyön teologisista perusteluista
- pitkän aikavälin tavoitteita sisältävästä ympäristöohjelmasta
- vuosittaisista tavoitteista ja niiden toteutumista kuvaavista mittareista sekä
- seurakuntien ympäristökasvatussuunnitelmista.

Yhteinen kirkkovaltuusto on hyväksynyt ympäristöpolitiikan 16.12.2020 ja yhteinen kirkkoneuvosto ympäristöjärjestelmän ympäristöohjelman tavoitteineen 25.10.2021. Sertifiointin myötä ympäristöjohtamisjärjestelmään sisältyvä kokonaisuus tulee laajentumaan ISO 14001 SFS-EN -sertifikaatin vaatimukseen liittyvillä osilla. Seurakuntien suunnitelmat on käsitelty seurakuntaneuvostoissa.

Ympäristöjärjestelmä pohjautuu YKN:n kestävän kehityksen tavoitteisiin ja nojautuu kirkon ympäristöohjelman lähtökohtiin: evankelisluterilaisen kirkon Kiitollisuus, kunnioitus, kohtuus 2008

ilmasto-ohjelmaan, Hiilineutraali kirkko 2030 -linjauksen teologisiin perusteisiin ja Luterilaisen maailmanliiton luterilaisen ekoteologian ajattelun Creation – Not for Sale -asiakirjaan.

1.1 Ympäristöpolitiikka

Espoon seurakuntayhtymän ympäristöpolitiikan linjaukset 2021–2030 ovat:

Ympäristöpolitiikka 2021–2030

1. Seurakuntien ja seurakuntayhtymän ympäristötyö vahvistaa espoolaisten luontosuhdetta ja kannustaa kestävään elämäntapaan. Muutosten keskellä seurakunnat pitävät yllä tulevaisuuden toivoa.
2. Seurakuntayhtymän kiinteistöt ovat hiilineutraaleja vuoteen 2030 mennessä pois lukien ne kiinteistöt, joista on päätetty luopua.
3. Vähällä käytöllä olevista tiloista luovutaan, ja tilojen yhteiskäyttöä lisätään.
4. Päätösesityksissä arvioidaan esityksen ympäristövaikutukset tilanteissa, joissa ne ovat osoitettavissa.
5. Seurakuntayhtymän metsiä hoidetaan menetelmillä, jotka ovat ekologisesti, kulttuurisesti, sosiaalisesti ja taloudellisesti kestäviä. Pienistä maa- ja metsäalueista Espoon ja Kirkkonummen alueilla luovutaan maanvaihtojen tai myynnin kautta.
6. Hautausmaita ja viheralueita hoidetaan niin, että ympäristölle aiheutuu mahdollisimman vähän haittaa.
7. Sijoitustoiminnassa noudatetaan vastuullisen sijoitustoiminnan periaatteita.
8. Suositetaan ilmastoystävällistä ruokaa ja minimoidaan ruokahävikkiä.
9. Ympäristöohjelman tavoitteita toteutetaan määrätietoisesti seurakuntayhtymän voimassa olevan strategian resurssilinjaukset huomioiden.

Espoon seurakuntayhtymällä on ollut erilaisia koko yhtymän taseisia ympäristöohjelmia ja ympäristöraportteja jo pitkään. Viimeisimmät laajemmat ohjelmat ja raportit ennen nykyisen ympäristöjärjestelmän valmistumista ovat vuosilta 2000, 2007–2010, 2011–2014 ja 2015–2018.

Kirkon ympäristödiplomi yhtymällä on ollut kahdesti vuosina 2006–2010 ja 2011–2014. Yhteinen kirkkoneuvosto päätti irtautua kirkon ympäristödiplomijärjestelmästä ja aloittaa oman ympäristöjärjestelmän valmistelun kokouksessaan 12.11.2018. Yhtymän nykyinen ympäristöjärjestelmä noudattelee useita Hiilineutraali kirkko -linjauksen suosituksia.

Oman järjestelmän avulla pystytään keskittymään nimenomaan espoolaisessa toimintaympäristössä ja seurakuntayhtymän omassa vaikutuspiirissä olevien keskeisimpien asioiden parantamiseen. Päähuomio on asioissa, joilla on eniten vaikuttavuutta. Tämä on ollut myös henkilökunnan motivaation kannalta oleellista ja ympäristötyön tekemisen kulttuurin synnyttämisen onnistumisen edellytys.

Yhteisten tavoitteiden lisäksi seurakunnat ja palveluyksiköt toteuttavat myös omia paikallisia tavoitteita. Prosessi perustuu jatkuvaan parantamiseen ja sitä kautta aina uusien tavoitteiden asettamiseen. Vaikka kysymys kirkon ympäristödiplomijärjestelmään palaamisesta aina ajoittain nousee esille, nykyinen valittu tie on osoittautunut motivoivaksi juuri sen vuoksi, että se antaa yksiköille ja seurakunnille liikkumatilaa edetä omalla tarkoituksenmukaisella ja realistisella tavalla. Kahden rinnakkaisen ympäristöjärjestelmän ylläpitäminen ei olisi tarkoituksenmukaista.

Vastuu luomakunnasta osana Kirkko Espoossa -strategiaa 2023–2030

Seurakuntayhtymän uudessa strategiassa Kirkko Espoossa 2023–2030 vastuu luomakunnasta on yksi strategian kahdeksasta toiminnallisesta painopisteestä. Tätä toteutetaan

- terävöittämällä ekologista ja sosiaalista vastuullisuutta kirkon toiminnassa
- kantamalla huolta ilmastomuutoksesta ja luon-

non monimuotoisuuden vähenemisestä ja toimimalla niiden hillitsemiseksi

- toimimalla vastuullisesti ympäristön, ilmaston ja luonnon suojelemiseksi ympäristöjärjestelmämme mukaisesti
- tukemalla espoolaisia luontosuhteen vaalimisesa ja kohtuullisessa elämäntavassa
- luomalla tilaa kristillisen luontohengellisyyden toteuttamiselle pitämällä esillä toivon näkökulmaa ilmastoahdistuksen hallitsemiseksi ja
- puolustamalla lasten oikeutta hyvään tulevaisuuteen kestävän kehityksen näkökulmasta.

Strategiassa on määritelty, että tämän painopisteen tavoitteiden toteutumisen mittareina käytetään seurakuntayhtymän ympäristöjärjestelmän mittareita.

2. Luontovaikutukset ja -riippuvuudet

Luontojalanjäljellä tarkoitetaan ihmisen, organisaation, tuotteen tai palvelun kokonaisvaikutusta luonnon monimuotoisuuteen eli asian tai toiminnan luonnolle aiheuttamaa haittaa. Jos luontojalanjälki on positiivinen, puhutaan luontokädenjäljestä. Luontojalan- ja kädenjälki ovat hiilijalan- ja kädenjälkeä laajempia käsitteitä. Niiden mittaamiseen ei ole toistaiseksi kokonaisvaltaista standardia tai vakiintunutta käytäntöä.

Luontojalanjälkeä voidaan tarkastella eri näkökulmista: Mitkä ovat organisaation toiminnan suorat ja välilliset vaikutukset luontoon, miten riippuvainen organisaatio on luonnosta, mitkä ovat organisaation mahdollisesti kohtaamat riskit, jotka aiheutuvat näistä riippuvuuksista ja vaikutuksista, ja mitä mahdollisuuksia organisaatiolle syntyy luontoa vahvistavasta tai luontohaittoja vähentävästä toiminnasta.

Luontovaikutusten tai luontojalanjäljen voidaan Sitran esittämän luokittelun mukaan katsoa yleisellä tasolla muodostuvan toiminnasta aiheutuvista kasvihuonepäästöistä, saasteista, maankäytöstä, luonnonvarojen suorasta hyödyntämisestä ja

toiminnan vaikutuksista vieraslajien leviämiseen. Luonnon monimuotoisuuteen kohdistuvien vaikutusten mittaaminen ja arvioiminen edellyttää toiminnan, luonnon monimuotoisuuden muutosten sekä syntyvien kustannusten, haittojen ja/tai hyötyjen välisten syy-yhteyksien hahmottamista ja määrittelyä.

3. Ympäristöjohtamisjärjestelmän auditointi ISO 14001 SFS-EN sertifikaattia varten

ISO 14001 SFS-EN on tunnustetuin kansainvälinen ja toimialariippumaton ympäristöjärjestelmien ja ympäristöjohtamisen standardi, joka on käytössä maailmanlaajuisesti. Se on sisällöltään ja vaatimuksiltaan laajempi kuin kirkon ympäristödiplomi. Ulkoinen sertifiointi tuo uskottavuutta organisaation ympäristötyölle, lisää läpinäkyvyyttä, avoimuutta ja luottamusta organisaation prosesseja kohtaan. Akkreditoitu sertifiointi on kansallisesti ja kansainvälisesti tunnustettua ja valvottua toimintaa.

Seurakuntayhtymän ulkoiseksi sertifiointiorganisaatioksi valittiin vuoden 2023 syksyllä DNV Business Assurance Finland Oy. 14001-sertifikaatti on voimassa kolme vuotta kerrallaan edellyttäen, että vuosittaiset ulkoiset auditoinnit osoittavat standardin vaatimusten jatkuvasti täyttyvän koko kolmivuotisen kauden ajan. Ympäristöjohtamisjärjestelmän ulkoinen auditointi toteutetaan vuosien 2024–2026 aikana.

3.1 Ympäristöjohtamisen vuosikello ja järjestelmän vaatimustenmukaisuus

Seurakunnat ja palveluyksiköt määrittelevät vuosittaiset ympäristötavoitteensa osana talousarvio- ja toimintasuunnitelmaprosesseja. Tavoitteiden tulee olla yhdenmukaisia hyväksytyn ympäristöpolitiikan ja -ohjelman kanssa.

Ympäristöjärjestelmän prosesseista on laadittu vuosikello, johon on sovitettu seurakuntayhtymän talouden ja toiminnan suunnittelun vuosikelloa mukailevaan kalenterivuoteen 14001-sertifikaatin sitovat velvoitteet ja sertifikaatin edellyttämät prosessit. Ympäristöjohtamisjärjestelmän 14001-sertifikaatin vaatimustenmukaisuuden arviointi ja ylläpito toteutetaan operatiivisena työnä, jonka toteutumisesta raportoidaan hallintoelimille vuo-

sittaisen ympäristötilinpäätöksen muodossa.

3.2 Ympäristöjärjestelmän ylläpito

14001-sertifikaatin edellyttämiä ympäristöjärjestelmän osa-alueita ovat vaatimustenmukaisuuden, toimintaympäristön muutosten, sidosryhmien ja tarpeiden odotusten, ympäristöpolitiikan ja -järjestelmän tarkoituksenmukaisuuden ja ajantasaisuuden, roolien, vastuiden ja valtuuksien tarkoituksenmukaisuuden sekä resurssien ja osamisen riittävyysarviointi. Lisäksi edellytetään ympäristöriskien arviointia, toimintaan vaikuttavan ympäristölainsäädännön seuranta ja muun muassa ennalta määriteltyä toimintatapaa akuutteihin ympäristöpoikkeamiin, ympäristövahinkoihin, onnettomuuksiin tai hätätilanteisiin reagoimiseksi.

Prosessiin kuuluvat johdon katselmukset sekä sisäiset että ulkoiset auditoinnit. Tavoitteena on jatkuva kehittäminen: positiivisten havaintojen ja käytäntöjen havaitseminen ja ylläpitäminen, mahdollisia ympäristöriskejä aiheuttavien vaaratekijöiden arviointi ja niiden hallinta, havaittujen poikkeamien rekisteröinti, korjaava toiminta ja prosessin yhteydessä esiin nousseiden kehittämisehdotusten vieminen käytäntöön.

3.3 Sovellettavan ympäristölainsäädännön seuranta

Seurakuntayhtymän ja seurakuntien toimintaan vaikuttavasta ympäristölainsäädännöstä on laadittu kooste, jonka ajantasaisuus tarkistetaan vuosittain.

4. Tiivistelmä seurakuntien ympäristötyöstä 2023

Ympäristöjärjestelmän mukaan seurakunnilla tulee olla ympäristösuunnitelma, joka käsitellään seurakuntaneuvostossa. Kaikki seurakunnat ja yhteisen

seurakuntatyön palveluyksikkö ovat valmistelleet omat suunnitelmansa suunnittelukaudelle 2023–2025. Seurakuntien työssä keskeistä on luontokädenjäljen näkökulmasta ympäristökasvatus, joka näyttäytyy kaikilla työaloilla.

Seurakuntien paikallisten ympäristösuunnitelmien painopisteitä vuodelle 2023 olivat:

- Eläimet, luonnon suojeleminen ja luontoelämysten mahdollistaminen (Esbo svenska)
- Ekologinen elämäntapa, kohtuullisuutta ja kierrätystä, seurakuntalaisten luontoelämykset (Espoonlahti)
- Ympäristökysymysten huomioimisen mahdollistaminen kaikissa päätöksissä ja toiminnassa (Tuomiokirkkoseurakunta)
- Ympäristöystävällinen kuluttaminen (Leppävaara)
- Julkista liikennettä suositaan, hankitaan kertakäyttöisiä HSL:n matkalippuja, tiimikokouksia Teamsillä, autosta luovutaan, valaistus liiketun-
nistimilla, toimipisteille hankitaan kaikki tarvittavat jätteasiat (Olari)
- Osallistuminen yhteisiin tapahtumiin ja teemapäiviin, joukkoliikenteen ja kimpakyytien suosiminen, uuden tavaran hankinta vain harkiten, lajittelu ja kierrätys (Tapiola).

4.1 Ympäristötyön teologinen tausta: kiitollisuus, kunnioitus ja kohtuus

Evankelis-luterilaisen kirkon Hiilineutraali kirkko 2030 -linjauksen taustamateriaaleissa todetaan, että kirkon erityiset vahvuudet ilmastotyössä liittyvät arvoihin ja asenteisiin. Seurakunnat pyrkivät omien päästöihin liittyvien konkreettisten toimien lisäksi tukemaan jäseniään ja muita ihmisiä muuttamaan elämäntapaansa ilmaston ja muun ympäristön kannalta kestäväksi. Seurakuntien ympäristökasvatus lähtee tästä tavoitteesta. Kiitollisuus Jumalan luomakuntansa kautta antamista elämän lahjoista saa tuntemaan kunnioitusta, joka ohjaa kohden kohtuullista elämäntapaa.

Espoon seurakuntayhtymän ympäristötyön teologinen tausta rakentuu kolmen lähtökohdan ympärille, joilla pyritään kuvaamaan kristityn suhdetta luontoon ja Jumalaan: kiitollisuus, kunnioitus ja kohtuus. Kiitollisuus nousee huomiosta, että Jumala antaa kaikki lahjansa luodun välityksellä. Tämän tulisi herättää ihminen kunnioittamaan ratkaisuisaan luonnon omaa tasapainoa sekä ylistämään Luoja hänen lahjoistaan.

Toinen lähtökohta on kunnioitus. Kunnioitus perustuu siihen, että luomakunnassa läsnä oleva Jumala tekee luodun osalliseksi pyhydestään. Luomakunnan kunnioitus ja ihmettely on vastaus luodussa havaittuun Jumalan läsnäoloon. Luonnossa oleva pyhä kutsuu ihmettelemään ja kunnioittamaan sitä, mutta voi herättää myös pelon tunteen. Kunnioitettaessa luomakuntaa annetaan kunnioitus myös Jumalalle.

Kolmas ympäristöohjelman lähtökohta on kohtuus. Kohtuudella tarkoitetaan elämäntapaa, jossa pyritään käyttämään oikein Jumalan lahjoja. Kohtuullisuuteen kuuluu vastuullisuus, joka ohjaa tekemään eettisiä valintoja ja kieltää ylikuluttamisen.

Teologisen tausta-ajattelun lisäksi seurakunnat ovat reaali maailmassa toimivia organisaatioita samalla tavoin kuin muillakin toimialoilla toimivat organisaatiot. Siksi toiminnasta aiheutuva luontojalanjälki ja -kädenjälki ovat tärkeitä, ja ympäristöjohtamisjärjestelmällä pyritään vaikuttamaan myös niihin.

Seurakuntatyössä suurimmat ympäristökuormitukset syntyvät toiminnassa käytettävistä kiinteistöistä, niiden lämmittämisestä ja ylläpidosta, leiritoiminnasta ja niihin liittyvästä liikkumisesta, leirikeskusten eli rakennusten ylläpidosta, majoitus- ja ruokahuoltopalveluiden toteuttamisesta kuljetustarpeineen, elintarvikkeiden käytöstä, jätehuollosta ja henkilökunnan Espoon kaupungin alueella työtehtäviin liittyvästä liikkumisesta.

4.2 Esbo svenska församling

Seurakunnan talousarviovuoden 2023 ympäristötavoitteet olivat:

- Ympäristösuunnitelma valmistellaan niin, että

se on valmis vuoden alussa

- Ympäristösuunnitelma jalkautetaan kaikkien työalojen toimintaan
- Otamme ympäristön huomioon kaikilla työaloilla
- Käytämme Reilun kaupan tuotteita
- Tiloissamme käytettävät tuotteet, mm. pesuaineet, saippuat ja vastaavat, ovat hajusteettomia.

Ympäristötyön tavoitteiden toteutumisen mittarina käytetään kaikessa toiminnassa seurakuntayhtymän ympäristöjärjestelmää. Noudatamme ympäristöjärjestelmässä määriteltyjä ohjeita käytävistä mittareista.

Vuoden 2023 ympäristötavoitteet toteutuivat suurelta osin Esbo svenskan seurakunnassa. Ympäristösuunnitelma valmistui vuoden 2023 aikana. Ympäristötyötä on jalkautettu kaikilla työaloilla vuoden 2023 aikana ja ympäristöasioita on huomioitu kaikilla työaloilla. Reilun kaupan tuotteet ovat olleet käytössä, samoin pesuaineet on hankittu asetettujen ympäristötavoitteiden mukaisesti.

Ympäristötyön jalkauttaminen olisi voinut olla määrätietoisempaa ja selkeämmin sidottu mitattaviin tavoitteisiin, joilla on selkeää ympäristövaikutusta. Vuoden haasteena oli ympäristövastaavan virkavapaa 1.3.2023–31.12.2023 sekä useat lisähaasteet työntekijöiden rekrytoinnissa. Ympäristötyöryhmän toiminta oli siten myös haasteellista vuonna 2023.

Asetettujen ympäristötavoitteiden lisäksi ympäristöasioita on huomioitu monella tapaa eri työaloissa. Kirkonpalveluskunnassa huomiota on kiinnitetty energiansäästötoimenpiteisiin (esim. valojen ja koneiden sammuttaminen) sekä jätteiden lajitteluun. Hankinnoissa on suosittu Reilun kaupan sekä ympäristömerkittyjä tuotteita.

Diakoniatyössä on kannustettu kierrätykseen. Asiakkaille on tarjottu mahdollisuutta hankkia kierrätystuotteita yhteistyössä Espoon tuomiokirkkoseurakunnan kirpputorin Unelman kammarin kautta. Unelman kambari on ottanut vastaan myös seurakuntalaisten lahjoittamia tavaroita ja vaatteita. Lisäksi diakonia-asiakkaita on neuvottu kestävä-

pään ja ympäristöystävällisempään elämäntapaan mm. opastamalla sähkön säästöön sekä julkisten kulkuneuvojen käyttöön.

Musiikkityössä on kierrätetty nuotteja. Lisäksi elektronisten nuottien käyttö on lisääntynyt. Musiikkityössä järjestettiin myös Earth Hour -konsertti maaliskuussa 2023.

Rippikoulutyössä nuorten opetuksessa on käsitelty ympäristökysymyksiä ja luomakunnan arvoa. Rippileireillä kasvisruoan osuutta on kasvatettu ja kierrätykseen on kiinnitetty huomiota. Rippikoulu-, lapsi- ja nuorisotyössä on tarjottu mahdollisuuksia erilaisiin luontokokemuksiin. Kommunikointi rippikoulunuorten ja heidän huoltajiensa kanssa on tapahtunut sähköisen viestinnän avulla ja näin on säästetty painatusmateriaaleja sekä postin kuljetuksen ilmastovaikutuksia. Sähköinen viestintä lisääntyy seurakunnassa koko ajan. Painotuotteet ovat pääsääntöisesti ympäristömerkittyjä.

Ympäristöasioista viestittämistä on kasvatettu seurakunnan eri kanavissa. Lähetystön kautta on tuettu myös Suomen lähetysseuran ympäristöpankkia, jonka kautta istutetaan puita mm. Tansaniaan ja luodaan siten edellytyksiä parempaan elämään ympäristömuutoksen kanssa kamppailevilla seuduilla.

Seurakunnan ympäristövastaava toimi vuonna 2023 ympäristöasiantuntijana Kirkkohallituksessa. Sieltä saadulla kokemuksella on hyötyä myös seurakunnan tulevaan ympäristötyöhön sekä sen suunnittelemiseen ja vaikuttavuuden arvioimiseen.

Earth Hour soi Espoon tuomiokirkossa kynttilöiden loisteessa.

Espoon kirkkojen ulkovalot sammuiivat kansainvälisen Earth Hour -tapahtuman merkiksi lauantaina 25.3. klo 20.30–21.30. Espoon tuomiokirkossa järjestettiin samaan aikaan kynttilänvalossa Earth Hour -konsertti. Tapahtumaan osallistuminen on osa kaikkien Espoon seurakuntien yhteisiä ympäristötavoitteita. Valojen sammuttaminen on symbolinen ele, jolla osoitetaan huolta ilmastomuutoksen kiihtymisestä ja luonnon monimuotoisuuden köyhtymisestä.

4.3 Espoonlahden seurakunta

Seurakunnan ympäristötavoitteet talousarviovuodelle 2023 olivat:

- Paperijätteen ja muiden jätteiden tavoitteellinen vähentäminen ja lajittelu (mm. paperisten kausiesitteiden merkittävä vähentäminen), hävikkiruuan hyödyntäminen ja vaatteiden kierrätys
- Kirkon, kappeliin ja vuokratilojen ympäristön siisteydestä huolehtiminen
- Espoon seurakuntayhtymän ympäristöohjelman (ISO-standardin) mukaiset toimenpiteet.

Ympäristötavoitteen toteutumisen arvioimisessa käytettäviä mittareita ovat toimintasuunnitelman mukaan kierrätyksen ja lajittelun onnistuminen, Reilun kaupan tuotteiden menekki ja lähi- ja hävikkiruuan käyttäminen mm. diakoniaruokailuissa.

Nuorisotyössä leirikirje menee paperisena vain heille, jotka sen pyytävät ilmoittautumisen yhteydessä (paitsi rippikouluissa). Soden keittiöön on hankittu kierrätyspiste. Käytettävät pesuaineet ovat ympäristöystävällisiä.

Päivänavauksissa on huomioitu myös kestävän kehityksen teemoja. Ripareilla pidetään luonto- ja retkipäiviä. Kauppaostoksissa suositaan kasvista, lähiruokaa ja luomua. Hävikkiruokaa hyödynnetään mahdollisuuksien mukaan.

Askartelutarpeissa hyödynnetään ensisijaisesti olemassa olevaa materiaalia. Kasvatuksessa pidämme esillä luontoarvoja (opetamme kierrättämistä, muistutamme valojen sammuttamisesta, opetamme luonnon arvostamista Jumalan luomana ja

ruuan arvostamista).

Kansainvälisenä Maan päivänä lauantaina 22.4. järjestettiin Espoonlahden kirkolla usean toimijan yhteinen ympäristö- ja kierrätystapahtuma. YK:n yleiskokous on julistanut huhtikuun 22. päivän Kansainväliseksi Äiti Maan päiväksi tarkoituksena muistuttaa elämisestä arjessa harmoniassa luonnon kanssa, jotta nykyisillä ja tulevilla sukupolvilla olisi oikeudenmukainen mahdollisuus elää tasapainoista elämää maapallollamme. Kirpputoripöytien vuokrat ja hävikkikahvilan tuotto lahjoitettiin lyhentämättömänä Itämeren rantojen suojeluun John Nurmisen säätiölle ja erityisesti Espoonlahden rantojen suojeluun. Idea tapahtuman järjestämisestä syntyi Espoonlahden seurakunnan ympäristöryhmässä. Tapahtumassa oli myös tarjolla tietoa kestävästä kehityksestä, lajittelusta ja kierrätyksestä, kahvila, pomppulinna, tietovisa, askartelua ja muskari. Yhteistyökumppaneina toimivat Espoon Latu, Espoon ympäristöyhdistys, John Nurmisen säätiö ja Kierrätyskeskuksen ympäristökoulutus/HSY.

Seurakunnan työntekijät osallistuivat myös Suomen luonnon päivän tapahtumien toteuttamiseen Hilassa 26.8.2023.

4.4 Espoon tuomiokirkkoseurakunta

Seurakunnan talousarviovuoden 2023 ympäristötavoitteet olivat:

- Tuomiokirkkoseurakunta tarjoaa ainakin kolme ympäristöaiheista tapahtumaa: Ympäristöpaneeli, Earth Hour ja ilmastomessu ja Luomakunnan sunnuntai. Pyhiinvaellusreitit valmistaminen luontopolulle on myös ympäristötavoite.
- Toimintaympäristö huomioiden on edelleen tärkeää rakentaa keskustelua, jotta kierrätys aloitettaisiin myös seurakunnan kiinteistöissä ja tapahtumissa. Käyttäjäpalautteen perusteella tämä ei ole vielä toivotulla eikä totutulla tasolla. On syytä myös liennyttää asenteita suhteessa sähköiseen liikkumiseen ja vaikuttaa siihen, että myös seurakunta voidaan nähdä myönteisenä esimerkkinä.

- Ihmisen vastuu luomakunnasta on esillä kaikessa seurakunnan toiminnassa. Tämä on uusien sukupolvien tärkein hengellinen kysymys.

Ympäristötavoitteen toteutumisen arvioimisessa käytettävät mittarit ovat:

- Ympäristötapahtumien toteutuminen ja osallistujamäärä on helposti mitattavissa.
- Ympäristövaikutuksen arviointi ohjelmissa ja sisällöissä otetaan aktiiviseen tarkasteluun ja suunnittelun kohteeksi.
- Ympäristön kannalta myönteinen keskustelu työyhteisöissä ja yhteistyökumppaneiden kanssa luo yhteistä ymmärrystä ja aktivoi toimintaan. Seurakunnan ympäristötyön kannalta on olennaista myös, miten seurakuntalaiset arjessaan toimivat.

Tiivistelmä seurakunnan tekemästä ympäristötyöstä

Tavoitteet ovat pääosin toteutuneet.

Vuoden alusta alettu punnitsemaan lautasille jäävän ruuan hävikki, ja kerätty tieto on nähtävillä koko seurakunnan alueelta. Kesäkerhoissa ja perheiden päivässä on tarjolla kasvisruokapainotteinen ruoka. Ohjelmassa on ollut ympäristöaiheisia tietokilpailuja. Safkaa ja Seuraa -illoissa on kasvisruoka.

Työalat ovat tehneet toimintaan liittyvät suunnitelmansa, joihin ympäristöteema on liittynyt. Jätteiden kerääminen on suunniteltu uudelleen ja kierrätys on tehostunut. Askartelutarvikkeet ovat laadukkaita ja niitä haetaan tarvittaessa Kierrätyskeskuksesta. Myös luonnonmateriaaleja käytetään.

Elintarvikkeet ja kahvit on ympäristöluokituksestaan parantuneet. Myös automaateissa on Reilun kaupan tuotteet ja pienissä kahvitustilanteissa käytetään kahvitikkuja, jotta kahvihävikkiä ei tule.

Kaikki työalat ovat tehneet toiminnastaan oman ympäristösuunnitelman tai ympäristökasvatussuunnitelman. Musiikkityö järjesti ilmastokonsertin. Espoon tuomiokirkossa järjestettiin Earth Hour -tapahtuma ja luomakunnan sunnuntain messu. SyysMatin markkinat on jo vuosikausia ollut ympäristöteemaa toteuttava tapahtuma, joka on

vasta nyt huomattu sellaiseksi ja jonka yhteydessä noudatettavia ympäristöaiheisia teemoja tullaan jatkossa edelleen jatkamaan.

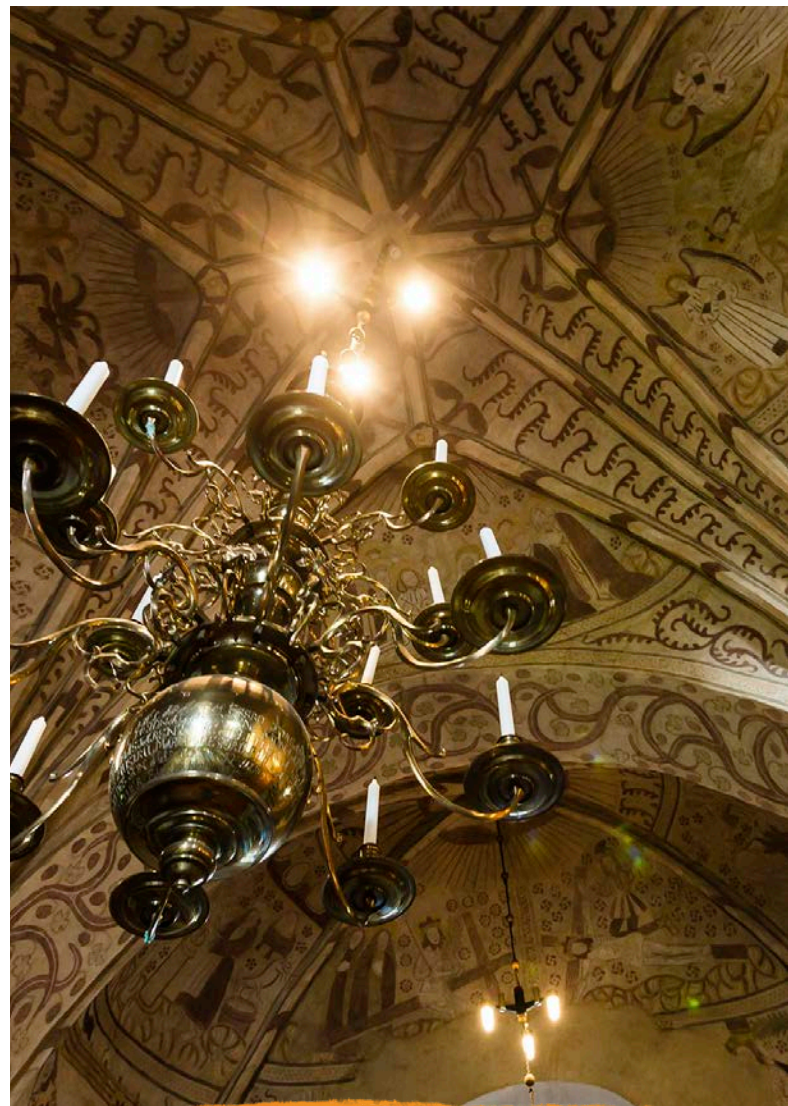
Rippikoulut on toteutettu Vihreät riparit -teemojen mukaisesti.

Käytössä oleva pikkubussi ei vielä ole sähköinen, koska tarvittavan latausinfra rakentaminen on kesken.

Ympäristötyön tekeminen vaatii jatkuvaa huomiota ja valvontaa. Toimintojen muuttaminen ympäristöstävällisemmäksi vaatii määrätietoista asenteiden ja toimintatapojen muokkausta.

Jätteiden lajittelu on tullut kaikkiin kiinteistöihin, joissa on ruokapalveluita. Lajittelua on muokattu kohteiden tarpeiden mukaisesti.

Espeen tuomiokirkko tarjoaa tunnelmalliset puitteet Earth Hour -konsertille.

4.5 Leppävaaran seurakunta

Seurakunnan talousarviovuoden 2023 ympäristötavoite oli toteuttaa seurakunnan ympäristösuunnitelmaa. Ympäristötavoitteen toteutumisen arvioimisessa käytettävät mittarit on kuvattu ympäristösuunnitelmaan.

Painopisteinä olivat:

Ympäristöystävällinen kuluttaminen

Kulutuksen vähentäminen toteutui muun muassa seuraavilla tavoilla: toimipisteisiin saadut kierrätysastiat, tuunaus-korjauspaja, eri materiaalien yhteiskäyttö, harkitusti uutta, kertakäyttöastioista asteittain luopumista, laadukkaisiin tuotteisiin panostaminen, energian säästäminen, työsuhdepyörät ja kimpakyydit.

Päivä kirkonmäellä

Leppävaaran seurakunnan Päivä kirkonmäellä -tapahtumissa 12.2., 2.4. ja 10.9.2023 toteutettiin eri työalojen yhteistyössä tavaroiden vaihtopöytiä (lelu, kirja, vaate) periaatteella "tuo tullessasi, vie mennessäsi". Vaihtopöytäideaa vietiin myös seurakunnan vauvakerhoihin.

Tapahtumissa toteutettiin myös tuunauspajoja,

joissa oli mahdollisuus esimerkiksi korjata omia vaatteita ohjattuna tai itsenäisesti. Todettiin, että esimerkiksi tuunauspajoja olisi voitu enemmän mainostaa seurakunnan some-kanavilla.

Nuorisotiimi vastasi tapahtumien yhteydessä järjestetystä roskienkeruukampanjasta, joka toteutettiin kirkon lähiympäristössä, sekä luontosuunnistuksesta kyseisissä tapahtumissa.

Tapahtumien lapsille suunnatuissa askarteluhetkissä käytettiin kierrätettyjä materiaaleja kuten seurakunnan päiväkerhoissakin.

Kierrätys

Kierrätysastioita lisättiin eri toimipisteisiin (metalli, muovi, pahvi ja muovipullo). Myös materiaalien yhteiskäyttöä lisättiin organisoimalla Leppävaaran kirkon yhteisvarastoa tätä varten erikseen nimetyn työryhmän toimesta.

Ilmasto/energia

Muutto Stellasta Leppävaaran kirkolle on vähentänyt esimerkiksi autolla kulkemista toimipisteiden välillä. Muutama työntekijä on myös hankkinut työsuhdepolkupyörän.

Muuta teemalla ympäristöystävällisyys

Laatikkoviljely aloitettiin kirkolla.

Näppäret Näpät.

Leppävaaran kirkon ja Painiityn palvelutalon joulukuuset 2023

Perheleiri ympäristöteemalla (Kasvatustiimi).

Kasvisruuan lisääminen eri seurakunnan tilaisuuksissa.

Näppärät Näpit (vapaaehtoisten käsityöpiiri) teki isoäidin neliöstä kaksi ”Joulupuuta”, joista toinen jäi kirkolle ja toinen lahjoitettiin Palvelutaloon.

Seurakuntien yhteiset tapahtumat

Leppävaaran seurakunta osallistui seuraaviin yhteisiin tapahtumiin: Earth Hour, Luomakunnan sunnuntai (Ilmastomessu, joka sai hyvää palautetta), Reilun kaupan viikko (Viaporin tori, jossa tarjottiin muun muassa Reilun kaupan kahvia, mukana diakoni ja kansainvälisen työn sihteeri).

4.6 Olarin seurakunta

Seurakunnan talousarviovuoden 2023 ympäristötavoite oli toteuttaa uutta ympäristösuunnitelmaa toiminnan suunnittelussa ja käytännön toimissa. Ympäristötavoitteen toteutumisen arvioimisessa käytettäviä mittareita olivat ympäristösuunnitelman mukaisten konkreettisten muutosten määrä, sisältö sekä taloudelliset ja sisällölliset vaikutukset.

Vuoden 2023 teema oli energiansäästö.

Toimenpiteet: yhteisruokailujen ilmastoystävällisyys huomioitiin entistä paremmin, lisättiin energiatehokkuutta, tehostettiin kierrätystä sekä toteutettiin luontokasvatusta.

Seurakunnan vapaaehtoiset hakivat hävikkileipää ja -pullia Ison Omenan Gateau-kahvilasta neljänä päivänä viikossa. Tuotteita tarjottiin diakonialounailla ja seurakunnan kahdessa ilmaiskahvilassa. Matinkappelin lounaalta jäljelle jäänyttä ruokaa myytiin ihmisille mukaan kotiin, kirkon lounaalta taas ruoka kuljetettiin tarjottavaksi seuraavan päivän leipäkahvilaan Matinkappelille. Myös diakonialounailta jäänyttä ruokaa on pakattu yksittäispakkauksiin ja pakastettu. Diakoniatyöntekijät ovat jakaneet ruoka-annoksia tarvitseville. Diakonian asiakkaille annettiin myös osto-osoituksia kierrätyskeskukseen.

Diakonialounaissa siirryttiin lisäämään kasvisruokaa siten, että joka kolmas aterialla oli kasvisruoka, eli 1/3 ruokailuista on tarjolla ollut kasvisruoka.

Ruokailuita järjestettiin toimintakaudella kahdesti viikossa. Suosimme luomua kaikessa, myös lihoissa. Pääruoka-aineesta kalaa ja kanaa on ollut myös kolmannes ja loput nautaa tai possua. Kauden kasviksia oli tarjolla entistä enemmän. Myös Chapple-tilan yhdeksästä brunssista kaksi oli kasvisruokabrunsseja ja yksi kokonaan vegaaninen.

Ennakoilmoittautuminen auttaa ennakoimaan ruoan kulutusta, ja esimerkiksi Chapple-tilan brunseille sekä kirkolla järjestetyille seniorisynttäreille ja joululounaalle oli ennakoilmoittautuminen ruokahävikin vähentämiseksi.

Lähes tulkoon kaikki seurakunnassa tarjottava kahvi ja tee ovat Reilun kaupan tuotteita, ja muutenkin hankinnoissa suosittiin edelleen Reilun kaupan tuotteita, luomua ja lähiruokaa. Vegaanisen ruoan osalta lähiruoka-periaatteen toteuttaminen on ollut hankalampaa. Jatkuvan toiminnan tarjoiluissa on mietitty kohtuullisuutta, on esimerkiksi pyritty siihen, että tarjolla olisi joko makea tai suolainen vaihtoehto molempien sijaan.

Matinkappelin Minikirppis-toiminta on kierrätystä, jossa myydään pikkurahalla vaatteita ja kodintarvikkeita seurakunnan Virossa tehtävän lähetystyön hyväksi. Kirppis toimii lahjoitusten varassa.

Matinkappelin Minikirppiksen vapaaehtoisia.

Pop-up-kirpputoritoimintaa järjestettiin puolestaan Ison Omenan Chapple-tilassa osallistavalla periaatteella. Kirpputoritapahtumia järjestettiin keväällä, ja syyskuussa kokeiltiin autohallikirppistä Ilossa Omenassa. Kierrätetyistä langoista kudottiin Äiti Teresa -peittoja ja villasukkia hyväntekeväisyyteen.

Seurakunnan käytössä olleesta polttomoottori-käyttöisestä pakettiautosta luovuttiin maaliskuussa 2023. Kimppakyydit ovat ehkä jonkin verran lisääntyneet. Sen sijaan yhteiskäytössä olevia bussikortteja ei ole lainattu kertaakaan vuoden aikana, mutta kortteja on käytetty jonkin verran. Kirkon yhteiskäyttöpalkkupyörien korjaaminen käyttöön osoittautui kannattamattomaksi, asiaa selvitetään mahdollisesti myöhemmin uudestaan.

Tiimikokouksia pidettiin Teamsissa vaihtelevasti, kuitenkin etäkokouksia oli huomattavasti vähemmän kuin puolet kokouksista. Messupalaverit siirtyivät verratain laajasti etäkokouksiksi.

Kaikki kirkon tiloissa olevat valaisimet on vuoden 2023 aikana vaihdettu energiaa säästäviin energiansäästölamppuihin tai led-lamppuihin. Liikettunnistinvalojen hankinta siirtyi vuoteen 2024, mutta ne ovat tulossa. Olarin kirkolla on pidetty mahdollisimman vähän kirkkosalissa valaistusta päällä tai täysillä. Kesän konfirmaatiomessut ja messut yleensä on sovittu pidettävän aurinkoisella säällä ilman valaistusta. Toimitilojen lämpötilaa alennettiin suunnitelman mukaan. Lisälämmittimiä on täytynyt käyttää Matinkappelissa, sillä siellä on muutamissa huoneissa ollut alhaisempi lämpötila kuin mitä työsuojelusäädökset edellyttävät.

Jätteiden kierrätyksestä parannettiin Ison Omenan Chapple-tilassa lisäämällä eri jättejakeiden kierrätysasteiden määrää niin, että käytännössä kaikki jäte pystytään kierrättämään. Kauppakeskuksessa toimijoille on hyvät kierrätysmahdollisuudet, ja Chapple-tilan parantunut kierrätysaste sai myös kauppakeskukselta positiivista huomiota. Olarin kirkolle lisättiin muovinkeräys v. 2023, ja Matinkappelillakin eri jättejakeiden kierrätys on huomioitu hyvin. Sen sijaan Olarin kappelin kierrätysmahdollisuudet huononivat kiinteistön omistajasta johtuvasta syystä seurakunnan toiminnan hiljenemisen myötä.

Ympäristönäkökulma on ollut esillä seurakunnan varhaiskasvatuksessa, koululaisten toiminnassa ja nuorten toiminnassa sekä kierrätysnäkökulmasta että luontokasvatuksen ja luontosuhteen vahvistamisen näkökulmasta. Nuorten tilan pelikoneista esimerkiksi katkaistaan virta silloin, kun niitä ei käytetä, ja energian säästöön myös ohjataan. Kaikki rippikoulut ovat vihreitä ripareita ja v. 2023 Espoon omissa leirikeskuksissa rippikoululeireillä tarjottavista lämpimistä aterioista jo 50 % oli kasvisaterioita.

Suomen luonnon päivänä lauantaina 26.8. järjestettiin Nuku yö ulkona -tapahtuma Espoon seurakuntien Hilan leirikeskuksessa meren rannalla Kirkkonummella. Olarin seurakunta vastasi tapahtumasta. Tarjolla oli mahdollisuus päästä yöpymään luonnon helmassa lauantai- ja sunnuntai-iltana 26.8. klo 9 alkaen sunnuntaihin 27.8. asti. Aikaisempaa eräkokemusta ei tarvittu. Teltta, makuupussi ja -alusta sekä retkikeitin oli mahdollista lainata paikan päältä.

Osallistujille tarjottiin illalla letun paistoa sekä sunnuntaiaamuna aamupala. Tapahtumassa on myös yhteistä ohjelmaa, johon osallistuminen on vapaaehtoista: liikkumista luonnossa, yhteisiä pelejä ja leikkejä, melontaopetusta, mahdollisuus melontaretkelle, saunomista, iltanuotio ja aamulla perhemessu luonnon keskellä. Tilaisuuteen oli järjestetty myös yhteiskuljetus.

Nuku yö ulkona -tapahtuma

Earth Hour, Reilu kauppa, Nuku yö ulkona-tapahtumat sekä kirppistapahtumat Isossa Omenassa huomioitiin seurakunnan viestinnässä mm. sosiaalisessa mediassa. Ympäristönäkökulmaa voisi ottaa viestinnässä rohkeasti esiin. Esimerkiksi systemaattinen maininta Reilun kaupan kahvista ja teestä kaikissa Chapple-tilan tapahtumissa on erittäin hyvä käytäntö.

4.7 Tapiolan seurakunta

Seurakunnan talousarviovuoden 2023 ympäristötavoitteet olivat:

- Vuonna 2022 valmistunut ympäristösuunnitelma vaikuttaa seurakuntalaisten ja työntekijöiden käyttäytymiseen ja seurakuntaelämän toteutukseen. Esim. ekumeeninen luomakunnan aika 1.9.-4.10, Earth Hour, energiansäästöviikko, luomakunnan sunnuntai syyskuun 1. sunnuntaina ja luontoympäristössä toteutettu jumalanpalveluselämä luontevaksi osaksi seurakuntatoimintaa.
- Seurakuntaelämässä ja työyhteisössä fyysiselle ja digitaaliselle kohtaamiselle on tarkoituksenmukaiset käytännöt. Fyysisiin kohtaamisiin saapumiseen suositaan joukkoliikennettä ja kimpapakyytejä.
- Uutta tavaraa hankitaan harkiten. Tapiolan kirkolla on tarkoituksenmukaiset lajittelupisteet ja kierrätys toimii.

Arvio ympäristötavoitteen toteutumisesta asetettujen mittareiden pohjalta:

- 1. Ympäristösuunnitelmaan liittyvä raportti ja sen mittarit, esim. toteutettujen ympäristötilaisuuksien määrä, ruokahävikin määrä ja energiankulutus.

Ympäristöasiat ovat luonteva osa monipuolista jumalanpalveluselämää ja kasvatuksen tehtävää. Erillisiä ympäristötapahtumia valmistellaan. Kirkon kahvila Valo tarjoaa keittolounasta kerran viikossa, joten ruokahävikin määrä on tältä osin pieni. Kahvilan biojäte kierrätetään. Tapiolan kirkkokiihteistössä kului vuonna 2023 sähköä 174 909 kWh.

Vuoden 2019 tarkka lukema ei ole tiedossa, mutta se on ollut noin 365 000 kWh, eli peruskorjauksessa kiinteistön sähkön kulutus väheni alle puoleen entisestä.

- *Etäkokousten ja etänä tehdyn seurakuntatyön laatu. Korvaukset oman auton käytöstä.*

Työyhteisössä etäkokoukset toimivat hyvin viestinnässä, kun keskitytään tiettyihin teemoihin. Seurakuntatyössä etätapaamiset auttavat toimituskeskusteluissa, jos asianosaisten kohtaaminen kasvotusten on heidän osaltaan mahdotonta. Striimatut Israel-Palestiina-symposiumit olivat suosittuja. Etätapaamisissa vuorovaikutus on kuitenkin aina puutteellista. Työntekijöiden omalla autolla ajamat kilometrit työtehtävissä olivat vuonna 2022 14 069 km ja vuonna 2023 11 678 km eli nämä vähenivät 2 391 km eli 17 prosenttia.

- *Lajittelupisteiden määrä ja laatu. Kierrätyksen toimivuus. Raportointi, jos uutta tavaraa pitää perustelluista syistä hankkia.*

Tapiolan kirkkokiihteistöön hankittiin vuoden 2023 alussa uudet lajitteluastiat, joihin voi erotella energijätteen, sekajätteen ja keräyspaperin. Kirkon jätetilaan tuli uutena loppuvuodesta pakkausmuovin keräysastia. Uusista hankinnoista (äänenotto-laitteita ja siivouskone) on tehty hankintasuunnitelmat.

Kestävän kehityksen tavoitteiden lippu

Tapiolan seurakunta nosti 25.9.2023 kestäväen kehityksen tavoitteiden (Sustainable Development Goals, SDG) lipun salkoon näyttääkseen sitoutumisensa kestäväen kehityksen edistämiseen, lisätäkseen tietoisuutta YK:n toimintaohjelmasta ja kirittääkseen muutosta yhteiskunnan eri osa-alueilla. Syyskuun 25. päivänä tulee kuluneeksi kahdeksan vuotta siitä, kun YK:n 193 jäsenvaltiota sopivat kestäväen kehityksentavoitteista ja Agenda 2030 -toimintaohjelmasta.

Varhaiskasvatus

Tarjosimme toiminnassamme kasvisruokaa ja käytimme kierrätysmateriaaleja askarteluissa erityisesti päiväkerhossa. Perheleirillä tuettiin perheiden luontosuhteen rakentumista ulkoilemalla runsaasti, viettämällä Earth houria ja iltahartaus käsitteli luomakuntaa. Kevätretkellä liikuttiin luonnossa ja retken aiheena olivat ötökät ja luomakunnan ihmettely. Kesäperhekerho kokoontui ulkona Silkkiniityllä piknikin merkeissä. Syksyn perheleiri oli Nuuksiossa. Ohjelmassa oli luontorastirata, ja askartelumateriaalit kerättiin ulkoa.

Kasvatus

Nuorisotyön leireillä ja tilaisuuksissa tarjoiltiin kasvisruokaa. Koulupäivystyksissä tarjoiltavat kahvit, teet, kaakaot ja suklaat olivat Reilun kaupan tuotteita.

Jäsenyys

Ympäristöteemaisia tapahtumia on ollut useampia. Seurakunta osallistui Miljoona roskapussia-keräykseen järjestämällä kirkon ympäristössä roskienkeruutalkoot. Pyöräilyviikolla oli pyörrien huoltoa ja Pyörällä kaiken ikää -päivät ja somessa ihmisiä kannustettiin pyöräilemään. Huhtikuussa seurakuntalaisia osallistui opastetulle linturetkelle Laajalahdessa. Elokuussa Espoo-päivänä kirkolla järjestettiin kirpputori, joka edisti kiertotaloutta. Kirpputorilla oli 20 myyntipaikkaa. Syyskuun lopussa vietettiin SDG:n (Sustainable Development Goals, kestäväen kehityksen tavoitteet) liputus-päivää ja seurakunta järjesti yhdessä Changemaker-vapaaehtoisten kanssa tilaisuuden kirkolla. Jäsenyystiimi on pyrkinyt järjestämänsä toiminnan tarjoiluissa tarjoamaan kasvispainotteista, eettistä ruokaa, muun muassa Reilun kaupan tuotteita,

sekä lähellä tuotettavaa ruokaa. Ympäristöteemaiset tapahtumat luovat positiivista kuvaa seurakunnan toiminnasta ja lisäävät ympäristötietoisuutta eri ikäisten parissa.

Julistus

Pyhiinvaellukset ovat osoittautuneet jumalanpalveluselämän muodoksi, jonne kynnys on matala myös uusilla kävijöillä. Samalla ne liittyvät vahvasti luontohengellisyyteen. Velskolan luontopyhiinvaellus järjestettiin 4.6., Espoo-päivän kaupunkipyhiinvaellus 26.8. ja Seimeltä seimelle-pyhiinvaellus 9.12.

Ekumeenisen rukousviikon kirkkovaellukseen 22.1. osallistui seurakunnan vapaaehtoisia. Vaeluksen toteuttamiseen liittyi haasteita vastuunkannossa. Maaliskuussa järjestettiin hiljaisuuden retriitti Hvittorpissa ja marraskuussa Kulttuurikeskus Sofiassa.

Pääsiäisyönä toteutettiin Leppävaaran seurakunnan kanssa yhdessä vaellus Leppävaaran kirkolta Tapiolan kirkolle pääsiäisyön messuun. Suunnittelu ja toteutus olivat vahvasti työntekijävetoisia, mutta uutta oli seurakuntarajat ylittävä yhteistyö. Musiikissa tosin oli vahvasti mukana myös vapaaehtoisia. Ensimmäisen kerran toteutukseksi tapahtuma onnistui kohtuullisesti, mutta toistuessaan se kaipaisi sisällöllistä kehittämistä sekä osallisuuden ja omistajuuden edistämistä.

Palvelut

Peruskorjauksessa parantuneeseen Tapiolan kirkon jätetuoneeseen saatiin uutena muovin keräysastia. Edellisen vuoden lopulla ja vuoden 2023 alussa kirkon sisätiloihin hankitut uudet keräysastiat ovat helpottaneet jätteiden lajittelua ja kierrättämistä.

Viestintä

Tapiolan seurakunnan viestintä on vielä painottunut ympäristötapahtumista viestimiseen, mutta esim. paaston aikana tehtiin yksinkertaiseen elämän tapaan liittyviä videoita ja somejulkaisuja.

5. Tiivistelmä seurakuntayhtymän viraston palveluyksiköiden ympäristötyöstä 2023

5.1 Viraston johdon yksikkö

Vastuu seurakuntayhtymän ympäristötyön johtamisesta on viraston johdon yksiköllä. Vuodelle 2023 koko yhtymän ympäristötyöllä oli yksi tavoite: Ympäristöjärjestelmän mukainen toiminta ja järjestelmän ulkoinen auditointi. Tavoite toteutui hyvin. Yhteisen kirkkoneuvoston syksyllä 2021 hyväksymän ympäristöohjelman toiminta eteni kaikilla osa-alueilla kaikissa yksiköissä ja seurakunnissa.

Vuoden 2023 keväällä valmistui ensimmäinen ympäristötilinpäätös, joka kuvasi vuoden 2022 ympäristötyön toteutumista. Raportti merkittiin tiedoksi yhteisessä kirkkoneuvostossa kesäkuussa ja esiteltiin myös kiinteistöjohtokunnalle ja arvioinnin johtokunnalle. Keskustelujen yhteydessä saatiin kiitosta raportin kattavuudesta ja siitä, miten monipuolista ympäristötyö eri puolilla organisaatiota on. Keskusteluissa esiin tuotuja huomioita ja kehitysehdotuksia on huomioon tätä vuoden 2023 ympäristöraporttia laadittaessa.

Seurakuntayhtymän ympäristötyöryhmä kokoontui kuusi kertaa. Kaikki ympäristötyöryhmän kokoukset toteutetaan hybridikokouksina.

Seurakuntayhtymän ympäristötyön johtamisen organisointi kuvattiin vuoden 2022 raporttiin. Sisäisiä toimintatapoja vakiinnutetaan ja kehitetään vähitellen kohti käytäntöä, jossa kaikissa seurakunnissa ja yksiköissä osallistutaan mahdollisimman yhdenmukaisella tavalla ympäristötavoitteiden suunnitteluun ja kehittämiseen. Eteneminen etenee yksiköiden ja seurakuntien valmiuksien mukaisesti. Tuoreimpien työhyvinvointitutkimusten mukaan haasteena ovat tuoreet organisaatiomuutokset, suuri työmäärä ja tehtävien priorisointi monien erilaisten tehtävien ja vastuiden ristiaallokossa.

5.2 Suurimmat ympäristövaikutukset ja ympäristöriskien tunnistaminen

5.2 Suurimmat ympäristövaikutukset ja ympäristöriskien tunnistaminen

Yhtymän viraston palveluyksiköiden toiminnassa suurimmat ympäristövaikutukset aiheutuvat kiinteistötoimesta, hautaustoimesta, leirikeskusten ylläpidosta, liikkumisesta ja ylipäättään hankinnoista. Kiinteistötoimi on seurakuntayhtymän suurin hankintoja tekevä organisaation osa.

Suurimmat mahdolliset ympäristöriskit voisivat realisoitua ja hätätilavalmiuden ylläpito on erityisen tärkeää krematoriotoiminnassa, hautaus- ja kiinteistötoimessa ja jätevesien käsittelyssä. Mahdollinen ympäristövahinko voisi aiheutua prosessin häiriötilanteista, laitteiden tai järjestelmien rikkoutumisesta tai vikaantumisesta. Riskien realisoitumisen ehkäisemisessä tärkeää on perehdyttäminen, kiireen ja työmäärän hallinta virheiden välttämiseksi, vaarallisten aineiden oikea käsittely, ohjeiden noudattaminen, suojainten käyttäminen ja työ- ja hätätilannetoimintaohjeiden ylläpitäminen.

Vuosien 2022–2023 aikana tehdyn arvion mukaan yksikään edellä mainituista mahdollisista riskeistä ei ole riskitasoltaan sietämätön tai merkittävä. Ympäristöriskien hallitsemiseksi vastuuyksiköissä on laadittu toimintasuunnitelma ja aikataulu ja nimetty asiasta vastaava taho. Jos tunnistettujen ympäristöriskien riskin suuruus on arvioitu vähäiseksi, huomioitavaksi tai riskiä ei ole, tilannetta seurataan.

Yhtymän viraston palveluyksiköissä ylläpidetään toimintakäsikirjaa, joka toimii prosessikuvauksena, laatujärjestelmänä ja perehdyttämisen välineenä. Näiden avulla voidaan hallita mm. säiliöiden ja polttoaineiden, vaarallisen jätteen, kemikaalien, jäteveden ja siivousaineiden käsittelyyn liittyviä riskejä. Krematoriotoiminta ja jäteveden käsittely edellyttävät ympäristölupaa.

5.3 Palvelukeskus

Palveluyksikön vuoden 2023 ympäristötavoitteet olivat sähköisen asioinnin kehittäminen ja ekologisten toimistotarvikkeiden hankinta mahdollisuuksien mukaan. Tavoitteen toteutumisen

arvioimisessa käytettävät mittarit ovat tulostus- ja postitusmäärien vertailu aiempaan.

Palvelukeskuksen toimintaa kuvaavaan tekstiin on sisällytty myös asiakokonaisuuksia, joiden ohjeistamisesta yksikkö vastaa, mutta joiden toteutus käytännössä tapahtuu linjaorganisaation mukaisesti seurakunnissa ja muissa palveluyksiköissä.

5.3.1 Asiakasrajapinta ja palveluiden sähköistäminen

Palvelukeskuksen keskusrekisteri, varauspalvelut ja hautatoimisto muodostavat asiakasrajapinnan, jonka kautta yksikön henkilökunta hoitaa seurakuntien puolesta muun muassa virkatodistuksiin ja sukuselvityksiin liittyviä asiakirjapalveluja ja kirkollisiin toimituksiin liittyviä varauksia. Asiakkaat asioivat suurimmaksi osaksi sähköisesti tai puhelimitse, ja suurin osa asiakirjatilauksista tulee sähköisesti. Kastevarauksen tekeminen sähköisesti on ollut mahdollista vuoden 2024 alusta.

Toimitiloihin liittyvistä varauksista ja kirkollisista toimituksista sovittaessa asiakkaille ei palvelukeskuksesta anneta ympäristönäkökulmien huomioimiseen liittyviä ohjeita, esimerkiksi liittyen toimipisteen jätteen lajitteluun. Mikäli tällaisia ohjeita on, ne annetaan toimipaikan henkilökunnan toimesta paikan päällä.

5.3.2 Asiakirjahallinto ja luottamushenkilötoimielimet

Kaikki seurakunnat ovat mukana keskitetyn asiakirjahallinnon piirissä vuoden 2023 alusta alkaen. Sähköistä asiakirjahallintoa kehitetään kohti pysyvässäilytyksen sähköistämistä. Toimielinten kokouksissa tarvittavat materiaalit ovat luottamushenkilöiden saavutettavissa asiakirjaportaalissa.

Hallintoelinten kokousten osalta on lähdetty siitä, että kokousten vuorovaikutus on parempi, jos kokoukset ovat läsnäkokouksia. Vaikka etä- tai hybridikokoukset ovat uuden kirkkolain voimaan tultua mahdollisia, niitä on toteutettu satunnaisesti tilanteissa, joissa kokous on pitänyt saada pidet-

tyä nopealla aikataululla tai käsiteltävänä on ollut vain yksi tai kaksi asiaa. Vuoden 2023 alussa uusille luottamushenkilöille järjestetyt perehdyttämistilaisuudet toteutettiin hybriditilaisuuksina. Noin 1/3 osallistujista seurasi tilaisuuksia etäyhteydellä.

5.3.3 Koulutukset, osaamisen kehittäminen ja työohjeet

Palvelukeskus vastaa koko henkilökunnalle tarjottavan henkilöstökoulutuksen suunnittelusta ja toteutuksesta. Työskentelyä koordinoi koulutusryhmä. Henkilökunnan osaamisen ylläpito ja luvanvaraista pätevyyttä osoittavien koulutusten suorittaminen on linjaorganisaation vastuulla. Koulutustilaisuuksissa on lisätty etäkoulutuksia ja hybridikoulutuksia.

Palvelukeskus vastaa yleisestä työsuojeluun, -turvallisuuteen ja työtapaturmiin liittyvästä ohjeistuksesta. Varsinaisesta työturvallisuudesta ja oikeasta toimintatavasta sekä paikallisten työohjeiden olemassaolosta ja ajantasaisuudesta vastaavat palveluyksiköiden ja seurakuntien linjaorganisaatiot.

5.3.4 Hankintojen toteuttamiseen liittyvä ohjeistus

Palvelukeskus vastaa seurakuntayhtymän sääntökokoelmasta ja muun muassa hankintasäännön sisällön ajantasaisuudesta. Keskitettyä hankintatoimen tai hankintojen ohjausta ei ole. Hankinnat tehdään pääsääntöisesti muissa yksiköissä ja seurakunnissa. Hankintasäännössä ei oteta kantaa ympäristökriteereihin, mutta niitä suositellaan käytettäväksi, jos se on hankittavan tuotteen tai palvelun kannalta relevanttia. Päätösesityspohjiin sisältyy vakiokohtana ympäristövaikutusten arviointi, ja sitä suositellaan käytettävän, jos esitettävällä asialla on ympäristövaikutuksia.

5.3.5 Liikkuminen, etätyöt ja -kokoukset

Työtehtävien hoitoon liittyvästä välttämättömästä

liikkumisesta ei ole koko organisaation laajuista sitovaa ohjeistusta. Voimassa oleva matkustussääntö ei ota kantaa eri liikkumistapojen ympäristövaikutuksiin. Luottamushenkilöiden kulkemista ei ohjeisteta.

Henkilökunnan liikkumiseen liittyvät linjaukset tehdään seurakunnissa ja palveluyksiköissä. Etäkokoukset ja etätöyökäytännöt ovat vähentäneet liikkumisen tarvetta. Henkilökuntaa ei voida kieltää käyttämästä omaa autoa esimerkiksi kodin ja työpaikan välisiin matkoihin, vaikka matka liittyisi työtehtäviin (esimerkiksi iltakokouksiin osallistuminen). Seurakuntayhtymän kiinteistöihin rakennetut sähköautojen latauspisteet ovat myös henkilökunnan käytettävissä.

Vuodesta 2022 alkaen henkilökunnalla on ollut mahdollisuus hankkia työsuohdepolkupyörä. Vuonna 2022 etua käytti 15 henkilöä, vuonna 2023 työsuohdepyörä oli 23 henkilöllä.

Pidempiin virkamatkoihin suositellaan muuta kulkutapaa kuin lentämistä, jos se on mahdollista tai kokonaisuuden kannalta tarkoituksenmukaista. Rippileirikuljetukset toteutetaan yhteiskuljetuksina. Muiden leirien ja retkien osalta käytännöt vaihtelevat ja riippuvat siitä, mikä kohderyhmä ja sen valmiudet liikkua omatoimisesti ovat.

5.4 Talous- ja tietohallintopalvelut

5.4.1 Talouspalvelut

Talouspalveluilla oli vuodelle 2023 kaksi ympäristötavoitetta: Verkkolaskutoimittajien määrä pidetään mahdollisimman korkeana ja myyntilaskutuksessa yrityksille edistetään verkkolaskutusta kaikissa järjestelmissä. Ympäristötavoitteen toteutumisen arvioimisessa käytettävä mittari on verkkolaskujen suhde kaikkiin laskuihin. Tämä tavoite on saavutettu hyvin. Ostolaskujen käsittely on lähes täysin sähköistynyt. Yli 98 % laskutuksesta toteutuu verkkolaskutuksena. Tiliöinnin automaattinen ohjaus otetaan käyttöön vuoden 2024 helmikuussa, mikä

edelleen tehostaa ja nopeuttaa laskutusprosessia.

Hankinnoilla on ylipäätään suuria ympäristövaikutuksia. Seurakuntayhtymän viraston yksiköt ja seurakunnat ovat yhdessä suuri kilpailuttaja ja hankkija. Mikäli seurakuntayhtymän hankintojen kokonaismäärää eli kulutusta saataisiin vähennettyä, se vähentäisi toiminnasta aiheutuvaa luontojalanjälkeä. Hankintojen aiheuttaman CO₂-kuormituksen suuruutta tultaneen ainakin jollain tasolla seuraamaan vuodesta 2025 alkaen. Toisaalta monet hankinnoista ovat välttämättömiä seurakuntatyön toteuttamiseksi, eli useissa tilanteissa pätee, mitä enemmän toimintaa on, sitä enemmän esimerkiksi elintarvikkeita tai palveluita joudutaan hankkimaan.

Hankintojen euro- ja kappalemääräiset määrät ovat viime vuosina kasvaneet koronavuosia lukuun ottamatta. Inflaatio selittää hankintojen euromääräisen kasvun, mutta myös ostolaskujen määrä on lisääntynyt, mikä tarkoittaa, että tuotteita ja palveluita myös ostetaan aikaisempaa enemmän.

Sijoitustoiminnan sääntö tarkistetaan kolmen vuoden välein. Voimassa olevan säännön mukaan myös vaihtoehtoiset sijoitukset ovat sallittuja, mikä on osaltaan mahdollistanut sijoittamisen myös erilaisiin vihreän siirtymän kohteisiin.

5.4.2 Tietohallintopalvelut

Tietohallintopalveluiden talousarviovuoden 2023 ympäristötavoitteet olivat laitteiden kierrätys ja turvatulostuksen tuoma tulosteiden väheneminen. Ympäristötavoitteen toteutumisen arvioimisessa käytettävät mittarit olivat kierrätettävien laitteiden määrä ja tulosteiden määrä. Molempien tavoitteiden toteutumisen kehityssuunta on ollut myönteinen.

Tietohallintopalvelut kilpailuttaa ja toimittaa sopimusyhteistyönsä kanssa yhteistyössä seurakunnille ja palveluyksiköille mobiililaitteet, tietokoneet ja niihin liittyvät oheislaitteet, monitoimi- ja tulostuslaitteet, teleoperaattori-, järjestelmä- ja sovelluspalvelut. Yksikössä on tehty pitkäjänteisesti työtä vastuullisuuskysymysten huomioimiseksi.

Yhteistyökumppaneilta edellytetään vastuullista

toimintaa. Tämä on selkeämpää laitteiden osalta, mutta palveluja ostettaessa toimittajien ja erilaisten alihankintaketjujen kaikkien toimijoiden toimintatapojen vastuullisuuden tarkistaminen tai varmentaminen on vaikeaa. Tilanteissa täytyy luottaa toimittajien antamiin kuvauksiin. Käytännössä kaikilla toimittajilla on jo itsellään myös jo oma ympäristö- tai vastuullisuusohjelma tai sertifikaatteja, joiden avulla he osoittavat oman toimintansa vastuullisuuden. Sitoutumista seurakuntayhtymän ympäristöjärjestelmään sellaisenaan ei ole syytä vaatia.

Käytännössä kaikki tietohallinnon hankinnat nojautuvat kirkon tietohallinnon arkkitehtuuriratkaisuihin ja Hanselin yhteiskilpailutuksiin ja -sopimuksiin, joihin seurakuntayhtymä on liittynyt tai joihin sillä on mahdollisuus liittyä. Tilanne, jossa seurakuntayhtymä eroaisi tai toimisi yksinäisenä saarekkeena kirkon ICT-ratkaisuista erillään, ei ole toiminnallisista, taloudellisista, arkkitehtuurisista eikä ympäristösyistäkään realistinen vaihtoehto.

Omista konesalipalveluista on luovuttu ja siirrytty kohti palveluntarjoajien tarjoamia ja ylläpitämiä virtuaaliympäristöjä. Kokonaisuus pohjautuu leasing-sopimuksiin ja lisensseihin. Omia yhtymälle ostettuja tuotteita on vähäisessä määrin.

Vahinkoja sattuu, mutta huolellisuutta laitteiden käsittelyssä myös tarvitaan. Rikkoutuneet laitteet aiheuttavat välillä turhaa ympäristökuormitusta.

Viime vuosien määrätietoisien työn tuloksena on saavutettu monia merkittäviä muutoksia. Tulosteiden määrä vähentyy turvatulostamisen käyttöönoton seurauksena. Laitteiden elinkaaret ovat jo nyt niin pitkiä kuin mikä toiminnallisesti ja muun muassa laitteiden yhteensopivuuden vuoksi on järkevää. Elinkaarien pidentämisellä nykyisestä ei enää arvioida saavutettavan lisäarvoa ympäristön suojelemisen näkökulmasta, koska kääntöpuolena voi olla laitteiden rikkoontuminen ja vanhentuminen ja sitä kautta tarve uusien laitteiden hankkimiselle. Etätyövälineiden kehittymisen ja laajan käyttöönoton seurauksena työtavat ovat nopeutuneet ja työ- ja virkamatkat ovat vähentyneet, mikä on ollut myös selvää työajan säästöä.

5.5 Kiinteistötoimi

Seurakuntayhtymän strategia Kirkko Espoossa 2023–2030 määrittelee kiinteistöihin ja toimitiloihin sekä toiminnallisia että resursseihin liittyviä linjauksia ja mittareita. Keskeisenä tavoitteena on riittävien tilojen tarjoaminen ja ylläpitäminen, mutta kuitenkin niin, että seurakuntayhtymän talous kestää sekä kiinteistöjen peruskorjaustarpeet että vuosittaiset ylläpitokustannukset. Seurakuntayhtymän kiinteistöjen vähentämishjelmaa on pyritty edistämään vuodesta 2019 alkaen. Kiinteistöjen ja toimitilojen määrän vähentämisessä ei kuitenkaan olla edistytty strategian edellyttämässä tahdissa.

Kiinteistötoimen ympäristötavoitteena talousarviovuodelle 2023 oli hyvän tietoisuustason säilyttäminen seurakunnissa ja yhtymän eri yksiköissä. Tavoitteet määritellään ympäristöjärjestelmän ja -ohjelman linjausten mukaisesti. Tavoitteista oli kirjattu myös seuraavaa:

Kiinteistökannan hiilineutraalisuus tai fossiilittomuus ratkaistaan ympäristöohjelman sekä hyväksytyjen talousarvion investointikohteiden resurssin kautta. Ylläpidon vuosikorjaustoiminnassa pyritään aina ympäristövastuun mukaisiin ja kestäviin ratkaisuihin. Uusiutuvien energiamuotojen käyttöä lisätään mahdollisuuksien mukaan pääsääntöisesti vain peruskorjauskohteiden yhteydessä.

5.5.1 Rakennuttaminen

Ilmastonmuutoksen hillintään, kestäväan kehitykseen ja luonnon monimuotoisuuden säilyttämiseen tähtäävät hankkeet ja investoinnit arvioidaan, aikataulutetaan ja toteutetaan seurakuntayhtymän pitkän aikavälin rakentamissuunnitelman ja vuosittaisen talousarvion eli käytettävissä olevien investointi-, käyttötalous- ja henkilöresurssien puitteissa. Niitä ei priorisoida muiden hankkeiden edelle pelkästään ympäristönäkökulmien vuoksi.

Kaikissa hanke-esityksissä kuvataan esitykseen liittyvät ympäristövaikutukset. Varsinainen lain edellyttämä ympäristövaikutusten (YVA) arviointi tapahtuu tarveselvitys- tai hankesuunnitteluvaiheessa ja tarvittavien lupien käsittelyvaiheessa yhteistyössä kaupungin kanssa. Tarjouspyynnöissä määritellään tarjoajilta vaaditut toimenpiteet ja esimerkiksi se, miten urakoitsijan tulee huolehtia jätteiden käsittelystä. Suunnitteluvaiheessa määritellään rakennusmateriaaleihin ja sallittuihin menetelmiin liittyvät ympäristövaikutukset ja esimerkiksi, miten hankkeessa urakka-alueella olevat puut tulee suojella. Kalustuksessa pyritään hyödyntämään seurakuntayhtymän omia kierrätyskalusteita niin paljon kuin mahdollista.

Velskolan kartanorakennuksen peruskorjaus alkoi vuonna 2023.

5.5.2 Ylläpito

Viime vuodet ovat konkreettisesti osoittaneet, että suuri kiinteistökanta tarkoittaa suurta ylläpitävien ja ennakoimattomien korjaustarpeiden määrää. Vuosina 2019–2023 seurakuntayhtymän kiinteistöissä ja seurakuntien käytössä olevissa toimitiloissa on syntynyt yllättäviä ja ennalta arvaamattomia, pitkän aikavälin rakentamissuunnitelmaan sisällyttämättömiä korjaustarpeita, joiden kustannukset yhteensä ovat yli 3,5 miljoonaa euroa (alv 24 %). Vuoden 2023 aikana teetettiin kuntotutkimus 69 kohteessa, ja selvitykset valmistuivat tammikuussa 2024. Hautausmaa- ja asuinkiinteistöt rajattiin pois.

Selvityksen mukaan Espoon seurakuntayhtymän kiinteistökannan uudisarvo on noin 182,5 M€, joten laskennallisesti uutta korjausvelkaa syntyy vuosittain merkittävä määrä. Arvio korjausvelan suuruudesta on noin 97 miljoonaa euroa. Ellei kiinteistökantaa saada vähennettyä, peruskorjausvelan hoitaminen tulee tarkoittamaan noin 10 miljoonan euron suuruisia investointeja vuosittain ainakin seuraavan kymmenvuotiskauden ajan.

Vuoden 2023 aikana tilattiin kolme uutta sähköauttoa kiinteistöjen ylläpidon tarpeisiin. Ne saadaan käyttöön vuoden 2024 aikana. Polttomoottorikäyttöisiä työkoneita on vaihdettu sähkökäyttöisiin.

Seurakuntayhtymä omistaa asunto-osakkeita eri puolilla Espoota. Näissä kiinteistöissä noudatetaan kunkin taloyhtiön mahdollistamia järjestelyjä ja edellyttämiä menettelytapoja esimerkiksi jätteiden käsittelyn, valaistuksen säätelyn, vedenkulutuksen tai rakennusmateriaalien suhteen. Asukkaiden edellytetään noudattavan taloyhtiön sallimia menettelytapoja ja huolehtimaan omalta osaltaan sallittujen menettelytapojen noudattamisesta.

Kiinteistöjen ylläpidon sujuvoittamiseksi Espoon seurakuntayhtymän kohteet on jaettu kolmeen huoltoalueeseen. Neljäs alue otetaan käyttöön vuoden 2024 aikana. Menettely vähentää ristiin ajamista kohteiden välillä ja helpottaa ja nopeuttaa yhteyden ottamista huoltoon. Odotuksena on, että menettelyn kautta saadaan jatkossa myös toteutettua aikaisempaa paremmin ennakoivaa huoltoa.

5.5.3 Pihojen ja ulkoalueiden kunnossapito

Seurakuntayhtymällä on 26 kiinteistöpihaa ja ulkoaluetta, joista pääosa on palveluntuottajien toimesta kunnossapidettäviä. Leirikeskusten kesäkunnossapito tapahtuu kesän aikana omana työnä, mutta talviaikana palveluntuottajan toimesta. Kellonummen siunauskappelin ja Tuomiokirkon seurakuntatalon kesäkunnossapidon hoitaa palveluntuottaja ja talvikunnossapidon läheisen hautausmaan henkilökunta. Kaikki muut kohteet ovat palveluntuottajien ympärivuotisessa hoidossa.

Piha- ja ulkoalueiden kunnossapitopalvelut kilpailutettiin vuoden 2023 aikana. Uudet sopimukset kattavat vuodet 2024–2027. Kilpailutuksen yhteydessä otettiin käyttöön Viheralueiden kunnossapitoluokitus RAMS 2020 ja kunnossapidon yleinen työselostus VKT 2021. Näiden monipuolisella hyödyntämisellä kiinteistöjen ulkoalueilla voidaan ohjata kunnossapitoa kestävämpään ja ympäristöystävällisempään suuntaan. Kaikille alueille on tehty omat hoitokartat kesä- ja talvikunnossapitoa varten. Sopimuskauden aikana luodaan myös kohdekohtaiset hoitokortit, jotka sisältävät muun muassa tiedot kullakin kiinteistöpihalla olevista puista, kasveista, pensasistutuksista ja pintarakenteiden neliömääristä. Tämä mahdollistaa sen, että kullakin alueella voidaan edistää myös luonnon monimuotoisuuden lisäämiseen tähtääviä toimenpiteitä.

Komealupiini on luokiteltu haitalliseksi vieraslajiksi.

Kiinteistöpalvelut valvoo palveluntuottajien toiminnan sopimuksenmukaisuutta. Valvontaa helpottamaan on luotu Ulkoalueiden kunnossapito-Teams-ryhmä, jonka kautta henkilökunta voi välittää ajantasaista tietoa kohteen ulkoalueiden kunnosta ja esimerkiksi akuutisti liukkaudentorjunnan tarpeesta. Ryhmä on otettu aktiivisesti käyttöön ja se on todettu tarpeelliseksi, nopeaksi ja toimivaksi kanavaksi.

Ennen vuotta 2023 haitallisiksi luokitellut kasvilajit on poistettu, mutta yksittäisiä kasveja, esim. lupiineja, saattaa ulkoalueilta löytyä. Ulkoalueiden kunnossapidon työselostuksessa on vaatimus näiden kasvien poistamisesta havainnon jälkeen. Viitapihlaja-angervoiesiintymiä vielä on, mutta ne tullaan poistamaan lain määrittelemän kahden vuoden siirtymäajan puitteissa. Kunnossapidossa pyritään huomioimaan kaikki vieraslajeista aiheutuvien riskien hallintaa määrittelevän lain säädökset.

5.5.4 Lämmitys ja energiankulutus

Yhtymän virastotalon Kirkkokatu 1 -kiinteistöön asennettiin aurinkosähköjärjestelmä rakennuksen kattoremontin yhteydessä. Vuoden 2024 aikana selvitetään, minkälaisia mahdollisuuksia vastaavia järjestelmiä on mahdollista asentaa muihin kiinteistöihin. Suojeltuihin rakennuksiin ei lähtökohtaisesti ole sallittua asentaa aurinkopaneelijärjestelmää, jos rakennuksen ulkoasu ei sitä suojelullisten näkökulmien vuoksi mahdollista. Osassa kohteista jouduttaneen selvittämään ensin myös kattorakenteiden kestävyys; nykyiset kattorakenteet eivät välttämättä kestä aurinkopaneelien painoa ilman, että koko katto ensin peruskorjataan.

Hilan leirikeskuksen käyttö lopetettiin loppuvuodesta 2021, eikä tiloissa ylläpidetä enää muuta kuin peruslämpöä. Öljykattila lämmittää tällä hetkellä asuinrakennusta ja rajoitetusti keittiörakennusta. Varsinaista leiritoimintaa Hilassa ei enää ole.

Kellonummen hautausmaan yhteydessä olevat öljysäiliöt ovat tärkeitä yhtymän poikkeus- ja häiriötilanteisiin varautumisen näkökulmasta. Öljysäiliöiden kapasiteetti puolitetaan vuosien 2024–2025

aikana, mutta säiliöillä on tärkeä merkitys myös hautausmaan työkoneiden polttoainesäiliönä. Toinen säiliö poistetaan ja toisen säiliön käyttötarkoitus vaihtuu öljysäiliöistä dieselsäiliöksi.

Peruskorjausten yhteydessä hankkeisiin voidaan sisällyttää mahdollisuuksien ja käytettävissä olevien resurssien puitteissa erilaisia energian, sähkön ja vedenkulutuksen säästöä edistäviä muutoksia. Kellonummen hautausmaan huoltorakennuksen, Velskolan kartanon ja Hvittorpin kokous- ja kurssikeskuksen hankkeissa tehdään valmius tai varaus aurinkosähköjärjestelmille.

Toimitilojen lämpötiloja alennettiin talvella 2022–2023 laajalti energian säästämiseksi, ja lämpötilat säädettiin 18–21 asteeseen. Käytäntöä jatketaan edelleen.

Velskolan väentuvan, Tapiolan kirkon, Leppävaaran kirkon ja Auroran kappelin sisäilman laadun ja lämpötilan seuranta tapahtuu etäseurantana Freesi-sisäilmaohjelmalla. Kaikissa kohteissa on käytössä talotekninen etävalvonta, mutta edellä mainituissa kohteissa seuranta on tarkempaa sisäilman laadun ja lämpötilan osalta.

5.5.5 Sähkö, valaistus ja sähköautojen latauspisteet

Sähköautojen latausinfra rakentaminen on etenemässä lain velvoittamalla aikataululla niissä kohteissa, joihin laki velvoittaa latauspisteitä rakentamaan. Vuoden 2023 aikana on rakennettu latauspisteet Kirkkokatu 1 kiinteistöön ja Espoonlahden kirkolle. Myös Leppävaaran kirkon, Olarin kirkon ja Tapiolan kirkon sähköautojen latauspisteet ovat valmistuneet vuoden 2024 alussa. Muiden lain soveltamisalan puitteissa olevien kiinteistöjen osalta selvitetään latauspaikkojen kapasiteetin tarvetta. Lisäksi selvitetään, missä muissa kuin lain määrittelemissä kohteissa latausvalmiuksia on tarkoituksenmukaista tai tarpeellista rakentaa. Uusien ja tulevien latauspisteiden osalta kaikki käyttäjät lataavat autoaan omalla kustannuksellaan pois lukien Espoon seurakuntayhtymän omien huoltoautojen käyttö.

Valaisimia vaihdetaan asteittain laitteisiin ja järjes-

telmiin, joiden kulutus on nykyistä pienempi. Vuoden 2023 aikana Esbo svenskan käytössä olevan Olars kyrkan valaistus muutettiin LED-valaistukseksi, samoin Matinkappelin ulkovalaistus. Myös Olarin kirkon ulkovalaistuksen modernisointi on meneillään, ja se valmistuu keväällä 2024.

5.5.6 Vedenkulutus ja jätevesien käsittely

Seurakuntayhtymän vedenkulutusta seurataan vesimittareihin asennetuilla kameroilla, jotka kuvaavat jatkuvasti vedenkulutusta. Kulutustietoja seuraamalla saadaan hyvä kuva siitä, mikäli jossain on ylimääräistä tai poikkeavaa vedenkulutusta. Menettely auttaa havaitsemaan mahdollisia vesivuotoja aikaisessa vaiheessa.

Yhtymällä on omat jätevedenkäsittelylaitokset Velskolan leirikeskuksessa ja Kellonummen hautausmaalla. Velskolan järjestelmän uusimista suunnitellaan. Kellonummen hautausmaan laitokseen ovat yhteydessä myös alueella sijaitsevien kiinteistöjen (hieman yli 20 kiinteistöä) jätevedet. Kellonummella Espoon kaupunki ei ole toistaiseksi laajentanut kunnallista jätevedenhuoltoa alueelle saakka. Asian aikataulu on auki.

Molempien järjestelmien ylläpito vaatii tarkkaa seuranta ja useamman henkilön työtä useamman kerran viikossa. Jäteveden puhdistusprosessin laatua seurataan ottamalla näytteitä useamman kerran vuodessa. Puhdistamon ylläpito edellyttää huolellista järjestelmän toimintaan perehtymistä ja tehtäviin perehdyttämistä.

Myös Hilan leirikeskuksessa on umpisäiliö, jossa oli ennen vuotta 2021 jätevedenpuhdistamo. Leirikeskustoiminnan päätyttyä Hilan alueella nykyinen säiliö tyhjennetään tarpeen mukaan.

5.5.7 Jätehuolto

Toimitiloissa tavanomaisessa toiminnassa kertyviä jätemääriä seurataan, ja keräysastioiden määrät ja koot on pyritty mitoittamaan tämän mukaan. Ulkona olevien jätekatosten koko asettaa omat

rajoituksensa sille, miten monta tai minkä suuruisia jäteastioita kussakin kiinteistössä pystytään hallinnoimaan.

Jätehuoltokumppani vaihtui vuoden 2022 aikana. Uusi sopimus kattaa vuodet 2023–2026.

Seurakuntien näkökulmasta keskeistä on, miten ne ohjeistavat tiloissaan käyviä käyttäjiä; seurakuntalaisia, tiloja vuokraavia henkilöitä tai catering-alan yrityksiä. Kiinteistöpalveluiden vastuulla on tarkoituksenmukaisten jäteastioiden hankinta kohteisiin ja niiden tyhjennysväleistä vastaaminen. Loppukäyttäjien toivomuksesta vaihdetaan tarvittaessa jäteastioiden suhdetta toisiinsa, jos esimerkiksi sekajätteen määrä on vähentynyt kierrätettävän jätemäärän, erityisesti esimerkiksi muovin kierrätyksen lisääntyessä. Tällöin muiden jäteastioiden kokoa voidaan pienentää.

Kahden vuoden seurannasta on nähtävissä, että seurakuntayhtymän sekajätteen kokonaisjättemäärä on laskennallisesti vähentynyt. Tätä ovat edesauttaneet aikaisempaa tarkemman kierrätyksen lisääntyminen ja eri jätelajien keräämismahdollisuuksien parantuminen.

5.5.8 Leiri- ja kurssikeskustoiminta, elintarvikehankinnat ja puhtaanapito

Leiri- ja kurssikeskustoimintaan kuuluvat Kokous- ja kurssikeskus Hvittorp, Velskolan toimintakeskus ja seurakuntayhtymän viraston siivous- ja catering-palvelut.

Omassa toiminnassa kaikissa toimipaikoissa käytetään reilun kaupan kahvia ja teetä. Elintarvikkeissa suositaan kotimaisia tuotteita, ja luomutuotteita käytetään mahdollisuuksien mukaan. Hvittorp käyttää ruoanvalmistuksessa luomutuotteita noin 20 % ja luomutuotteiden käyttöä lisätään. Jatkuvassa käytössä on 27 luomutuotetta: maito, piimä, jogurtti, kaurajuoma, kananmuna, tofukuutio, vehnäjauho, perunajauho, ruisjauho, kaurahiutale, 4-viljan hiutale, ruishiutale, tattarihiutale, hedelmämysli, kahvi, tee, sokerit, ruisleipä, makaroni, linssi, hedelmiä (banaani, mandariini, omena), rusina, etikka, hunaja, ketsuppi ja sitruunamehu. Hvittorp

on Luomua Ravintola ja Velskola on myös liittymässä Luomua Ravintolaksi vuoden 2024 aikana. Tänä vuonna Velskolassa käytetään luomuna seuraavia tuotteita: maito, piimä, palasokeri, kaurahiutale, vehnäjauho, kananmuna, teet, kahvi, kaurajuoma, gluteeniton hedelmämysli ja auringonkukansien. Seurakuntayhtymän virasto käyttää muutamia luomutuotteita, muun muassa kaurahiutaleita ja vehnäjauhoja.

Seurakuntayhtymän viraston kahvituksissa ei tarjota ollenkaan lihatuotteita. Myös luottamushenkilöille suunnatuissa tarjoiluissa tarjotaan vain kasvisruokaa. Leiri- ja kurssikeskuksissa on siirrytty kasvispainotteisempaan ruokailuun. Seurakuntien viikonloppuleireillä on aina yksi pääruoista kasvisruokaa. Useat leirit ovat toivoneet pelkästään kasvisruokaa viikonloppuleirille. Vuosittain viikonloppuleirejä on yli sata, ja niistä kokonaan kasvisruokaa on tarjottu noin 20 %:lle leireistä.

Rippikoulutyön toiveena on ollut se, että viikonmittaisten rippileirien ruoista 50 % on kasvisruokaa. Tämä toteutui ensimmäistä kertaa kesän 2023 rippikoululeireillä siten, että lounas tai päivällinen oli kasvisruoka ja aamupalalta jätettiin lihaleikelet pois. Kirkko ja kaupunki -lehti kirjoitti elokuussa jutun tästä otsikolla "Kasvisruokien määrää lisättiin Espoon seurakuntien rippileireillä -kasvisosekeitto ja pinaattiletut ovat ikisuosikkeja".

Leirikeskuksissa on kiinnitetty huomiota ruokahävikkiin ja sen vähentämiseen yhteistyössä seurakuntien leirinoijaajien kanssa.

Kokous- ja kurssikeskus Hvittorpin, Velskolan toimintakeskuksen ja seurakuntayhtymän viraston siivouksessa käytetään mahdollisimman vähän kemikaaleja. Päivittäinen ylläpitosiivous on kemikaalitonta. Kemikaalin käyttö korvataan testatulla ja sertifioidulla otsonoidulla vedellä.

Seurakuntayhtymän virastolla järjestettiin toukuussa yhteinen siivouspäivä. Viraston henkilökunta siivosi yhdessä, poisti ylimääräisiä tavaroita huoneista ja varastoista sekä perehtyi kierrätykseen. Talkoopäivän tarjoilut olivat kasvisruokaa ja osittain luomua.

Kaikissa toimipaikoissa on parannettu kierrätystä ja lajittelua.

Velskolan leirikeskukseen ympäristöön on tekeillä luontopolku osana luontohengellisyshanketta. Luontopolku sisältöineen on yksi tapa vastata erityisesti nuorten sukupolvien tärkeäksi kokemiin mahdollisuuksiin päästä rauhoittumaan luontoon. Velskolan leirikeskukseen sijainti Nuuksion kansallispuiston reunalla on tältä kannalta optimaalinen.

Leiri- ja kurssikeskustoiminta ja hallintopalveluiden koulutuspalvelut ovat järjestäneet yhteistyössä koulutuksia, jotka vahvistavat henkilökunnan ammatillista osaamista. Koulutukset on tarkoitettu keittiöiden ja laitoshuollon henkilöstölle. Keittiöhenkilökunnalle järjestettiin huhtikuussa kasvisruokakoulutus, jonka yhteydessä päivitettiin eri kasvisruokavaliot ja niiden ravitsemuksellinen koostaminen sekä valmistettiin opetuskeittiössä erilaisia vegaanisia kasvisruokia. Lokakuussa järjestettiin Keveyttä siivoustyössä -koulutus, jonka yhteydessä päivitettiin mm. työergonomiaan ja ympäristöstävällisiin menetelmiin liittyviä asioita. Henkilökuntaa osallistui oman alansa ammattimessuille, muun muassa Finnclean 2023 (kansainväliset puhtausalan messut), Gastro Helsinki (hotelli-, ravintola- ja ruoka-alan messut) ja Ateria 2023 (julkisen ruokapalvelun ja sopimusruokailun ammattilaispäivä), jossa oli teemana Vastuullisesti maistuvaan tulevaisuuteen.

Elintarvikehankinnat koko yhtymän näkökulmasta ja elintarvikehankintojen koordinointi

Espoon seurakuntayhtymä on kiinteistöpalveluiden toimesta mukana elintarvikkeiden ja non-food-tuotteiden hankintojen osalta Hanselin kilpailuttamassa puitejärjestelyssä. Yhteishankinnassa on huomioitu vastuullisuus monipuolisesti, ja tässä hankinnassa toteutuu taloudellisen ja sosiaalisen vastuun lisäksi ympäristövastuullisuus. Se toteutuu mm. kestävinä ruokahankintoina siten, että elintarvikehankintojen tuotteiden vaatimuksissa on edistetty ympäristön kannalta hyviä viljelymenetelmiä, elintarviketurvallisuutta, ravitsemusta sekä eläinten hyvinvointia ja terveyttä, ja lisäksi on vaatimuksia, jotka edistävät kestävää ruokahuoltoa ja ekologista kestävyttä.

Elintarvikehankintasopimuksessa on huomioitu

luonnon monimuotoisuuden edistäminen mm. siten, että on valittu luomutuotteita ja sertifioituja (MSC, ASC) kalatuotteita kilpailutettuun tuotekoriin. Alkutuotannon menetelmiä on huomioitu esimerkiksi maitotuotteissa kilpailuttamalla tavanomaisesti tuotettua maitoa (Naseva), nk. vapaan lehmän maitoa ja luomumaitoa. Lisäksi on otettu huomioon ilmastonmuutosta hillitsevät tuotevalinnat (kasviproteiinit), reilu kauppa ja hävikin hallinta sekä mahdollistetaan pienempien elintarvikeyritysten tuotteiden käyttö (sopimus ei ole yksinoikeussopimus).

Puhtaanapidon tarvikkeet koko yhtymän näkökulmasta ja puhtaanapidon tarvikkeiden hankintojen koordinointi

Espoon seurakuntayhtymä on kiinteistöpalveluiden toimesta mukana Hanselin kilpailuttamassa puitejärjestelyssä myös puhtaanapidon tarvikkeiden hankintojen osalta. Hansel huomioi hankinnoissa muun muassa hyvät sopimusehdot sekä ympäristö-, sosiaalisen ja taloudellisen vastuullisuuden. Ympäristövastuu huomioidaan muun muassa siten, että sopimustuotteet ovat mahdollisimman vähän ympäristöä rasittavia, mahdollisimman moni sopimustuote on ympäristömerkitty, tilausten kuljetuksista aiheutuvat kasvihuonepäästöt minimoidaan ja pakkauksista muodostuvan jätteen määrä minimoidaan sekä edistetään kierrätystä.

5.6 Hautaustoimi

Seurakuntayhtymällä on viisi hautausmaata, joilla kaikilla on sijaintinsa, lähiympäristönsä ja kokonsa vuoksi ympäristönäkökulmien kannalta erilaisia mahdollisuuksia ja rajoituksia. Tämän vuoksi hautausmailla noudatettavat menettelytavat eivät voi olla täsmälleen samanlaisia kaikilla hautausmailla. Keskeisimmät menettelytavat ja prosessit ovat kuitenkin kaikilla hautausmailla samat. Espoon seurakuntien hautausmaita tuodaan esille myös hiljentymisen ja luontohengellisyyden paikkoina heillekin, joilla ei ole omaisia hautausmailla.

Hautaustoimen talousarviovuoden 2023 ympäristötavoitteena oli huomioida ympäristöasiat hautausmaiden työsuunnittelussa, keskittyä ympäristöjärjestelmän mukaisesti vähentämään polttoaineiden kulutusta ja etsimään käyttökelpoisia sähkötyökaluja polttomoottorikäyttöisten sijaan. Hautainhoitorahaston ympäristötavoitteena vuodelle 2023 oli löytää keinot, miten hoitokukat ja hoitohautojen nurmet lannoitetaan luonnonmukaisilla lannoitteilla vähintään 90 %:sti vuoden 2025 loppuun mennessä ympäristöjärjestelmän tavoitteiden mukaan. Rahaston tarkoituksena on turvata Espoon seurakuntayhtymän hoitoon otettujen hautojen kunnossapito ja hoito.

5.6.1 Hautausmaiden yleishoito

Uuden kirkkolain mukaan jokaiselle hautausmaalle on laadittava hautausmaan hoitosuunnitelma. Suunnitelmat valmistuvat vuoden 2024 aikana. Hoitosuunnitelmissa kuvataan kunkin alueen yleishoidon tasot yleisen hoitoluokitusjärjestelmän mukaan sekä omaisten ja seurakuntayhtymän hoitovastuiden rajapinnat.

Kastelukertojen optimoimista jatketaan aikaisempien vuosien kokemusten perusteella. Kellonummen hautausmaan pinta-ala on noin puolet seurakuntayhtymän kaikista hautausmaista. Kellonummella syntyvä puutarhajäte hyödynnetään täysimääräisesti hautausmaiden mullantuotannossa. Tapiolan ja Gräsan uurnalehtojen puutarhajätteestä huolehtii urakoitsija, joka toimittaa sen hyötykäyttöön käsittelylaitokseen. Kirkon ja Kappelin hautausmailla ei ole mahdollista hyödyntää puutarhajätettä mullantuotannossa henkilöstöressursien puutteen vuoksi.

Nurmen korren piteuden kasvattamista hautausmaiden hautaamattomilla ja reuna-alueilla jatketaan Kappelin ja Kellonummen hautausmailla antamalla kasvillisuuden kehittyä niittymäiseen suuntaan. Kokeilut ovat vaikuttaneet myönteisesti alueiden pieneliöstöihin. Kokeilun laajentamisen mahdollisuuksia selvitetään kasvukausittain. Harvennettu leikkausväli vapauttaa työaikaa ja resursseja muihin hautausmaiden töihin. Haitallisten vieraslajien leviämistä estetään sopeuttamalla leikkuu- tai niittovälit niin, että haitallinen kasvusto näivettyisi eikä pääsisi leviämään.

Vieraslajien leviämistä seurataan jatkuvasti. Kellonummen hautausmaalla tavattuja vieraslajeja ovat lupiini, tatar, ruttojuuri ja isotuomiopihlaja. Kasvit poistetaan kaivamalla. Vieraslajien valtaamia alueita leikataan viikoittain tai siimataan säännöllisesti, jolloin tavoitteena on kasvuston näivettäminen pois.

5.6.2 Hautausmaiden jätehuolto

Hautausmaiden jätehuollossa painopiste on jäteastioiden tyhjennyskertojen optimoimisessa ja

omaisten käyttäytymisen ohjaamisessa erilaisin viestinnällisin keinoin. Hautausmailla kävijöiden tottumuksiin vaikuttaminen on osoittautunut vaikeaksi. Kynttiläjätteen kerääminen ja lajittelu pois haudoilta ja muistelupaikoilta on työlästä ja aikaa vievää. Kokonaan tai vain osittain palaneet kynttilät on kierrätettävä energiajätteenä. Ympäristön kannalta haitallisimpia on LED-kynttilät.

Hautausmaiden kynttiläjätettä hautaus-toimen henkilökunnan toimesta lajiteltuna.

Omaisten kukkavihkot joudutaan kierrättämään sekajätteenä kukkavihkoihin sisältyvien metalli- ja muoviosien vuoksi. Biojäte kompostoidaan aumoissa ja uudelleen käytetään. Maa-ainekset käytetään uudelleen. Myös seurakuntayhtymälle palautuneet hautakivet hyödynnetään maanrakennusmateriaalina. Talven hiekoitushiekka käytetään talven jälkeen hyödyksi hautausmaan huoltoalueiden ajoväylien korjaamiseen.

5.6.3 Hautojen hoito

Yksittäisten hautojen kannalta eniten ympäristöä kuormittavaa toimintaa on yksivuotisten kesäkukkien istuttaminen haudoille ja niiden hoito. Kukkien hankinta kilpailutetaan omaisten tekemien hoitosopimusten perusteella. Kukkapesät sisältävät luonnonmukaista lannoitetta ja hitaasti liukenevia väkilannoitteita. Kukkapesät ja nurmipintaiset hoitohaudat ovat ainoa alue, jossa väkilannoitteita vielä käytetään. Hitaasti liukenevia luonnonmukaisia lannoitteita ei toistaiseksi vielä ole markkinoilla. Arkkujen ja uurnien tulee olla maatuovia, eivätkä niiden verhoukset saa sisältää ympäristölle haitallisia materiaaleja.

5.6.4 Krematorio

Krematorion savukaasut suodatetaan haitallisten päästöjen poistamiseksi. Vuonna 2023 suodatinlaitteiston toimivuuden kanssa oli isoja ongelmia. Valtuutettu huolto- liike ei kyennyt niitä korjaamaan nopealla aikataululla, koska yrityksessä on käynnissä uudelleenjärjestelyt. Krematorion ympäristövaikutuksista on laadittu riskianalyysi ja toipumissuunnitelma osana riskienhallintaa ja ympäristöjärjestelmän sertifiointiin valmistautumista.

Krematorion polttoaineena käytetään kevyttä polttoöljyä. Polttoaineen kulutukseen eniten vaikuttava tekijä on tuhkausten keskittäminen ja mahdollisimman monen tuhkausten ajoittaminen peräjälkeen uunin ylöslämmityksen jälkeen. Menettelytapa suojelee uuneja ja pidentää niiden käyttöikä.

Ympäristöohjelman tavoitteiden mukaisesti seurataan muiden seurakuntatalouksien krematorioiden

kokemuksia biopohjaisten polttoaineiden käyttämisestä krematoriuunien lämmittämisessä.

5.6.5 Hautaustoimen koneet

Pien- ja työkoneiden vaihtaminen sähkökäyttöisiksi etenee siinä aikataulussa, kun talousarvio sen on mahdollistanut ja koneet tulevat luontaiseen vaihtokään. Koko konekanta ei pystytä vaihtamaan sähkökäyttöisiksi. Tarjolla olevien sähkökäyttöisten pienkoneiden teho ei riitä hautausmailla tarvittaviin töihin. Myöskään sähkökäyttöisten suurten ajettavien koneiden tehot eivät ole riittäviä hautausmailla tarvittavaan työskentelyyn, esimerkiksi lumenluontiin, hiekoitukseen tai hautakivien ja muiden painavien ainesten liikutteluun.

Mikäli sähkökäyttöisten koneiden määrää haluttaisiin merkittävästi lisätä nykyiseltä tasolta, se edellyttäisi tähän tarkoitukseen varattujen määrärahojen merkittävää lisäämistä vuosittain tai vastaavien säästökohteiden etsimistä muualta seurakuntayhtymän taloudesta.

5.6.6 Green flag award Kellonummen hautausmaalle 2022 ja 2023

Kellonummen hautausmaan lammen kasvustoa.

Suomessa on palkittu laadukkaasti ylläpidettyjä Green Flag Award -viheralueita jo useamman vuoden ajan. Kansainvälinen Green Flag Award on viheralueiden kunnossapidon ja hallinnoinnin laadun tunnustava palkintojärjestelmä, jota hallinnoi englantilainen Keep Britain Tidy -organisaatio, Suomessa Viherympäristöliitto ry. Palkinto on myönnetty Kellonummen hautausmaalle kahdesti, vuonna 2022 ja uudelleen vuonna 2023.

Tuomarit arvostivat alueen hyvää kunnossapidon tasoa, siisteyttä ja alueen luonnon monipuolisuutta, metsäpuutarhamaista rauhoittavaa tunnelmaa, monipuolisia kasvilajikokeiluja ja hulevesien käyttöä. Luonnon monimuotoisuuden edistäminen on arvioiden mukaan otettu hienosti alueella huomioon. Tuomarit arvostivat myös muun muassa sitä, miten luonnon monimuotoisuutta hautausmaalla ylläpidetään.

Green Flag Award on palkinnut puistoja Suomessa vuodesta 2016 lähtien. Palkintojärjestelmä on ainoa laatuaan koko maailmassa. Koulutettu tuomari arvioi viheralueen toimintaa sekä kirjallisen hallinnointisuunnitelman perusteella että kohdekäynneillä. Jokainen hakija vastaanottaa vuosittain kirjallisen ammattilaispalautteen, jossa arvioidaan viheralueen toimintoja 27 kohtaa sisältävän kriteeristön avulla. Kriteeristö vakiinnuttaa laadukkaille viheralueille yleiset standardit, ja sitä käyttäen voidaan esimerkiksi perustella ja kehittää alueiden vaatimaa rahoitusta sekä houkuttaa viheralueille lisää käyttäjiä.

5.6.7 Metsien hoito

Seurakuntayhtymällä on kaksi metsäkiinteistöä; Espoon ja Kirkkonummen alueella 254 ha ja Perniössä 116 ha. Vuonna 2004 seurakuntayhtymä suojeli omistamaansa metsää 90 ha Velskolan alueella ja 50 ha Kirkkonummella, joiden suojelupäätösten vastineeksi Perniön metsätila saatiin valtiolta maanvaihtona. Tällä hetkellä yhtymän omistuksessa olevista metsistä on suojeltu Metso-ohjelman kautta 50 ha 20 vuoden ajaksi, minkä lisäksi Espoon alueella on noin 4,5 ha aiemmin suojeluja alueita. Suojeltuja alueita on tällä hetkellä 15 % metsien yhteispinta-alasta.

Seurakuntayhtymän metsät ovat olleet jo kymmeniä vuosia Eteläisen metsäreviiri ry:n hoidossa. Organisaatiolla on hyvä ja pitkäaikainen tuntemus yhtymän omistuksessa olevista metsistä. Tuoreimmassa päätöksessä todetaan, ettei mitään yksittäistä hakkuutapaa kategorisesti kielletä.

Kirkkonummen ja Espoon alueilla Espoon seurakuntayhtymän omistamissa metsissä siirryttiin vuoden 2022 alusta välivaiheeseen. Metsien hoito näillä kuvioilla muuttuu talousmetsien hoidosta jatkuvan kasvatuksen mukaiseen hoitotapaan. Tällä kymmenvuotiskaudella 2022–2031 tehdään metsänhakkuita, jotka mahdollistavat jatkuvan kasvatuksen menetelmään siirtymisen seuraavalla kymmenvuotiskaudella ja tulevaisuudessa. Tämän toteuttamiseksi hakkuumäärät ovat tällä suunnitelmakaudella kohtuullisen suuret.

Vuoden 2023 aikana hakkuita ei tehty lainkaan. Mikäli sää sallii ja maa jäätyy riittävästi, alkutalvesta 2024 voidaan Kellonummella sijaitsevat kuviot saattaa sellaiseen kuntoon, että jatkuvaan kasvatukseen siirtyminen mahdollistuu. Lintujen pesimäkauden alkamisen vuoksi hakkuita voidaan tehdä enintään huhtikuun 14. päivään saakka.

Kirjanpainajan vahingoittamia puita seurakuntayhtymän metsäalueilla.

Velskolan alueen metsissä on kuvioita, joilla jatkuvaan kasvatukseen siirtyminen tulee olemaan haasteellista. Kyseisellä kuviolla olevan puuston alla ei ole uutta alikasvustoa. Tällaiset alueet ovat herkempiä myrskytuhoille ja taudeille, erityisesti kirjanpainajalle tai juurilaholle (maannousema). Molemmista on jo valitettavasti havaintoja alueen metsissä.

Perniön alueella olevan metsän metsäsuunnitelma-kausi (2016–2025) on päättymässä. Uusi suunnitelma valmistellaan vuoden 2025 loppuun mennessä.

Yhteiselle kirkkovaltuustolle esitettiin vuoden 2023 aikana myös kahden pienen Espoon alueella sijaitsevan metsäpalstan myymistä Espoon kaupungille. Myyntiesitys oli ympäristöjärjestelmän metsiin liittyvien tavoitteiden mukainen: Pienistä maa- ja metsäalueista Espoon ja Kirkkonummen alueilla luovutetaan maanvaihtojen tai myynnin kautta. Myynti ei kuitenkaan toteutunut ja päätös oli sen vuoksi yhteisen kirkkovaltuuston hyväksymän ympäristöpolitiikan vastainen. Pienten kaupunki-

alueiden metsäpalstojen hoidon kustannukset ovat vuosittain usein korkeat muun muassa sen vuoksi, että alueet houkuttelevat kulkijoita roskaamiseen ja luonnon pilaamiseen. Siivous- ja maaperän puhdistuskustannukset tulevat aina kiinteistön omistajan ei seurakuntayhtymän maksettaviksi.

Espossa kaupunkialueilla sijaitsevat metsät näyttävät helposti usein myös tältä. Kuvat ovat yhdeltä kaupungin alueella seurakuntayhtymän omistuksessa olevalta metsäpalstalta.

Seurakuntayhtymän metsien hiilinielun laske-
miseksi on etsitty kumppania, mutta toistaiseksi
sopivaa ei ole löytynyt. Asian selvittämistä jat-
ketaan. Kirkkohallitus on tehnyt kokonaiskirkon
metsien hiilitaselaskennan, mutta sen kautta ei ole
mahdollista eritellä yksittäisen seurakuntatalouden
tuloksia.

5.6.8 Luonnon monimuotoisuuden tukeminen

Seurakuntayhtymän luontoalueiden ja metsien luontoarvot on kartoitettu. Esimerkiksi Kellonummen hautausmaan alueelle on tarkoituksella jätetty kelopuita (lahopuualue) ja rakennettu risupesä. Hautausmailla on myös useita hyönteishotelleja. Myös aiheeseen liittyvää viestintää pyritään lisäämään.

Yksi Kellonummen hautausmaan hyönteishotelleista.

KIRKON HAUTAUSMAAN LAHOPUUALUE

Puun lahoaminen on prosessi, joka voi kestää vuosikymmeniä. Eri eliölajit hyödyntävät lahoavaa puuainesta ravintona tai kasvualustana. Luonnossa lahoppu on välttämätön osa elämänkiertoa, kun ravinteet palautuvat maaperään lahoamisen seurauksena. Lahopuut ovat monien eri eliölajien asuttamia ja asukkaat vaihtuvat toisiksi puun lahoamisprosessin edetessä. Lahoppu ylläpitää rikasta lajistoa ja onkin siksi tärkeä osa luonnon monimuotoisuutta.

Kirkon hautausmaan lahoppualue on perustettu 2023. Puurungot ovat peräsin Muuralan pappilan pihapiirissä kasvaneesta metsävaahterasta (*Acer platanoides*) ja hautausmaalta kirkon läheisyydestä kaadetusta vuorijalavasta (*Ulmus glabra*). Metsävaahtera repesi pahoin kovassa tuulella kesällä 2023 ja turvallisuussyistä loput puusta jouduttiin poistamaan. Vuorijalava kaadettiin talvella 2022 turvallisuussyistä pitkälle edenneen lahon takia.

Neidonhiuspuu (*Ginkgo biloba*) on paljassiemeninen puulaji ja luokan Ginkgoopsida ainoa elävä laji. Neidonhiuspuu on tunnettu elävänä fossiilina. Kivettyneiden kasvijäännösten perusteella neidonhiuspuun tiedetään näyttäneen täsmälleen samalta jo kymmeniä miljoonia vuosia sitten. Puun maahan pudonneita lehtiä Kirkon hautausmaalla.

5.7 Viestintä

Viestintäyksikön talousarviovuoden 2023 ympäristötavoitteet olivat: vuoden 2022 ympäristötilinpäätöksen toteuttaminen ja vuoden 2023 ympäristötilinpäätöksen valmistelu yhteistyössä seurakuntien ja yhtymän viraston palveluyksiköiden kanssa ja ympäristöaiheisten uutisten, juttuvinkkien tai somesisältöjen tuottaminen kuukausittain. Mittarina käytetään edellä mainittujen tavoitteiden toteutumista/toteutumatta jäämistä.

Espoon seurakuntien viestintäpalvelut on sitoutunut viestinnän keinoin tuomaan näkyväksi ympäristö- ja kestävä kehityksen teemoja. Ympäristöaiheisia sisältöjä on suunnattu espoolaisille, sidosryhmille ja työntekijöille.

Vuoden 2023 tavoitteena oli julkaista ympäristöaiheisia sisältöjä kerran kuussa. Tavoite on ylittynyt. Suurin osa tiedotteista on julkaistu myös ruotsiksi ja joitain myös englanniksi, esimerkiksi vuoden 2022 ympäristötilinpäätöksen valmistumisesta tehty tiedote.

Verkkosivujemme lisäksi olemme tuoneet esille kestäviin elämäntapoihin ja valintoihin liittyviä teemoja myös sosiaalisen median kanavissamme. Sisältöjä on tuotettu esimerkiksi Kellonummen hautausmaan saamasta Green Flag Awardista, energiansäästöviikosta, Espoon seurakuntien peruskorjaushankkeista ja Suomen luonnon päivän tapahtumista.

Ympäristö ja kestävä kehitys ovat osa kaikkien kuuden seurakunnan toimintaa. Olemme osaltamme tuoneet vuoden 2023 aikana näkyviin verkossa sekä some-mainonnassa kasvisruokabrunssia, perhetapahtumissa mukana olevia eläimiä, tavaranvaihtokirppiksiä, hävikkiruokajakelua ja Espoo-päivän aikana järjestettyjä kirppistapahtumaa.

Aalto-yliopistossa on kehitetty työkalu organisaation verkkosivujen kuormituksen arvioimiseksi, greenpages.aalto.fi. Työkalulla voi analysoida minkä tahansa julkisen verkkosivun datan käyttöä. Palvelun tekemä analyysi kertoo, miten paljon ja mihin sivu kuluttaa dataa ja millainen sen datamäärä on muihin verkkosivuihin verrattuna.

Verkkosivujen koon jatkuva kasvu lisää ICT-sektorin

energiankulutusta. Aalto-yliopiston kehittämän työkalun tavoitteena on lisätä tietoa ja auttaa verkkosivujen kehittäjiä pienentämään sivujen datamäärää ja energiankulutusta. Työkalu antaa ehdotuksia, miten sivujen datamäärää voi pienentää ilman, että sisältöjä poistetaan. Sivuston analyysin perusteella näyttäisi siltä, että seurakuntayhtymän ulkoisten verkkosivujen aiheuttama ympäristökuormitus on suurempi kuin keskimäärin suurehkon kuva- ja videomateriaalimäärän vuoksi.

5.8 Yhteinen seurakuntatyö

Yhteisen seurakuntatyön talousarviovuoden 2023 ympäristötavoite oli osallistua uuden ympäristöohjelman toteuttamiseen erityisesti ympäristökasvatuksellisista näkökulmista. Tavoitteen toteutumisen arvioimisessa käytettävänä mittarina käytetään ympäristöohjelmassa esitettyjä mittareita yhteisen seurakuntatyön toimintaan liittyvin osin. Suunnittelukaudella 2023–2025 vuoden 2023 tavoitteena olivat ympäristöteemaiset koulutukset seurakunnille, tapahtumaohjeistuksen tekeminen seurakunnille ympäristönäkökulma huomioiden sekä Luontohengellisyys ja ympäristövastuu -hanke.

Yhteinen seurakuntatyö valmisteli seurakuntien käyttöön kaksi ohjeistusta toiminnan ympäristövaikutusten arvioimiseksi: Ohjeet leiri- ja retkitoiminnan ympäristövaikutusten minimoimiseksi ja Ohjeistus tapahtumien ympäristövaikutusten arvioimiseksi ja vähentämiseksi. Ohjeet on käännetty myös ruotsiksi (jälkimmäinen valmistumassa vuoden 2024 puolella), ja ne ovat nähtävissä seurakuntayhtymän intrassa.

Yhteisen seurakuntatyön vetämässä hankkeessa on valmisteltu mittaristoa seurakuntayhtymän strategian Kirkko Espoossa 2023–2030 tavoitteiden toteutumisen arvioimiseksi, ja siinä on pohdittu myös strategian ympäristötavoitteiden mittareita.

Oppilaitostyössä Aalto-yliopistossa ja Omniassa on pyritty vastaamaan opiskelijoiden parissa ajankohtaisiksi ja tärkeiksi nousseisiin teemoihin: luontohengellisyys, hiljentymisen ja rauhoittumisen ja toivon ylläpitämisen mahdollisuuksiin ilmastonmuutoksen etenemisestä huolimatta. Yhteistyössä

seurakuntien kanssa on järjestetty pyhiinvaelluksia kaupunkialueilla, hiljentyminen retriittejä ja ulkojumalanpalveluksia.

Rippikouluissa noudatetaan kirkkohallituksen Vihreät rippikoulut -ohjeistusta riippumatta siitä, mikä rippikoulun toteuttamistapa on; [Vihreät riparit - evl.fi](#). Kriteeristön uudistaminen on valmisteltavana. Kaikissa rippikouluissa toteutuu luonnon pyhyden kokemus, kun hakeudutaan luonnon helmaan hartauselämässä hiljentyväällä, meditoiden ja luonnossa kulkien. Jokainen rippikoulu täyttää vihreän riparin minimivaatimuksen. Ympäristöasioita ja kristityn ekologista vastuuta pidetään yllä luomiseen ja luomakuntaan liittyvissä työskentelyissä. Kriteerit ovat:

- Luontokokemukset. Ihmetellään luontoa yhdessä. Ollaan ulkona ja liitetään luonto hartauksiin ja ohjelmaan.
- Ympäristötunteet. Etsitään toivoa yhdessä sekä tarjotaan mahdollisuus jakaa ja käsitellä ympäristöasioihin liittyviä erilaisia tunteita.
- Luomakunnan pyhyys. Opitaan arvostamaan luomakunnan pyhyttä ja nähdään oma rooli osana Jumalan luomaa maailmaa. Tarjotaan mahdollisuuksia pyhyden kokemiseen hiljentyväällä, meditoimalla ja kulkemalla luonnossa.
- Ympäristövaikuttaminen. Rohkaistaan nuoria vaikuttamaan sekä seurakunnan päättäjiin että muussa yhteiskunnassa esimerkiksi taiteen tai sosiaalisen median keinoin. Toiminta luo toivoa.
- Kestävät valinnat. Kannustetaan kestävään elämäntapaan ja kohtuuteen. Laaditaan rippikoulun ympäristöpelisäännöt ja huomioidaan kestävät valinnat rippikoulujen toteutuksessa: vastuullisuus, kulutuksen maltillisuus ja kiertävyys. Mahdollisuuksien mukaan joka toinen ruoka on kasvisruoka.

Omissa leirikeskuksissa toteutettavien rippikoulujen on helppo noudattaa tätä ohjeistusta, koska leirikeskusten toimintatavat ovat ohjeistuksen mukaisia. Myös muuten kuin leiritoteutuksina toteutettuja rippikouluja on määrällisesti paljon. Esimerkiksi kaupunkirippikouluissa voidaan hyvin noudattaa Vihreät riparit -konseptin tavoitteita.

Haasteellisempaa on varmistua asiasta silloin, jos rippileiri toteutetaan jossain muussa kuin seurakuntayhtymän omassa toimipaikassa tai leirikeskuksessa.

Varhaiskasvatuksessa ja lapsi- ja nuorisotyössä luonnon arvostaminen ja ympäristökasvatus ovat vakiintuneita toimintatapoja. Erityisesti partio-työssä suuri osa toiminnasta tapahtuu ulkoympäristössä. Hilan leirikeskuksen käyttö partio- ja melontatoiminnassa on lisääntynyt varsinaisen leirikeskustoiminnan päätyttyä.

Vuoden 2023 aikana käynnistettiin projektinomainen luontohengellisyys-hanke, jonka tavoitteena oli valmistella uusia omatoimisia luontohengellisyyden paikkoja ja toimintamalleja seurakuntien tiloihin ja toiminnan yhteyteen, kuten leirikeskuksiin, viheralueille ja hautausmaalle. Myös sekä nykyisten että uusien reittien ja kohteiden näkyvyyttä ja saavutettavuutta pyritään lisäämään. Hankkeen aikana on luotu sisältöjä ja tuotettu uusia pyhiinvaellusreittejä Espooseen. Tavoitteena on ollut myös luontohengellisyyteen liittyvien sisältöjen tuottaminen Espoon seurakuntien some- ja verkkoviestintään. Hanke päättyi helmikuussa 2024.

Kansainvälisen diakonian määrärahan avulla rahoitettiin neljää ympäristöhanketta: ruoka- ja vesiturvan parantaminen Boliviassa (Suomen lähetysseura), ympäristöystävällisen maatalouden kehittäminen Kiinassa (Suomen lähetysseura), radioaseman aurinkopaneelien rakentaminen Balilla (Sansa) ja puuntaimien istuttaminen Tansanian Morogorossa (Suomen lähetysseura). Puita lapsille -hanke julkistetaan vuoden 2024 puolella maailman metsäpäivänä 21. maaliskuuta, ja sen tarkoituksena on istuttaa symbolisesti puuntaimi Tansaniaan jokaiselle Espooseen syntyvälle lapselle.

Yhtymä on myös rahoittanut katastrofiavustuksina ilmastonmuutoksen seurauksena aiheutuneita kohteita, esimerkiksi tulvien jälkeistä jälleenrakennusta.

6. Ympäristöohjelman tavoitteiden toteuttaminen 2023

6.1 Seurakuntatyö

Ympäristöohjelman seurakuntatyötä koskevat yhteiset tavoitteet ovat:

1. Seurakuntien ympäristökasvatus hoidetaan päivitettyjen ympäristökasvatussuunnitelmien mukaisesti.
2. Rippikouluissa huomioidaan ja toteutetaan ympäristövastuuta Vihreät riparit 2019 -linjausten mukaisena.

3. Leiri- ja tapahtumasuunnittelussa huomioidaan ympäristövastuu.
4. Lisätään kasvisruoan määrää ja toteutetaan hävikkiruoan hyödyntämiseen liittyviä kokeiluja ja yhteistyöhankkeita. Kaikki yksiköt, seurakunnat ja toimipisteet vähentävät ruokahävikkiään. Hävikkiruoan jakelulle ja hyötykäytölle toteutetaan sisäinen viestintäkanava.
5. Seurakunnat rohkaisevat ja haastavat viestinnässään ja toiminnassaan jäsenensä mukaan ilmastotyöhön ja hiilineutraalisuustavoitteisiin tekemällä myös yhteistyötä toisten seurakuntien, kaupunkien, järjestöjen ja muiden sidosryhmien kanssa.

Mittari	Tavoitetaso																												
Ympäristösuunnitelmat	<p>Valmistuvat vuoden 2022 aikana.</p> <p>Kaikilla seurakunnilla on vuodet 2023–2025 kattavat ympäristösuunnitelmat, jotka on hyväksytty seurakuntaneuvostoissa syksyn ja talven 2022–2023 aikana. Myös yhteisen seurakuntatyön ympäristösuunnitelma valmistui vuonna 2022.</p>																												
Rippikoulujen ympäristövastuu (Vihreät riparit)	<p>Rippikouluista 100 % toteutuu Vihreät riparit -linjausten mukaisena.</p> <table border="1"> <thead> <tr> <th>Seurakunta</th> <th>Rippikoululeirien määrä v. 2023 (kpl)</th> <th>Vihreät riparit -kriteerit täyttyvät (kpl)</th> <th>Osuus %</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>ES</td> <td>10</td> <td>10</td> <td>100%</td> </tr> <tr> <td>ET</td> <td>30</td> <td>30</td> <td>100%</td> </tr> <tr> <td>EL</td> <td>17</td> <td>17</td> <td>100%</td> </tr> <tr> <td>LE</td> <td>13</td> <td>13</td> <td>100%</td> </tr> <tr> <td>OL</td> <td>11</td> <td>11</td> <td>100%</td> </tr> <tr> <td>TA</td> <td>12</td> <td>12</td> <td>100%</td> </tr> </tbody> </table>	Seurakunta	Rippikoululeirien määrä v. 2023 (kpl)	Vihreät riparit -kriteerit täyttyvät (kpl)	Osuus %	ES	10	10	100%	ET	30	30	100%	EL	17	17	100%	LE	13	13	100%	OL	11	11	100%	TA	12	12	100%
Seurakunta	Rippikoululeirien määrä v. 2023 (kpl)	Vihreät riparit -kriteerit täyttyvät (kpl)	Osuus %																										
ES	10	10	100%																										
ET	30	30	100%																										
EL	17	17	100%																										
LE	13	13	100%																										
OL	11	11	100%																										
TA	12	12	100%																										
Leirien ja tapahtumien ympäristövastuu	<p>Ympäristövastuun tarkistuslista on käytössä leirityötä tekeville vuoden 2023 loppuun mennessä.</p> <p><i>Ohjeistus on valmistunut ja julkaistu sisäisessä intrassa suomen- ja ruotsinkielisenä.</i></p> <p>Ympäristövastuun tarkistuslistan tarpeellisuutta tapahtumatyötä tekeville arvioidaan ympäristöohjelman toteutumisen kokonaistarkastelun yhteydessä noin ohjelman puolivälissä.</p> <p><i>Ohjeistus ympäristöystävällisten tapahtumien valmisteleminen on valmistunut ja hyväksytty tammikuussa 2024. Ohjeistus julkaistaan sisäisessä intrassa suomen- ja ruotsinkielisenä.</i></p>																												
Ruokahävikin/hävikkiruoan määrät (ylijäänyt, syömäkelpoinen ruoka) ja ruokajäte (syömäkelpoton ruoka)	<p>Mitataan vuoden 2024 aikana syntyneen ruokahävikin määrä ja puolitetaan se vuoteen 2030 mennessä. Aikataulua voidaan nopeuttaa vuodeksi 2026.</p> <p><i>Asian valmistelu on työn alla, systemaattista mittausta ei vielä ole. Seurakunnille on toimitettu taulukot ruokahävikin ja elintarvikejätteen mittausta varten.</i></p>																												

Mittari	Tavoitetaso																																
Raportointi yhteisesti vietetyistä teemapäivistä ja tapahtumista	<p>Kaikki seurakunnat suunnittelevat yhdessä vähintään kolme ilmastoteemaista tapahtumaa tai liittyvät valtakunnalliseen tai paikalliseen tapahtumaan / vuosi.</p> <p><i>Vuonna 2023 toteutetut yhteiset tapahtumat on kuvattu alle. Paikallisista tapahtumista on kuvauksia luvussa 4. Reilun kaupan tuotteiden käytöstä viestitään ympäri vuoden tarjoilu- ja noutopöydissä. Asiaa tuodaan esille myös esimerkiksi some-viestinnässä.</i></p> <p><i>Tuomiokirkkoseurakunta: Ilmastokonsertti toukokuussa, SyysMatin markkinat syyskuussa.</i></p> <table border="1"> <thead> <tr> <th>Seurakunta</th> <th>Earth hour</th> <th>Suomen luonnon päivä ja luomakunnan sunnuntai</th> <th>Reilun kaupan viikko</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>ES</td> <td>x</td> <td>x</td> <td>x</td> </tr> <tr> <td>ET</td> <td>x</td> <td>x</td> <td>x</td> </tr> <tr> <td>EL</td> <td>x</td> <td>x</td> <td>x</td> </tr> <tr> <td>LE</td> <td>x</td> <td>x</td> <td>x</td> </tr> <tr> <td>OL</td> <td>x</td> <td>x</td> <td>x</td> </tr> <tr> <td>TA</td> <td>x</td> <td>x</td> <td>x</td> </tr> <tr> <td>YV</td> <td>x</td> <td>x</td> <td>x</td> </tr> </tbody> </table>	Seurakunta	Earth hour	Suomen luonnon päivä ja luomakunnan sunnuntai	Reilun kaupan viikko	ES	x	x	x	ET	x	x	x	EL	x	x	x	LE	x	x	x	OL	x	x	x	TA	x	x	x	YV	x	x	x
Seurakunta	Earth hour	Suomen luonnon päivä ja luomakunnan sunnuntai	Reilun kaupan viikko																														
ES	x	x	x																														
ET	x	x	x																														
EL	x	x	x																														
LE	x	x	x																														
OL	x	x	x																														
TA	x	x	x																														
YV	x	x	x																														
Leirikeskusten ja -kuljetusten kilpailutuksissa käytettävät valintakriteerit, niiden toteutuminen ja käytön valvonta	<p>Valintakriteerit on luotu, ja niitä käytetään 100 % vuoden 2022 jälkeen. Kriteeristöä ei sovelleta erityisleireihin.</p> <p><i>Ympäristökriteerit on huomioitu ulkoisten leirikeskuspaikkojen kilpailutuksessa, jonka toteuttamisesta vastaa kiinteistöpalvelut.</i></p> <p><i>Ympäristökriteerit on huomioitu vuodet 2022-2024 + yksi optiovuosi kattavassa seurakuntien rippikoululeirien kesän ajan leirikuljetusten sopimuksessa. Yhtenä kriteerinä on muun muassa, että käytettävän kaluston on oltava tekniikaltaan ajanmukaista (vuosimalliltaan 2012 tai uudempaa). Kilpailutuksen toteuttamisesta vastaa yhteinen seurakuntatyö.</i></p>																																

6.2 Kiinteistöt

Ympäristöohjelman kiinteistötoimea koskevat tavoitteet ovat:

1. Vuoden 2025 loppuun mennessä on tehty lupomispäätös niin monesta seurakuntayhtymän omistamasta tai seurakuntayhtymän tai seurakuntien vuokraamasta kiinteistöstä tai toimitilasta, että näiden tilojen yhteenlaskettu neliömäärä on vähintään 7 000 m². Kiinteistöistä luopumisen aikataulua kiristetään, mikäli yhteinen kirkkoneuvosto päättää tätä yhteiselle kirkkovaltuustolle esittää. (Tähän liittyvä, ympäristöjärjestelmän hyväksymisen jälkeen tullut tarkennus: Yhteisen kirkkovaltuuston hyväksymän seurakuntayhtymän strategian Kirkko Espoossa 2023–2030 mukaan edellä mainitut päätökset olisi tehtävä vuoden 2023 loppuun mennessä.)
2. Seurakuntayhtymän omistamien kiinteistöjen

lämmitysjärjestelmissä siirrytään fossiilittomaan energiaan vuoteen 2030 mennessä. Suorasta sähkölämmityksestä luovutaan pääsääntöisesti.

3. Sähkön hankinta kilpailutetaan. Hyväksyttäviä tuotantomuotoja ovat hiilidioksidivapaat/ hiili-neutraalit tuotantotavat. Hiilidioksidineutraaleiksi tuotantomuodoiksi katsotaan aurinko-, tuuli-, vesi- ja ydinvoima sekä uudet tuotantomuodot.
4. Kiinteistökannan ympäristökuormituksen taso selvitetään ja määritellään vuosittaiset toimenpiteet ympäristökuormituksen vähentämiseksi.
5. Kiinteistöjen parannustoimenpiteitä toteutetaan pitkän aikavalin rakentamissuunnitelman, kiinteistötoimen vuosittaisten käyttötalousmäärärahojen ja investointibudjetin mahdollistamissa rajoissa.
6. Siivouksessa käytetään ympäristöystävällisiä tuotteita aina, kun se on mahdollista.

Mittari	Tavoitetaso
Luopumispäätökset kiinteistöistä ja toimitiloista	<p>Luovutaan vähintään 7000 m²:stä vuoden 2025 loppuun mennessä. Kiinteistöistä luopumisaikataulua kiristetään, mikäli yhteinen kirkkoneuvosto päättää tätä yhteiselle kirkkovaltuustolle esittää.</p> <p><i>11/2023 mennessä ilman lisäehtoja olevia luopumispäätöksiä seurakuntien toimitiloista on yhteensä tehty 4 871 m² verran.</i></p>
Seurakuntayhtymän omistamista kiinteistöistä, joista ei aiota luopua, on laadittu kuntoarviot vuoden 2023 loppuun mennessä	<p>Arviot on laadittu vuoden 2023 loppuun mennessä. Tavoite ei koske asuntoja, leirikeskuksia, sijoituskiinteistöjä, vuosien 2011–2012 jälkeen rakennettuja tai peruskorjattuja kiinteistöjä eikä kiinteistöjä, joista ollaan luopumassa.</p> <p><i>Tavoite on täyttynyt täysimääräisesti.</i></p> <p><i>Tehtyjen kuntoarvioiden lukumäärä 1/2024: 69 kohdetta. Kuntoarvioita ei tehdä maa-alueista, hautausmailta eikä vuokra- tai osakehuoneistoista.</i></p> <p><i>Vuosien 2019–2022 aikana käytiin läpi 21 kohdetta.</i></p> <p><i>Tehtyjen kuntoarvioiden lukumäärä suhteessa kaikkiin kiinteistöihin edellä mainittu rajaus huomioiden: 100 %</i></p>
Lämmitysjärjestelmien fossiilittoisuus	<p>100 % fossiilitonta energiaa vuoteen 2030 mennessä.</p> <p><i>Kaupunkialueella sijaitsevat kohteet ovat pääasiassa kaukolämmössä. Niiden osalta luopuminen fossiilisista energialähteistä tapahtuu samassa aikataulussa kuin Espoon Fortumin voimala luopuu fossiilisten polttoaineiden käytöstä (2025).</i></p> <p><i>Velskolan leirikeskuksessa maalämpöön perustuva lämmitys saadaan käyttöön vuoden 2024 aikana; Väentuvassa alkutalvesta 2024 ja Kartanorakennuksen uusi lämmitystapa syksyyn 2024 mennessä. Velskolan leirikeskuksessa kolmeen rakennukseen jää toistaiseksi sähkölämmitys.</i></p> <p><i>Hvittorpin kurssikeskuksen päärakennuksen ja rivitalojen maalämpöjärjestelmän laajennus ja lisäkapasiteetti saadaan käyttöön syksyllä 2024. Villan lämmitysjärjestelmänä on ilma-vesilämpöpumppu ja öljylämmitys. Villan öljylämmityksestä luovutaan siinä vaiheessa, kun rakennukseen tulee peruskorjaus.</i></p> <p><i>Tuomiokirkon ja toimituskappelin osalta aloitetaan vuoden 2024 aikana suunnittelu lämmitysjärjestelmän muuttamiseksi öljylämmityksestä kaukolämpöön.</i></p> <p><i>Laaksoahhtalossa on öljylämmitys, joka korvaaminen maalämmöllä tai kaukolämmöllä on alustavien suunnitelmien mukaan alkamassa vuosien 2024–2025 aikana.</i></p> <p><i>Kellonummen hautausmaan huoltorakennus peruskorjataan vuosien 2024–2025 aikana. Tässä yhteydessä huoltorakennuksessa laajennetaan nykyistä ilma-vesilämpöpumpun perustuvaa järjestelmää, ja siunauskappeliin toteutetaan myös oma ilma-vesilämpöpumppujärjestelmä.</i></p> <p><i>Ingaksen pappilan lämmitysjärjestelmänä on maalämpö.</i></p> <p><i>Kirkon hautausmaan huoltorakennuksessa ja Pitäjätuvassa on sähkölämmitys. On mahdollista, että Tuomiokirkon lämmitysjärjestelmän muutoksen yhteydessä tehdään myös varaus näiden rakennusten liittämiseksi kaukolämpöön. Asiasta ei ole vielä päätöksiä.</i></p>
Sähkön, veden ja lämmön kulutus	<p>Vuosittainen kokonaiskulutus yhtymätasolla pienenee.</p> <p><i>Kulutustiedot on kuvattu dokumentin lopussa olevaan taulukkoon.</i></p>
Sähkön tuotantomuotojen jakauma	<p>Käytettävä sähkö on tuotettu 100 % hiilidioksidivapailla tuotantomuodoilla vuoteen 2024 mennessä.</p> <p><i>Sähkön tuotantomuotojen jakauma sopimuskaudella 2020–2024: 100 % hiilidioksi-</i></p>

Mittari	Tavoitetaso
	<i>divapaata (tuuli-, vesi-, aurinko- ja ydinvoimaa). Tuotantotapojen jakauma vaihtelee olosuhteiden ja tuotantokapasiteetin mukaisesti.</i>
Jätteiden kierrätys- ja lajittelu	Jätteiden kierrätys- ja lajittelumahdollisuuksia on parannettu, ja sekajätteen määrä on puolittunut vuoteen 2030 mennessä. <i>Kulutustiedot on kuvattu dokumentin lopussa olevaan taulukkoon.</i>

6.3 Hautaustoimi

Ympäristöohjelman mukaiset hautaustoimea koskevat tavoitteet ovat:

1. Energian kulutusta ja päästöjä vähennetään pienkoneita ja ajettavaa kalustoa uusittaessa.
2. Selvitetään mahdollisuuksia siirtyä käyttämään uusiutuvaa polttoöljyä krematorion uunien lämmitysjärjestelmässä.
3. Hautausmaiden ja uurnalehtojen hoidossa siirrytään luonnonmukaisiin ja biodiversiteettiä vahvistaviin menetelmiin.

Mittari	Tavoitetaso												
Polttoaineiden kulutus pienenee.	Kulutus pienenee, kunnes minimitaso on saavutettu. <i>Luvut perustuvat ostomääriin. Vuoden 2023 aikana bensiiniä ei ostettu, vaan käytettiin vielä vuoden 2022 aikana ostettuja määriä.</i>												
	<table border="1"> <thead> <tr> <th>Polttoaine</th> <th>2022</th> <th>2023</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td><i>Dieselin kulutus (litr)</i></td> <td>23 671</td> <td>28 369</td> </tr> <tr> <td><i>Bensiinin kulutus (litr)</i></td> <td>1 923</td> <td>0</td> </tr> </tbody> </table>	Polttoaine	2022	2023	<i>Dieselin kulutus (litr)</i>	23 671	28 369	<i>Bensiinin kulutus (litr)</i>	1 923	0			
Polttoaine	2022	2023											
<i>Dieselin kulutus (litr)</i>	23 671	28 369											
<i>Bensiinin kulutus (litr)</i>	1 923	0											
Sähkömoottoreiden prosentuaalinen määrä.	90 % kattavuus vuonna 2023, jos toimivia korvaavia sähkökäyttöisiä ratkaisuja on tarjolla. <i>Lukuun sisältyvät ensisijaisesti hautausmaiden hoidossa käytettävät pienkoneet, kuten leikkurit, sahat, puhaltimet, mutta ei esimerkiksi porakoneita.</i>												
	<table border="1"> <thead> <tr> <th></th> <th>2022</th> <th>2023</th> <th>Sähkökäyttöisten osuus</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td><i>Pienkoneiden kokonaismäärä kpl</i></td> <td>137</td> <td>152</td> <td></td> </tr> <tr> <td><i>Sähkökäyttöisiä pienkoneita kpl</i></td> <td>34</td> <td>56</td> <td>35 % (2022) 37 % (2023)</td> </tr> </tbody> </table>		2022	2023	Sähkökäyttöisten osuus	<i>Pienkoneiden kokonaismäärä kpl</i>	137	152		<i>Sähkökäyttöisiä pienkoneita kpl</i>	34	56	35 % (2022) 37 % (2023)
	2022	2023	Sähkökäyttöisten osuus										
<i>Pienkoneiden kokonaismäärä kpl</i>	137	152											
<i>Sähkökäyttöisiä pienkoneita kpl</i>	34	56	35 % (2022) 37 % (2023)										
Vähäpäästöisten ajoneuvojen määrä. Tarkastelussa ovat mukana myös seurakunnat ja muut yhtymän viraston palveluyksiköt.	Määrää lisätään normaalin vaihtosyklin mukaan sitä mukaa, kun tai jos uusia soveltuvia vaihtoehtoja on tarjolla. <i>Autot ovat joko seurakuntien tai kiinteistöpalveluiden kautta hankittuja leasing-autoja. Autojen käytön ja ajokilometrien seurantajärjestelmä on käytössä yhtymän viraston kiinteistö- ja hautauspalveluissa. Hautaustoimella on kaksi ja kiinteistötoimella neljä autoa. Vuoden 2024 alussa yhtymän viraston autoista kaksi kaasuautoa korvautuu kolmella sähköautolla.</i> <i>Yhteishankintasopimusta hyödyntäen Espoonlahden seurakunnalle on tulossa sähköauto. Myös Leppävaaran seurakunta siirtynee sähköautoon vuonna 2025 nykyisen sopimuskauden päättyessä. Molemmat seurakunnat ovat ottamassa käyttöön edellä mainitun ajokilometrien seurantajärjestelmän.</i>												

Mittari	Tavoitetaso																										
	2022	ES	ET	EL	LE	OL	TA	YV	Muutos 2022–2023																		
	Kokonaismäärä		1	1	1			6	-1 (Olari)																		
	Bensiini																										
	Diesel		1	1	1			4																			
	Sähkö																										
	Kaasu							2																			
Hautausmaiden ja uurnalehtojen hoidossa siirrytään luonnonmukaisiin ja biodiversiteettiä vahvistaviin menetelmiin.	<p>Nurmikoiden leikkuukertoja vähennetään hautausmaiden käyttämättömillä alueilla ja hautaustoimen hoidossa olevilla hautausmaiden ulkopuolisilla alueilla. Tavoitetaso: Nurmen korren pituus on ≥ 10 cm.</p> <table border="1"> <thead> <tr> <th></th> <th>2022</th> <th>2023</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Potentiaalisten niittyinä tai harvennettuina hoidettavien alueiden lukumäärä</td> <td>8 kpl</td> <td>9 kpl</td> </tr> <tr> <td>Niittyinä hoidettavien alueiden lukumäärä</td> <td>3 aluetta</td> <td>3 aluetta</td> </tr> <tr> <td>Harvennetun leikkausvälin mukaisesti hoidettavien alueiden lukumäärä</td> <td>3 aluetta</td> <td>6 aluetta</td> </tr> </tbody> </table> <p>Kasvinsuojelussa siirrytään asteittain luonnonmukaisiin menetelmiin. Väkilannoitteista luovutaan asteittain, ja lannoittamisessa lisätään asteittain luonnonmukaisia lannoiteaineita. Tavoitetaso: Menetelmiä on vuoden 2025 loppuun mennessä otettu käyttöön 90 %:sti niillä alueilla, joilla se on mahdollista.</p> <table border="1"> <thead> <tr> <th></th> <th>2022</th> <th>2023</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Ei-luonnonmukaisia menetelmiä vaativien kohteiden kokonaismäärä</td> <td>lopun hautausmaiden nurmialueet</td> <td>lopun hautausmaiden nurmialueet</td> </tr> </tbody> </table> <p>Kuhunkin tavoitteessa kuvattuun menettelytapaan siirtymisestä on tehtävä ensin erillinen hallinnollinen salliva päätös, ennen kuin uusi menettelytapa otetaan käyttöön.</p>										2022	2023	Potentiaalisten niittyinä tai harvennettuina hoidettavien alueiden lukumäärä	8 kpl	9 kpl	Niittyinä hoidettavien alueiden lukumäärä	3 aluetta	3 aluetta	Harvennetun leikkausvälin mukaisesti hoidettavien alueiden lukumäärä	3 aluetta	6 aluetta		2022	2023	Ei-luonnonmukaisia menetelmiä vaativien kohteiden kokonaismäärä	lopun hautausmaiden nurmialueet	lopun hautausmaiden nurmialueet
	2022	2023																									
Potentiaalisten niittyinä tai harvennettuina hoidettavien alueiden lukumäärä	8 kpl	9 kpl																									
Niittyinä hoidettavien alueiden lukumäärä	3 aluetta	3 aluetta																									
Harvennetun leikkausvälin mukaisesti hoidettavien alueiden lukumäärä	3 aluetta	6 aluetta																									
	2022	2023																									
Ei-luonnonmukaisia menetelmiä vaativien kohteiden kokonaismäärä	lopun hautausmaiden nurmialueet	lopun hautausmaiden nurmialueet																									
Selvitys krematorion polttoaineen vaihtamisesta.	<p>Tehty vuoden 2025 loppuun mennessä. Mikäli muutos toteutetaan, tuhkaushintoja jouduttaneen nostamaan.</p> <p>Selvitys laaditaan tavoitteen mukaisessa aikataulussa. Asiaa tutkitaan yhteistyössä Suomen muiden krematorioiden kanssa. Mikäli kokemukset muualla osoittavat, että biopohjaisten polttoaineiden käyttö osoittautuu toiminnallisesti ja taloudellisesti tarkoituksenmukaiseksi, selvitetään, mitä muutos tarkoittaisi Espoon seurakuntayhtymän krematoriotoiminnalle. Polttoaineen vaihtaminen edellyttäisi investointeja uunien ja prosessin uudistamiseksi, hyväksyttävän biopolttoaineen määrittämistä, käytettävän polttoaineen alkuperästä varmistamista ja polttoaineen saatavuuden varmistamista. Muutokset merkitsisivät krematoriotoiminnan korkeampia käyttökustannuksia ja johtaisivat tuhkaushintojen tuntuvaan korottamiseen.</p>																										

6.4 Metsät ja viheralueet

Ympäristöohjelman mukaiset metsiä ja viheralueita koskevat tavoitteet ovat:

1. Pienistä maa- ja metsäalueista Espoon ja Kirkkonummen alueilla luovutaan maanvaihtojen tai myynnin kautta.
2. Seurakuntayhtymän metsiä hoidetaan voimas-

sa olevien metsänhoitosuunnitelmien mukaisesti.

3. Viheralueiden hoidon tavoitetasot määritellään.

Mittari	Tavoitetaso									
Metsänhoitosuunnitelman toteuttaminen.	<p>Suunnitelman mukainen toiminta.</p> <p><i>Metsänhoitosuunnitelma Espoon ja Kirkkonummen alueille vuosille 2022–2031; hyväksytty yhteisessä kirkkovaltuustossa 15.12.2021</i></p> <p><i>Hoitosuunnitelman mukaiset vuosittaiset hoitotoimenpiteet 2023: ei hakkuita.</i></p> <p><i>Metsänhoitosuunnitelma Perniön alueelle 2016–2025; hyväksytty yhteisessä kirkkovaltuustossa 23.9.2015</i></p> <p><i>Vuosittaiset hoitotoimenpiteet 2023: ei hakkuita, mutta taimikon hoitoa ja harvennusta.</i></p>									
Viheralueiden hoidon tavoitetasojen määrittely.	<p>Hoitotasot on määritelty kaikille kiinteistöille vuoden 2026 loppuun mennessä.</p> <table border="1"> <thead> <tr> <th></th> <th>2022</th> <th>2023</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td><i>Hyväksytyjen hoitosuunnitelmien lukumäärä kpl</i></td> <td>0</td> <td>0</td> </tr> <tr> <td><i>Kohteet ja hyväksymispäivämäärät kpl</i></td> <td>0</td> <td>0</td> </tr> </tbody> </table> <p><i>Muiden kuin hautausmaa-alueiden piha-alueet ovat ulkopuolisten toimijoiden hoidossa. Hoito kilpailutettiin v. 2023 siten, että hoitokausi alkaa 1.2.2024.</i></p> <p><i>Kalajärven kappelin yhteydessä olevaa viherkaistaletta on vuodesta 2020 alkaen hoidettu niittynä. Myös Kauklahten kappelilla on yhtä aluetta hoidettu niittynä vuodesta 2020 alkaen. Seurakuntalais- ja asiakaspalautetta seurataan.</i></p>		2022	2023	<i>Hyväksytyjen hoitosuunnitelmien lukumäärä kpl</i>	0	0	<i>Kohteet ja hyväksymispäivämäärät kpl</i>	0	0
	2022	2023								
<i>Hyväksytyjen hoitosuunnitelmien lukumäärä kpl</i>	0	0								
<i>Kohteet ja hyväksymispäivämäärät kpl</i>	0	0								

6.5 Tukipalvelut ja henkilöstön osallistaminen

Ympäristöohjelman tukipalveluita ja henkilöstön osallistamista koskevat tavoitteet ovat:

1. Käytetään sähköistä kokousaineistojen jakelua kaikkien hallintoelinten kokouksissa.
2. Sijoitustoiminnassa noudatetaan vastuullisen sijoitustoiminnan periaatteita. Suoria sijoituksia fossiilisia polttoaineita tuottaviin yhtiöihin ei tehdä.
3. Selvitetään mahdollisuuksia hyödyntää kirkkohallituksen tai muiden ulkoisten rahoituslähteiden kautta saatavissa olevia ympäristöhankkeiden rahoitusvaihtoehtoja.

4. Hintoja ja maksuja voidaan korottaa ympäristötavoitteiden rahoittamiseksi.
5. Espoon kaupungin kanssa tehdään yhteistyötä ympäristöhankkeissa, joissa seurakuntien ja seurakuntayhtymän ja kaupungin kestävä kehityksen ohjelman tavoitteet ovat samansuuntaisia ja joissa yhteistyö on käytännössä mahdollista. Yhteistyötä voidaan tehdä myös muiden toimijoiden kanssa.
6. Määritellään etätöiden käytännöt sekä etäosallistamisen periaatteet ja mahdollistavat tilanteet.
7. Vähennetään liikkumista, milloin se on taroituksenmukaista ja työtehtäviä karsimatta mahdollista.
8. Hankinnoissa otetaan huomioon hankittavan tuotteen tai palvelun ympäristökuormitus. Yhteishankintoja suositaan tilanteissa, joissa

hankinnan kohdetta käytetään koko organisaatiossa. Kierrätystä, tuotteiden ja materiaalien uusiokäyttöä suositaan, mikäli se on mahdollista.

daan tarve ympäristöaiheiseen koulutukseen.

10. Tuetaan menettelytapoja, joiden avulla henkilökunta voi vaikuttaa ja osallistua työympäristönsä ja paikallisten ympäristötavoitteiden määrittelyyn ja toteuttamiseen.

9. Henkilöstön koulutus suunnitelmassa huomioidaan

Mittari	Tavoitetaso															
Hallintoelinten sähköisesti jaettavien kokousaineistojen osuus.	<p>Toteutuu 100 %:sti vuonna 2023.</p> <p><i>Hallinto- tai toimielimet, joiden kokousaineistojen jakelu ei toteudu 100 % sähköisesti: 0 kpl</i></p> <p><i>Kaikkien seurakuntayhtymän virallisten hallintoelinten kokousaineistojen jakelu tapahtuu asiakirjahallinnon järjestelmän kautta. Aineisto toimitetaan paperisena vain pyydettyäessä tai esimerkiksi vain puheenjohtajalle ja sihteerille.</i></p>															
Sijoitusten jakauma.	<p>Vastuulliseksi luokiteltujen (ESG) rahastojen määrä suhteessa koko salkkuun.</p> <p><i>Varainhoitajien hoidossa olevien, vastuulliseksi luokiteltujen (ESG) rahastojen määrä suhteessa koko salkkuun: 100 %</i></p> <p><i>Puhtaasti ympäristöluokiteltujen, ympäristöön sijoittavien rahastojen lukumäärä salkussa: 2 kpl (Kestävä metsä ja puu, Renewable Energy & Infrastructure). Lisäksi erillissijoitus kohteeseen Uudistuva maatalous. Ei muutoksia vuoteen 2022 verrattuna.</i></p> <p><i>ESG-kriteerit täyttävät rahastot: ympäristö, yhteiskuntavastuu ja hyvä hallintotapa (Environmental, Social, Governance). Varainhoitajilta edellytetään Espoon seurakuntayhtymän sijoitussäännön mukaan vastuullisuuskysymyksissä samoja menettelytapoja ja tulkintoja, joita Kirkon eläkerahasto on määritellyt. Vastuullisuusanalyysi - evl.fi</i></p>															
Ulkopuolisista rahoituslähteistä saatu ympäristöhankkeiden rahoitus.	<p>Haettu aina, kun se on tarkoituksenmukaista tai kriteerit täyttyvät.</p> <table border="1"> <thead> <tr> <th></th> <th>2023</th> <th>2022</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Rahoittaja</td> <td>-</td> <td>-</td> </tr> <tr> <td>Haettu rahoitus (€)</td> <td>-</td> <td>-</td> </tr> <tr> <td>Saatu rahoitus (€)</td> <td>-</td> <td>-</td> </tr> <tr> <td>Käyttökohde</td> <td>-</td> <td>-</td> </tr> </tbody> </table>		2023	2022	Rahoittaja	-	-	Haettu rahoitus (€)	-	-	Saatu rahoitus (€)	-	-	Käyttökohde	-	-
	2023	2022														
Rahoittaja	-	-														
Haettu rahoitus (€)	-	-														
Saatu rahoitus (€)	-	-														
Käyttökohde	-	-														
Kaupungin ja muiden toimijoiden kanssa tehdyt ympäristöaiheiset yhteistyöhankkeet ja niissä saavutetut tulokset.	<p>Yhteishankkeisiin osallistutaan, mikäli ne mahdollistavat aidon win-win-tilanteen molemmille osapuolille.</p> <p><i>Tuomiokirkkoseurakunta: Espoon kaupungin kanssa järjestetty valopolku Tuomiokirkon ympäristössä. Hankkeen ajankohta ja kesto: n. 1 kk vuodenvaihteessa.</i></p> <p><i>Espoon kaupunki on joitakin vuosia sitten luopunut uuden vuoden ilotulituksista. Tuomiokirkon kirkkopuistossa Kirkon hautausmaalla on mahdollistettu kaupungin vuoden vaihteen tapahtumana valoteoksen toteuttaminen.</i></p>															
Etätyökäytännöt.	<p>Tavoitetaso ja periaatteet määritelty vuoden 2021 loppuun mennessä.</p> <p><i>Tavoite on jo toteutunut täysin. Koko yhtymän henkilökuntaa koskeva ensimmäinen etätyöohje laadittiin koronaepidemian yhteydessä 11/2020. Ohjeessa on huomioitu sekä työajattomat että työajalliset työntekijät. Ohjetta täydennettiin 5/2022 laatimalla</i></p>															

Mittari	Tavoitetaso																																																																
	<p>ohjeistus hybridityön tekemisessä noudatettavista käytännöistä Espoon seurakuntayhtymässä. Ohjeistus on henkilökunnan nähtävissä Sississä.</p> <p>Varsinainen etätyökäsite ja -ohjeistus ei koske työajattomia työntekijöitä. Hengellisen työn tekijät ovat tyypillisesti työajattomia, ja he ovat tehneet hybridimallista työtä osana normaalia työtään jo ennen koronaepidemiaa.</p>																																																																
Vähäpäästöinen liikkuminen lisääntyy.	<p>Henkilökunnalle vuosittain maksettujen km-korvausten määrä (€).</p> <p>Matkakustannukset koko yhtymän tasolla yhteensä v. 2023: 446 265 €</p> <table border="1"> <thead> <tr> <th>Matkakustannukset 2023 (€)</th> <th>Yleishal- linto</th> <th>Seurakunnat (hlö- kunta)</th> <th>Seurakun- nat (muut)</th> <th>Yhteinen seurakun- tatyö</th> <th>Kiinteistö- palvelut</th> <th>Hautaus- toimi</th> <th>Yhteensä</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Matkakustannukset ml. mahdolliset yöpy- miskustannukset</td> <td>22 049</td> <td>257 224</td> <td>101 859</td> <td>37 404</td> <td>17 842</td> <td>9 887</td> <td>446 265</td> </tr> <tr> <td>Henkilökunta (hlöä)</td> <td>61</td> <td>342</td> <td>ei tietoa</td> <td>44</td> <td>40</td> <td>23</td> <td>510</td> </tr> <tr> <td>Kustannukset / työntekijä (€/hlö)</td> <td>361</td> <td>752</td> <td>--</td> <td>850</td> <td>446</td> <td>430</td> <td>875</td> </tr> </tbody> </table> <table border="1"> <thead> <tr> <th>Matkakustannukset 2022 (€)</th> <th>Yleishal- linto</th> <th>Seurakunnat (hlö- kunta)</th> <th>Seurakun- nat (muut)</th> <th>Yhteinen seurakun- tatyö</th> <th>Kiinteistö- palvelut</th> <th>Hautaus- toimi</th> <th>Yhteensä</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Matkakustannukset ml. mahdolliset yöpy- miskustannukset</td> <td>40 649</td> <td>246 735</td> <td>101 070</td> <td>33 742</td> <td>10 720</td> <td>7 408</td> <td>440 324</td> </tr> <tr> <td>Henkilökunta (hlöä)</td> <td>63</td> <td>344</td> <td>ei tietoa</td> <td>47</td> <td>35</td> <td>23</td> <td>510</td> </tr> <tr> <td>Kustannukset / työntekijä (€/hlö)</td> <td>645</td> <td>717</td> <td>--</td> <td>718</td> <td>306</td> <td>322</td> <td>860</td> </tr> </tbody> </table> <p>Sarake Seurakunnat (muut) sisältää mm. seurakuntalaisille ja henkilökunnalle tarkoitettuja kuoromatkoja.</p> <p>Matkakustannusten seurantajärjestelmä vaihtui vuoden 2023 aikana. Uusi järjestelmä mahdollistaa myös kilometrikohtaisen seurannan, mutta kaikkea liikkumista ei sen kautta saataisi kuitenkaan rekisteröityä. Henkilökunta käyttää liikkumisessa paljon myös paikallisliikennettä esimerkiksi kerhopisteiden välillä liikkuaan.</p> <p>Pidemmät virka- ja työmatkat suositellaan tehtäväksi julkisilla. Etätyön mahdollistaminen on merkittävästi ja tosiasiallisesti vähentänyt liikkumisen tarvetta, työ- ja virkamatkoja ja työpäivien aikana tapahtuvaa liikkumista. Suhtautuminen esimerkiksi lentämiseen tai risteilyihin vaihtelee ja on linjattu seurakunta-, yksikkö- tai tapauskohtaisesti.</p> <p>Ympäristöohjelman kannalta oleellista ei välttämättä ole liikkumisen vähentäminen vaan huomion kiinnittäminen siihen, millä välineellä liikkuminen tehdään. Useissa toiminnoissa on päinvastoin nimenomaan tärkeää liikkua paikasta toiseen: mm. toimipisteiden välillä esimerkiksi jumalanpalvelusten, kirkollisten toimitusten tai kokoavan toiminnan toteuttamiseksi, liikkuminen asiakkaiden tai seurakuntalaisten luo (kirkolliset toimitukset, diakonian asiakkaat), liikkuminen leirikeskuksiin (retket ja leirit) tai kiinteistöjen kunnossapito ja hautausmaiden ylläpito.</p>	Matkakustannukset 2023 (€)	Yleishal- linto	Seurakunnat (hlö- kunta)	Seurakun- nat (muut)	Yhteinen seurakun- tatyö	Kiinteistö- palvelut	Hautaus- toimi	Yhteensä	Matkakustannukset ml. mahdolliset yöpy- miskustannukset	22 049	257 224	101 859	37 404	17 842	9 887	446 265	Henkilökunta (hlöä)	61	342	ei tietoa	44	40	23	510	Kustannukset / työntekijä (€/hlö)	361	752	--	850	446	430	875	Matkakustannukset 2022 (€)	Yleishal- linto	Seurakunnat (hlö- kunta)	Seurakun- nat (muut)	Yhteinen seurakun- tatyö	Kiinteistö- palvelut	Hautaus- toimi	Yhteensä	Matkakustannukset ml. mahdolliset yöpy- miskustannukset	40 649	246 735	101 070	33 742	10 720	7 408	440 324	Henkilökunta (hlöä)	63	344	ei tietoa	47	35	23	510	Kustannukset / työntekijä (€/hlö)	645	717	--	718	306	322	860
Matkakustannukset 2023 (€)	Yleishal- linto	Seurakunnat (hlö- kunta)	Seurakun- nat (muut)	Yhteinen seurakun- tatyö	Kiinteistö- palvelut	Hautaus- toimi	Yhteensä																																																										
Matkakustannukset ml. mahdolliset yöpy- miskustannukset	22 049	257 224	101 859	37 404	17 842	9 887	446 265																																																										
Henkilökunta (hlöä)	61	342	ei tietoa	44	40	23	510																																																										
Kustannukset / työntekijä (€/hlö)	361	752	--	850	446	430	875																																																										
Matkakustannukset 2022 (€)	Yleishal- linto	Seurakunnat (hlö- kunta)	Seurakun- nat (muut)	Yhteinen seurakun- tatyö	Kiinteistö- palvelut	Hautaus- toimi	Yhteensä																																																										
Matkakustannukset ml. mahdolliset yöpy- miskustannukset	40 649	246 735	101 070	33 742	10 720	7 408	440 324																																																										
Henkilökunta (hlöä)	63	344	ei tietoa	47	35	23	510																																																										
Kustannukset / työntekijä (€/hlö)	645	717	--	718	306	322	860																																																										
Hankintojen kilpailutuksissa käytetään ympäristökriteereitä. Etsitään tapoja vähentää pienhankinnoista syntyvää ympäristökuormaa.	<p>First Card -ostojen määrä vähenee 50 % vuoden 2025 loppuun mennessä.</p> <table border="1"> <thead> <tr> <th></th> <th>2022</th> <th>2023</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>First Card -ostojen määrä koko yhtymän tasolla yhteensä</td> <td>180 540 €</td> <td>164 183 €</td> </tr> </tbody> </table>		2022	2023	First Card -ostojen määrä koko yhtymän tasolla yhteensä	180 540 €	164 183 €																																																										
	2022	2023																																																															
First Card -ostojen määrä koko yhtymän tasolla yhteensä	180 540 €	164 183 €																																																															

Mittari	Tavoitetaso		
		2022	2023
	First card -ostojen osuus kaikista aineiden ja tarvikkeiden ostoista*)	4 %	4 %
	Aineiden ja tarvikkeiden ostot koko yhtymän tasolla	4,6 milj. €	4,7 milj. €
	Palveluiden ostot koko yhtymän tasolla	9,7 milj. €	10,4 milj. €
	*) First Card -ostojen kokonaismäärän vertaaminen ostettujen palveluiden kokonaismäärään ei ole mielekästä, koska palveluiden ostoista suurin osa perustuu puitesopimuksiin.		
		2022	2023
	Ympäristösertifioitujen tuotteiden osuus koko yhtymässä keskitetysti kilpailutetuista ja tehdyistä toimistotarvikehankinnoista.	39 %	*)
	Toimistotarvikehankintojen kokonaismäärä	32 111 €	*)
	Ympäristösertifioitujen tuotteiden osuus kokonaismäärästä	12 646 €	*)
	*) Vuoden 2023 tietoja ei ole saatavissa toimittajalta järjestelmävaihdoksen vuoksi.		
	EU:n ulkopuolisten ostojen osuus kaikista First Card -hankinnoista 0 % vuodesta 2022 alkaen.		
		2022	2023
	EU:n ulkopuolisten ostojen First Card -ostojen määrä koko yhtymässä	4 308 € ≈ 2,4 %	1 862 € = 1,1 %
	Tavoite on mukana ohjelmassa sen edistämiseksi, ettei Euroopan ulkopuolelta tilattaisi tavaraa, jos vastaavia tuotteita on saatavissa myös lähempää. Ulkomailta tehtyjä First Card -ostoja on tehty mm. Facebook-mainonnan, nuottien ja mm. ohjelmistolisenssien hankkimiseksi.		
Ympäristökoulutukset.	<p>Jokainen työntekijä on perehtynyt ympäristövastuun periaatteisiin oman työnsä näkökulmasta vuoden 2023 loppuun mennessä.</p> <p>Seurakuntayhtymän ympäristötyöryhmän järjestämät koulutukset yhteistyössä yhtymän koulutuspalveluiden kanssa: 4 workshopia, aiheina Kierrätyskeskuksen toiminnan esittely, Reilu kauppa ja luontokadon pysäyttäminen organisaatioiden toiminnan näkökulmasta. Koulutukset oli kohdistettu ensisijaisesti seurakuntien ympäristötyöryhmien jäsenille, mutta ne olivat avoimia koko henkilökunnalle. Koulutuksiin osallistui keskimäärin noin 10–12 henkilöä per tilaisuus.</p> <p>Ulkopuolisten tahojen järjestämiin ympäristöteemaisiin koulutuksiin on osallistuttu tehtävien ja vastualueiden edellyttämällä tavalla. Koulutusten tai webinaarien aiheita ovat olleet muun muassa Kirkon ympäristöpäivät, kiinteistötoimen tehtävissä huomioon otettavat ympäristönäkökulmat, energiansäästö, kasvis- ja luomuruoka, siivous, ympäristökasvatus ja vastuullisuus. Kiinteistötoimen henkilökunnasta muutama henkilö on vuoden 2023 aikana suorittanut teknisen isännöitsijän tutkinnon. Henkilökunta on osallistunut alan messuihin (mm. FinnBuild), minkä lisäksi henkilökunta osallistuu säännöllisesti työtehtävissä vaadittaviin korttikoulutuksiin.</p> <p>Seurakuntayhtymän koulutustyöryhmä ja operatiivinen johto linjasivat loppuvuodesta 2023, että yksi vuoden 2024 henkilöstökoulutuksen painopisteistä on ympäristökoulutus. Vuodelle 2024 on tämän seurauksena ryhdytty valmistelemaan ympäristöteologista koulutussarjaa ja sekä siivous- että kasvisruokakoulutusta emännille ja suntuioille.</p> <p>Tuomiokirkkoseurakunta: 2 kpl itse järjestettyjä koulutustilaisuuksia, aiheina jätteen</p>		

Mittari	Tavoitetaso
	<i>käsittely ja ideointipäivä. Lisäksi osallistuttu kahteen yhtymän viraston järjestämään ympäristökoulutukseen, aiheina Kierrätyskeskus ja Reilu Kauppa.</i>
Henkilöstön mahdollisuus vaikuttaa.	<p>Työyhteisöissä käsitellään ympäristöaiheita vuosittain.</p> <p><i>Ympäristöteemoja on käsitelty kaikissa työyhteisössä, yleisimmin arviolta 1–3 kertaa vuodessa (viikkopalaverit, työkokoukset, vetäytymiset, kehittämispäivät, johtoryhmät, tiimipalaverit). Ero johtuu vastuualueiden eroavaisuuksista ja siitä, miten paljon ympäristöön vaikuttavia asioita käytännössä tulee arjessa esiin. Monessa toiminnassa ympäristönäkökulmat ovat aina läsnä (esimerkiksi hautausmaat, elintarvikkeet, ympäristökasvatus).</i></p> <p><i>Ympäristöteemaan liittyviä aiheita on säännöllisesti esillä yhtymän viraston Infokahvitilaisuuksissa vuosittain. Lisäohjeistusta julkaistaan tarvittaessa sisäiseen intraan (Sissi).</i></p> <p><i>Tuomiokirkkoseurakunta: Ympäristöteemoja käsitelty työyhteisössä 3 krt</i></p>

6.6 Tietohallinto

Ympäristöohjelman tietohallintoa koskevat tavoitteet ovat:

1. Käytetään laitteita ja tuotteita, joilla on Energy Star- ja TCO-sertifikaatit.
2. Käytettävien tuotteiden elinkaaria tai leasing-kausia pidennetään.
3. Toimittajilta edellytetään omaa ympäristöjärjestelmää tai kuvausta siitä, miten toiminnan vaikutukset ympäristöön on otettu huomioon. Toimittajien tulee myös sitoutua seurakuntayhtymän

ympäristöohjelman tavoitteiden mukaiseen toimintaan, jos seurakuntayhtymä on itse voinut vaikuttaa kilpailutuksen kriteereihin.

4. Verkkokokousten ja -koulutusten osuutta lisätään. Seurakuntayhtymän itse toteuttamia tai tilaamia koulutuksia taltioidaan tapauskohtaisesti tapahtuman seuraamisen mahdollistamiseksi jälkikäteen.
5. Otetaan käyttöön turvatulostaminen, ja väri- ja mustavalkotulosteiden määrää vähennetään kaikissa yhtymän toimipisteissä.
6. Kaikki elektroniikkalaitteet ja -romu kierrätetään elektroniikkajätteenä.

Mittari	Tavoitetaso									
Laitteiden ja tuotteiden Energy Star- ja TCO-sertifikaatit	<p>Toteutuu 100 %:sti.</p> <table border="1"> <thead> <tr> <th></th> <th>2022</th> <th>2023</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td><i>Energy Star -sertifikaattien osuus</i></td> <td>100 %</td> <td>100 %</td> </tr> <tr> <td><i>TCO-sertifikaattien osuus</i></td> <td>100 %</td> <td>100 %</td> </tr> </tbody> </table> <p><i>Luvut kuvaavat vain tietohallinnon toimesta keskitetysti hankittuja, toimitettuja ja ylläpidettäviä laitteita ja perustuvat toimittajien antamiin kuvauksiin tuotteiden CO₂-jalanjäljestä. Seurakunnat ja yksiköt ovat voineet itse hankkia henkilökunnalleen muita laitteita, joiden lukumääristä, alkuperästä, ympäristöystävällisyydestä ja mahdollisesta kierrätyksestä ei ole tietoja. Vastuu näiden kierrättämisestä on ko. yksiköillä ja seurakunnilla.</i></p>		2022	2023	<i>Energy Star -sertifikaattien osuus</i>	100 %	100 %	<i>TCO-sertifikaattien osuus</i>	100 %	100 %
	2022	2023								
<i>Energy Star -sertifikaattien osuus</i>	100 %	100 %								
<i>TCO-sertifikaattien osuus</i>	100 %	100 %								
Tuotteiden elinkaari	Elinkaarta pidennetään, mikäli se on kokonaisuuden kannalta tarkoituksenmukaista.									

Mittari	Tavoitetaso																														
		Entinen elinkaari	Nykyinen elinkaari																												
	Tietokoneet	3	4																												
	Puhelimet	2	3																												
	Monitoimilaitteet	4	jopa 7–10																												
	Näytöt	5+	5–10																												
	<p>Vuonna 2023 aikana ei muutoksia aikaisempaan verrattuna. Käytännössä kaikki tietohallinnon kautta hankitut tuotteet ovat leasing-laitteita. Näytöt lunastetaan omiksi leasing-ajan päättyessä, koska näyttöjen käyttöikä on yleensä selvästi leasing-sopimusten aikaa pidempi.</p>																														
Toimittajien ja yhteistyökumppanien ympäristöselvitykset	<p>100 % vuoden 2025 loppuun mennessä.</p> <p>Arvio yllä mainitun tavoitteen toteutumisesta vuonna 2023: 70 % (ei muutoksia vuoteen 2022 verrattuna)</p> <p>Toimittajien ja yhteistyökumppaneiden vastuullisuus- ja ympäristötietoa saadaan parhaiten fyysisistä tuotteista ja laitteista. Sovellusten ja alustojen ympäristövaikutusten arviointi on vaikeaa, eivätkä niihin liittyvät kysymykset ole seurakuntayhtymän vaikutusvallassa; esimerkiksi Kirjurin, evl.fi- sähköpostin, koko kirkon tasolla käytössä olevien Microsoft-tuotteiden ja Kirkon palvelukeskuksen (Kipa) järjestelmien ympäristövaikutukset, joiden kaikkien ympäristövaikutukset määräytyvät Kirkkohallituksen tekemien ratkaisujen ja valintojen pohjalta.</p>																														
Verkkokokousten ja -koulutusten lukumäärä osuus ja taltiointi	<p>Kokouksiin ja koulutuksiin etäosallistumisen osuutta lisätään vuosittain.</p> <p>Teams-kokousten määristä on saatavissa toteumatietoja koko kirkon tasolla Kirkkohallituksen tekemän seurannan avulla. Kokousmäärät on laskettu osallistujien perusteella, ts. jos kokouksessa on useampi henkilö, kokousmäärä kertautuu vastaavasti.</p> <table border="1"> <thead> <tr> <th>Vuosi</th> <th>Teams-kokouksia kpl</th> <th>Osallistujia hlöä</th> <th>Keskimäärin Teams-kokouksia / hlö</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>2021</td> <td>13 180</td> <td>413</td> <td>32</td> </tr> <tr> <td>2022</td> <td>22 446</td> <td>462</td> <td>49</td> </tr> <tr> <td>2023</td> <td>16 783</td> <td>461</td> <td>36</td> </tr> </tbody> </table> <table border="1"> <thead> <tr> <th></th> <th>2022</th> <th>2023</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Verkkokoulutukset</td> <td>21</td> <td>12</td> </tr> <tr> <td>Lähikoulutukset</td> <td>39</td> <td>53</td> </tr> <tr> <td>Verkkokoulutusten osuus kaikista koulutuksista</td> <td>35 %</td> <td>18 %</td> </tr> </tbody> </table> <p>Palvelukeskuksen järjestämiä etäkoulutuksia taltioidaan nauhoitettuna vain erityistapauksissa ja vain, jos alustajat ovat tähän antaneet luvan. Seurakuntayhtymän viraston Infokahvit-tilaisuudet nauhoitetaan ja ne ovat henkilökunnan katsottavissa jälkikäteen. Esitykset tekstitetään saneluominaisuuden avulla. Koulutusmateriaalit ovat pääsääntöisesti jälkikäteen tutustuttavissa intrassa.</p> <p>Tuomiokirkkoseurakunnan arvio ko. suhteesta: noin 20 % etäkokouksia 80 % läsnäkokouksia</p>			Vuosi	Teams-kokouksia kpl	Osallistujia hlöä	Keskimäärin Teams-kokouksia / hlö	2021	13 180	413	32	2022	22 446	462	49	2023	16 783	461	36		2022	2023	Verkkokoulutukset	21	12	Lähikoulutukset	39	53	Verkkokoulutusten osuus kaikista koulutuksista	35 %	18 %
Vuosi	Teams-kokouksia kpl	Osallistujia hlöä	Keskimäärin Teams-kokouksia / hlö																												
2021	13 180	413	32																												
2022	22 446	462	49																												
2023	16 783	461	36																												
	2022	2023																													
Verkkokoulutukset	21	12																													
Lähikoulutukset	39	53																													
Verkkokoulutusten osuus kaikista koulutuksista	35 %	18 %																													

Mittari	Tavoitetaso									
Tulosteiden määrä	<p>Turvatulostaminen mahdollista vuoden 2025 loppuun mennessä.</p> <p><i>Muiden kuin tietohallinnon tilaamien tulostimien lukumäärä: Seuranta on yksiköiden ja seurakuntien vastuulla. Arvio aktiivikäytössä olevien koko yhtymän laitteiden lukumäärästä: noin 10 kpl. Irralliset tulostimet eivät mahdollista turvatulostusta eikä niiden kautta tulostettuja määriä saada mukaan alla kuvattuihin lukuihin.</i></p> <p>Tulosteiden kokonaismäärä vähenee 30 % vuoden 2023 loppuun mennessä.</p> <p><i>Vertailutietona on käytetty vuoden 2021 tulostusmääriä</i></p> <table border="1"> <thead> <tr> <th></th> <th>2022</th> <th>2023</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td><i>Turvatulostimilla tulostettujen sivujen määrä, tulostimia saatiin v. 2022 aikana käyttöön pitkin vuotta eri puolille.</i></td> <td>673 005</td> <td>975 944</td> </tr> <tr> <td><i>Luvut kuvaavat muutosta vuosien 2021–2022 ja 2021–2023 välillä. Vuonna 2021 koko yhtymässä käytettiin vain vanhoja tulostimia. Vuoden 2023 alusta koko yhtymässä on ollut keskitetysti käytössä vain uusia turvatulostimia.</i></td> <td>-42 %</td> <td>-18 %</td> </tr> </tbody> </table>		2022	2023	<i>Turvatulostimilla tulostettujen sivujen määrä, tulostimia saatiin v. 2022 aikana käyttöön pitkin vuotta eri puolille.</i>	673 005	975 944	<i>Luvut kuvaavat muutosta vuosien 2021–2022 ja 2021–2023 välillä. Vuonna 2021 koko yhtymässä käytettiin vain vanhoja tulostimia. Vuoden 2023 alusta koko yhtymässä on ollut keskitetysti käytössä vain uusia turvatulostimia.</i>	-42 %	-18 %
	2022	2023								
<i>Turvatulostimilla tulostettujen sivujen määrä, tulostimia saatiin v. 2022 aikana käyttöön pitkin vuotta eri puolille.</i>	673 005	975 944								
<i>Luvut kuvaavat muutosta vuosien 2021–2022 ja 2021–2023 välillä. Vuonna 2021 koko yhtymässä käytettiin vain vanhoja tulostimia. Vuoden 2023 alusta koko yhtymässä on ollut keskitetysti käytössä vain uusia turvatulostimia.</i>	-42 %	-18 %								
Elektroniikkajätteen kierrätysosuus	<p>Tavoitearvo: 100 % vuoden 2022 loppuun mennessä.</p> <table border="1"> <thead> <tr> <th></th> <th>2022</th> <th>2023</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td><i>Elektroniikkajätteen kierrätysprosentti</i></td> <td>90 %</td> <td>95 %</td> </tr> </tbody> </table> <p><i>Käytännössä kaikki laitteet kierrätetään leasing-sopimusten ehtojen mukaisesti. Toimivat näytöt toimitetaan kierrätyskeskukseen, toimimattomat murskaukseen. Hiiriä ei voida kierrättää. Mustekasetit kierrätetään yhteistyökumppanin toimesta. Tavoite kaikkien laitteiden kierrättämiseksi 100 %:sti ei ole realistinen, mutta irrallisten käytöstä poistuneiden laitteiden keräämistä seurakunnista ja palveluyksiköistä voidaan tehostaa. Vaarallista jätettä sisältävät osat toimitetaan jäteyhteistyökumppanin kautta edelleen käsiteltäväksi ja hävitettäväksi.</i></p>		2022	2023	<i>Elektroniikkajätteen kierrätysprosentti</i>	90 %	95 %			
	2022	2023								
<i>Elektroniikkajätteen kierrätysprosentti</i>	90 %	95 %								

6.7 Viestintä

Ympäristöohjelman viestintää koskevat tavoitteet ovat:

1. Tuotetaan ja ylläpidetään jatkuvaa ympäristöön ja kestäväan kehitykseen liittyvää viestintää ympäristöviestinnän vuosikellon mukaisesti.
2. Laaditaan vuosittain erillinen seurakuntayhtymän ympäristötilinpäätös.
3. Viestinnän hankinnoissa käytetään ympäristömerkittyjä tuotteita.
4. Yhteistyökumppaneilta edellytetään selvitystä yrityksen, tuotteen ja palvelun ympäristövaikutuksista, ympäristöjärjestelmää tai kuvausta siitä, miten toiminnan vaikutukset ympäristöön on otettu huomioon.
5. Seurakuntalaisille tarjotaan Kirkko ja kaupungin digitaalista tilausta paperilehden sijaan.

Mittari	Tavoitetaso						
Ympäristöviestintä	<p>Vuosikello käytössä.</p> <table border="1"> <thead> <tr> <th></th> <th>2022</th> <th>2023</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td><i>Vuosikello laadittu</i></td> <td>kyllä</td> <td>kyllä</td> </tr> </tbody> </table>		2022	2023	<i>Vuosikello laadittu</i>	kyllä	kyllä
	2022	2023					
<i>Vuosikello laadittu</i>	kyllä	kyllä					

Mittari	Tavoitetaso														
		2022	2023												
	Vuosikellon mukaiset toimenpiteet määritelty	kts. alle	kts. alle ja liitteet												
	Poikkeamat suunnitellusta vuosikellosta	ei ollut	ei ollut												
Ulkoisessa ja sisäisessä viestinnässä julkaistujen artikkelien ja tiedotteiden lukumäärä	<p>Vähintään kolme ympäristöaiheista artikkelia ja kolme tiedotetta / vuosi.</p> <p>Useita kymmeniä. Tavoite toteutui täysimääräisesti vuonna 2023.</p> <p>Artikkeleita ja tiedotteita julkaistiin kuukausittain koko vuoden ajan. Tiivistelmät, esimerkit ja linkit some- ja verkkosisältöihin on koottu raportin lopussa olevaan liitteeseen. Koosteeseen on koottu erityisesti ympäristökärki edellä valmisteltuja, mutta myös joitakin muita ilmasto- ja ympäristöteemaan liittyneitä julkaisuja. Lisäksi on myös viestitty Espoon seurakuntien rakennushankkeista ja niiden ympäristötavoitteista, esimerkiksi lämmitysjärjestelmän muuttumisesta ja sitä kautta fossiilisista polttoaineista luopumisesta.</p> <p>Koosteessa ovat mukana julkaisut verkkosisällöt, sosiaalisen median sisällöt ja Kirkko ja kaupungin verkkomedian julkaisut. Kaikki verkkosivuilla julkaistut tiedotteet on lähetetty myös mediajakeluna STT:n kautta.</p> <p>https://www.sttinfo.fi/uutishuone/69819767/espoo-seurakuntayhtyma</p>														
Vuosittainen ympäristötilinpäätös	<p>Tehty vuosittain, täysi kattavuus 2026.</p> <p>Kuvaus vuoden 2023 aikana toteutetuista ympäristötoimenpiteistä on kuvattu tähän dokumenttiin.</p>														
Viestinnän hankintojen ympäristömerkit	<p>Painotuotteet 100 % vuodesta 2021 alkaen, muut tuotteet 100 % vuonna 2022.</p> <table border="1"> <thead> <tr> <th></th> <th>2022</th> <th>2023</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Ympäristömerkittyjen painotuotteiden osuus kaikista käytetyistä painotuotteista</td> <td>99 %</td> <td>99 %</td> </tr> <tr> <td>Ympäristömerkittyjen tuotteiden osuus kaikista muista tuotteista</td> <td>20 %</td> <td>20 %</td> </tr> </tbody> </table>				2022	2023	Ympäristömerkittyjen painotuotteiden osuus kaikista käytetyistä painotuotteista	99 %	99 %	Ympäristömerkittyjen tuotteiden osuus kaikista muista tuotteista	20 %	20 %			
	2022	2023													
Ympäristömerkittyjen painotuotteiden osuus kaikista käytetyistä painotuotteista	99 %	99 %													
Ympäristömerkittyjen tuotteiden osuus kaikista muista tuotteista	20 %	20 %													
Yhteistyökumppanien ympäristöselvitykset	<p>100 % vuonna 2023.</p> <p>Vastuullisuus: https://www.sanomapaino.fi/sanomapaino-3/: ”Tuotannossa käytetään uusiutuvia ja täysin kierrätettäviä raaka-aineita sekä haitattomia painovärejä. Tuotannon sivutuotteista 94 prosenttia saadaan ohjattua kierrätykseen ja 6 prosenttia hyötykäyttöön. Käytetään vain vastuullisesti tuotettua paperia. Painopaperin hankinnassa noudatetaan konsernin paperinostoperiaatteita. Metsäsertifiointia tuetaan hyväksyttävänä tapana harjoittaa kestävä metsätaloutta, joten ostoissa suositaan sertifioitua paperia.”</p>														
Kirkko ja kaupunki -lehden digitaalisten tilausten osuus	<p>Vähintään 20 % digitaalisia tilauksia vuonna 2023.</p> <table border="1"> <thead> <tr> <th></th> <th>2022</th> <th>2023</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Kaikkien tilausten määrä (Espoon alueen osuus)</td> <td>80 000</td> <td>80 000</td> </tr> <tr> <td>Digitilausten määrä (Espoon alueen osuus)</td> <td>123</td> <td>0</td> </tr> <tr> <td>Digitilausten osuus kaikista tilauksista (Espoon alueen osuus)</td> <td>0,15 %</td> <td>0 %</td> </tr> </tbody> </table> <p>Mahdollisuus digitilaukseen on lopetettu vuoden 2023 aikana lähes olemattoman kysynnän vuoksi (Kirkko ja kaupunki -median johtokunnan päätös). Tavoite kannattaa jättää pois ympäristöohjelmasta vuodesta 2024 alkaen.</p>				2022	2023	Kaikkien tilausten määrä (Espoon alueen osuus)	80 000	80 000	Digitilausten määrä (Espoon alueen osuus)	123	0	Digitilausten osuus kaikista tilauksista (Espoon alueen osuus)	0,15 %	0 %
	2022	2023													
Kaikkien tilausten määrä (Espoon alueen osuus)	80 000	80 000													
Digitilausten määrä (Espoon alueen osuus)	123	0													
Digitilausten osuus kaikista tilauksista (Espoon alueen osuus)	0,15 %	0 %													

7. Koko yhtiön tasolla seurattavat mittarit 2023

Mittari	2022	2023	Tarkenne
Henkilöstö	2022	2023	
Kokoaikaiset	512	510	
Läsnä olevien jäsenten lukumäärä	159 215	157 556	
Pinta-alat	2022	2023	
Kiinteistöjen pinta-ala yhteensä	550 ha	550 ha	Ei muutoksia v. 2023.
Rakennettu pinta-ala yhteensä	54 279 m ²	54 279 m ²	Ei muutoksia v. 2023.
Lämmin pinta-ala yhteensä	53 674 m ²	53 674 m	kylmiä tiloja maa-aineisvarasto, konehalli, jätekatokset ja kellotapulit
Lämmin pinta-ala / seurakuntalainen	0,3 m ² /hlö	0,3 m ² /hlö	
Lämmin pinta-ala / työntekijä	105 m ² /hlö	105 m ² /hlö	
Lämmitysenergia	2022	2023	
Kokonaiskulutus	6 351 MWh	8 283 MWh	Edellisen vuoden lukuun ei sisältänyt öljy-, maalämpö- tai ilmavesipumppujärjestelmien kulutusta. Vuoden 2023 luku sisältää kaukolämpökohteet, pelletin ja öljyn, mutta ei ilma-vesilämpö- eikä maalämpö-järjestelmien kulutusta (huomioitu sähköenergian luvuissa). Sarakkeessa 2022 oleva luku kuvaa vuotta 2021 vuosien 2021–2022 aikana tapahtuneiden järjestelmämuutosten vuoksi, sarakkeiden 2022 ja 2023 luvut ovat nyt vertailukelpoisia toistensa kanssa.
Lämmitysenergian kulutus / lämmitettyjen tilojen m ²	0,1 MWh/m ²	0,2 MWh/m ²	
Sähköenergia	2022	2023	
Kokonaiskulutus	4 822 MWh	4 686 MWh	
Uusiutuvien osuus	100 %	100 %	
Sähkön kokonaiskulutus/lämmin pinta-ala	0,1 MWh/m ²	0,1 MWh/m ²	
Energian kokonaiskulutus	2022	2023	
Energian kokonaiskulutus yhteensä	11 785 MWh	13 575 MWh	Kaukojäähdytystä eikä takaisinmyyntiä ei ole. Takaisinmyynti olisi teoriassa mahdollista lämmityksen osalta Suvelan kappelissa ja krematoriossa. Sähkön osalta Kirkkokatu 1 kiinteistöön syntyy valmius myydä ylijäämä sähkö sähköntoimittajalle aurinkopaneelien asentamisen jälkeen vuodesta 2024 alkaen. Krematoriouunien lämmityksen osuus (öljyn kulutus) energian kokonaiskulutuksesta 606 MWh (4 %, v. 2022 5 %).
Energiatehokkuus	0,2 MWh/m ²	0,3 MWh/m ²	Kokonaisenergiankulutus lämmintä m ² kohden
Uusiutuvien energialähteiden osuus	40–100 %	40–100 %	Vuoden 2023 aikana ei vielä muutoksia, koska maalämpökohteet valmistuvat 2024–2025. Uusiutuvien energialähteiden osuus vuonna 2023: Ingaksen pappila 100 %, Hvittorp 40–50 %, Kellonummi 50 %, kaukolämmön piirissä olevat kohteet 100 %, kun kaupungin kaukolämmöstä tulee 100 % uusiutuvaa v. 2025 alkaen.

Mittari	2022	2023	Tarkenne
Vedenkulutus	2022	2023	
Kokonaiskulutus	22 571 m ³	21 383 m ³	Hilassa ja Velskolassa omat kaivot, joiden kautta käytetyn veden kulutus oli 1 593 m ³ .
Kokonaiskulutus/työntekijä	44,1 m ³ /hlö	44,7 m ³ /hlö	Laskettu käyttäen kokonaiskulutuslukua (22 822m ³), jossa on mukana Velskolan kaivojen kulutus, mutta ei Hilan leirikeskuksen kulutusta (alueella ei ole enää varsinaista leirikeskustointimintaa). Hilan kulutuksen osuus oli 154 m ³ . Mittarin tarkoituksenmukaisuutta kannattaa harkita. Suurin osa vedenkulutuksesta tapahtuu seurakuntalaisia varten, mutta kävijämääriä ei voida tällaista mittaria varten luotettavasti selvittää. Jatkossa kannattaa joko luopua mittarista, korvata se jollain toisella tai rajoittaa sen seuraaminen vain rakennuksiin, joissa ei juurikaan käy vieraita tai seurakuntalaisia.
Kokonaiskulutus/seurakuntalainen	0,14 m ³ /hlö	0,14 m ³ /hlö	
Paperinkulutus	2022	2023	
Kokonaiskulutus	1,6 t	1,2 t	Tilattu määrä 400+100=500 riisiä a' 2,4 kg
Kierrätysprosentti	5–10 %	5 % tai jonkin verran yli	Laskettu tulostuspaperin osuuden mukaan, koska muiden paperituotteiden (esitteet, kortit, lehdet, mainokset ym.) painoja ei pystytä arvioimaan, paperijätteestä suurin osa on muuta kuin tulostepaperijätettä.
Liikenne	2022	2023	
Matkakustannukset yhteensä	440 342 €	446 265 €	
Matkakustannukset / työntekijä	860 €/hlö	875 €/hlö	
Jätehuolto	2022 (10 kk)	2023 (12 kk)	Vertailukelloinen jätehuoltosopimus vuonna 2022 oli voimassa alkaen 1.3. eli 1.3.-31.12.2022.
Sekajäte	134,5 t	138,7 t	133,6 tn käytetty polttoaineena jätteenpolttolaitoksissa.
Paperi	32,3 t	25,8 t	Paperin (A4) osuus tästä 1,340 t, luku ei sisällä tietosuojamateriaalien määriä
Muovi ja pakkausmuovi	6,0 t	8,1 t	
Biojäte	70,0 t	73,2 t	
Vaarallinen jäte	0,4 t	0,2 t	
Puujäte	0,4 t	0,2 t	
Pahvi ja kartonki	21,4 t	21,4 t	
Lasi	7,8 t	9,3 t	
Metalli	3,8 t	4,5 t	
Lietevesi	77,4 t	200,9 t	Jätevedenpuhdistamoista kertyvä jäte. Vuoden 2022 alkuvuodesta Velskolan leirikeskuksessa ei ollut koronan vuoksi juurikaan leiri- ja retkitointimintaa.
Jätteiden kokonaismäärä	354,1 t	482,2 t	Luvut perustuvat ja jätehuoltokumppanin raportteihin vuodelta 2023. Sopimuskumppanin laskentatavan mukaan kokonaiskierrätysaste vuonna 2023 oli 68 % (vuonna 2022 61 %) ja jätteen hyötykäyttöaste 100 % (= jätteestä mennyt

Mittari	2022	2023	Tarkenne
			hyöty-/uusiokäyttöön). Jätehuollon kokonaiskulut vuonna 2023 66.702 € (vuonna 2022 yhteensä 57 674 €) ja jätehuoltokumppanin ilmoittama jätteiden laskennallinen CO ₂ -päästö 5,395 t (vuonna 2022 11,133 t). Päästö on vähentynyt 46 % edellisestä vuodesta.
CO₂	2022	2023	
Kokonaispäästöt	t	t	Tarkoituksenmukaista laskentatapaa ei ole vielä päätetty, laskenta aloitettaneen v. 2024–2025 aikana.
Kokonaispäästöt / m ² lämmintä m ² kohden	t / m ²	t / m ²	Laskettu tulostuspaperin osuuden mukaan, koska muiden paperituotteiden (esitteet, kortit, lehdet, mainokset ym.) painoja ei pystytä arvioimaan, paperijätteestä suurin osa on muuta kuin tulostepaperijätettä.

8. Hautaustoimen ympäristömittarit 2023

Hautaustoimen mittaristo, kaikki hautausmaat	2022	2023	Tarkenne
Henkilöstö	2022	2023	
Kokoaikaiset	23 hlöä	23 hlöä	
Työntekijät (sisältää kokoaikaiset kausityöntekijät)	85 hlöä	85 hlöä	Lisäksi kuukausipalkkaisia 7, henkilötöyvuosien määrä 44,4 htv. Kausityöntekijöiden suuren määrän vuoksi henkilötöyvuodet kuvaavat hautaustoimessa tehtyä työmäärää paremmin kuin henkilöiden lukumäärä.
Pinta-alat (hautausmaat)	2022	2023	
Kokonaispinta-ala (hautausmaa-alueet)	43 ha	43 ha	
Käytössä olevat osastot			
Pinta-ala	18,3 ha	18,3 ha	
Hautojen lukumäärä	37 360 kpl	37 360 kpl	
Reserviosastot	2,4 ha	2,4 ha	
Käytävät	3,3 ha	3,3 ha	
Tukialueet	6,6 ha	6,6 ha	Sisältää hautausmaiden kompostointialueet, huoltopihat ja paikoitusalueet, mutta ei Kellonummen hautausmaan metsäalueita.
Kokonaispinta-ala (käytössä olevat osastot) / vainaja	3,92 m ² / vainaja	3,86 m ² / vainaja	
Rakennettu pinta-ala (rakennukset)	2022	2023	
Kokonaispinta-ala, rakennukset	5 086 m ²	5 086 m ²	
Kokonaispinta-ala / henkilötöyvuosi	115 m ² /htv	115 m ² /htv	
Energia	2022	2023	
Kokonaiskulutus (sähkö)	691 MWh	711 MWh	
Kokonaiskulutus (lämpö)	217 MWh	374 MWh	Krematorion suodatinlaitteisto oli pitkiä aikoja

Hautausstoimen mittaristo, kaikki hautausmaat	2022	2023	Tarkenne
			<i>pois käytöstä, jolloin lämmön talteenotto ei toiminut. Vuoden 2023 ulkolämpötilat olivat alhaisempia kuin vuonna 2022.</i>
Kokonaiskulutus (sähkö, lämpö)	908 MWh	1 085 MWh	
Polttoaine			<i>Toteumaluvut perustuvat ostettuihin määriin, yksikkö = litra.</i>
Kevyt polttoöljy	58 541 l	58 034 l	<i>Vastaa 606 MWh (v. 2022 612 MWh)</i>
Dieselöljy	23 617 l	28 369 l	
Bensiini	1 923 l	0 l	<i>Vuonna 2023 ei ostettu bensiiniä, käytettiin aiemmin ostettuja määriä.</i>
Polttoaineet, kokonaisuus	77 405 l	86 403 l	
Uusiutuvien energialähteiden osuus	25 %	25 %	<i>Krematorio 0 %, Kellonummi 50 % (ilma-vesi-lämpöpumppu).</i>
Energiankulutus (sähkö ja kaukolämpö) / htv	16 MWh/htv	28 MWh/htv	
Vedenkulutus	2022	2023	
Kasteluvesi	16 400 m ³	11 986 m ³	<i>Vesi, josta ei makseta jätevesimaksua, Tapiolan uurnalehdossa kasteluveden osuutta ei voida eritellä muusta vedenkäytöstä</i>
Jätehuolto	2022	2023	
Sekajäte	21,0 m ³	50,6 t	
Muovi	0 m ³	0,48 t	<i>Kynttiläjäte kerättävä ja kierrätettävä sekajätteenä, koska steariinia ei saada eroteltua lyhdyistä</i>
Biojäte	3,2 m ³	12,7 t	
Maa-ainekset	360 m ³	0 t	
Käyttökelvoton puujäte	0 m ³	0 t	
Metalli	2,5 t	0,9 t	
Vaarallinen jäte ml. öljyt	1,2 t	0,181 t	<i>Krematorion suodatinjäte ja jäteöljy, ero vuoteen 2022 johtuu siitä, ettei suodatinjätteen tyhjennystä tarvitse tehdä vuosittain</i>
Öljyinen liete	--	15,4 t	
Muut (paperi, kartonki, lasi, ...)	0	5,9 t	
Hautaamiseen liittyvät materiaalit	--	--	
<i>Hautamuistomerkit, reunakivet, askelkivet</i>	16,65 t	0 t	
<i>Kokonaisjättemäärä / henkilötyövuosi</i>	3,1 t	1,0 t	<i>Hautausstoimen kokonaisjättemäärä v. 2023 oli 86,2 tonnia.</i>

9. Vuoden 2023 aikana julkaistut ympäristöaiheiset tiedotteet, artikkelit ja someviestintä

Espoon seurakuntien ympäristöviestintä 2023

Espoon seurakuntien tiedotteet STT:n tiedotejakelussa:

[Tiedotteet | Espoon seurakuntayhtymä \(sttinfo.fi\)](#)

Ympäristöön, luontoon, luontohengellisyyteen, ympäristökasvatukseen ja paikalliseen yhteisöllisyyteen liittyvät jutut Espoon seurakuntien verkkosivuilla vuonna 2023:

Tammikuu

Kesätöihin hautausmaille

20.1.2023, verkkosivut

[Kesätöihin Espoon hautausmaille: Uusia kavereita ja hyvä porukkahenki - Kirkko Espoossa \(espoonseurakunnat.fi\)](#)

Helmikuu

Earth Hour soi Espoon tuomiokirkossa kynttilöiden loisteessa

9.3.2023, verkkosivut

[Earth Hour soi Espoon tuomiokirkossa kynttilöiden loisteessa - Kirkko Espoossa \(espoonseurakunnat.fi\)](#)

Symbolisk musik i skenet av levande ljus - Esbo domkyrka blir konsertplats under Earth Hour

14.3.2023, verkkosivut

Kyrkornas utomhusbelysning släcks lördagen 25 mars kl. 20.30-21.30. Strax innan elbelysningen slocknar tänds levande ljus och musikerna tar plats i Esbo domkyrka.

[Symbolisk musik i skenet av levande ljus - Esbo domkyrka blir konsertplats under Earth Hour - Esbo församlingar \(esboforsamlingar.fi\)](#)

Hiljaisuus keskellä arjen pyöritystä pysäyttää elämän ja oman itsen äärelle

16.3.2023, verkkosivut

[Hiljaisuus keskellä arjen pyöritystä pysäyttää elämän ja oman itsen äärelle - Kirkko Espoossa \(espoonseurakunnat.fi\)](#)

Huhtikuu

Maan päivä tapahtumassa tehdään hyvää Itämerelle 18.4.2023, verkkosivut

[Maan päivä -tapahtumassa tehdään hyvää Itämerelle - Kirkko Espoossa \(espoonseurakunnat.fi\)](#)

Välgörenhet på Jordens dag för att rädda Östersjön 20.4.2023, verkkosivut

Den 22 april firas Jordens dag runtom i världen. I Esbovikens kyrka arrangeras ett miljö- och återvinningsevenemang. En del av jippots intäkter skänks oavkortat till John Nurminen Stiftelsens arbete för att rädda Östersjön.

[Välgörenhet på Jordens dag för att rädda Östersjön - Esbo församlingar \(esboforsamlingar.fi\)](#)

Toukokuu

Kummipäivää vietetään Espoossa su 4.6.

15.5.2023, verkkosivut.

Haltia yhteistyökumppanina (Kummipäivänä 4.6. lapset pääsevät ilmaiseksi [Luontokeskus Haltian näyttelyyn](#)), Olarin perhetapahtumassa lampaita ja aasi

[Kummipäivää vietetään Espoossa su 4.6. - Kirkko Espoossa \(espoonseurakunnat.fi\)](#)

Kesäkuu

Espoon seurakunnissa juhlitaan juhannusta ennätyslaajasti

5.6.2023, verkkosivut

Tapahtumia eri puolilla Espoota ja Hvittorpissa, muun muassa seikkailuretki Nuuksioon, ulkoilua, piknikkejä ulkona. Espoonlahden minileiri.

[Espoon seurakunnissa juhlitaan juhannusta ennätyslaajasti - Kirkko Espoossa \(espoonseurakunnat.fi\)](#)

Espoon seurakuntien ensimmäinen ympäristötilinpäätös valmistui

13.6.2023, verkkosivut

[Ympäristötilinpäätös 2022 valmistui Espoon seurakunnissa: Luonnon kuormittaminen vähenee konkreettisesti - Kirkko Espoossa \(espoonseurakunnat.fi\)](#)

Miljöbokslutet 2022 blev klart i Esbo församlingar:

Belastningen på naturen minskar på ett konkret sätt

13.6.2026, verkkosivut

Esbo kyrkliga samfällighets första miljöbokslut genom tiderna har färdigställts. Församlingarnas mål är till exempel att frigöra sig från användningen av fossila bränslen före 2030 och förbättra fastigheternas energieffektivitet. Församlingarna minskar även i övrigt belastningen på naturen på många sätt.

[Miljöbokslutet 2022 blev klart i Esbo församlingar: Belastningen på naturen minskar på ett konkret sätt - Esbo församlingar \(esboforsamlingar.fi\)](#)

Environmental financial statements 2022 completed in Espoo parishes: Environmental stress significantly reduced

13.6.2023, verkkosivut

[Environmental financial statements 2022 completed in Espoo parishes: Environmental stress significantly reduced - Kirkko Espoossa \(espoonseurakunnat.fi\)](#)

Heinäkuu

Velskolan kartanon peruskorjaus on käynnistynyt – jatkossa koko kurssikeskus lämpiää maalämmöllä

19.7.2023, verkkosivut

Espoon seurakuntien Velskolan kurssikeskuksen vanhan kartanorakennuksen peruskorjaus on käynnistynyt. Samassa yhteydessä koko alueen lämmitysjärjestelmä vaihdetaan maalämpöön. Kartanon korjausten arvioidaan valmistuvan vuoden 2024 loppuun mennessä.

[Velskolan kartanon peruskorjaus on käynnistynyt – jatkossa koko kurssikeskus lämpiää maalämmöllä - Kirkko Espoossa \(espoonseurakunnat.fi\)](#)

Grundrenoveringen av Vällskog gård har inletts – i fortsättningen värms hela lägercentrumet upp med jordvärme

19.7.2023, verkkosivut

[Grundrenoveringen av Vällskog gård har inletts – i fortsättningen värms hela lägercentrumet upp med jordvärme - Esbo församlingar \(esboforsamlingar.fi\)](#)

Elokuu

Nuku yö ulkona Hilan merellisissä maisemissa Kirkkonummella

11.8.2023, verkkosivut

Suomen luonnon päivänä lauantaina 26.8. järjestetään Nuku yö ulkona -tapahtuma Espoon seurakuntien Hilan leirikeskuksessa meren rannalla Kirkkonummella.

[Nuku yö ulkona Hilan merellisissä maisemissa Kirkkonummella - Kirkko Espoossa \(espoonseurakunnat.fi\)](#)

Kellonummen hautausmaa on voittanut Green Flag Award -palkinnon 2023–2024

18.8.2023, verkkosivut

Hyvinhoidettu Kellonummen hautausmaa uusi tunnustuksensa. Tuomarit arvostivat mm. sitä, miten luonnon monimuotoisuutta ylläpidetään hautausmaalla.

[Kellonummen hautausmaa on voittanut Green Flag Award -palkinnon 2023-2024 - Kirkko Espoossa \(espoonseurakunnat.fi\)](#)

Klockarmalmens begravningsplats vann Green Flag Award -priset 2023–2024

18.8.2023, verkkosivut

[Klockarmalmens begravningsplats vann Green Flag Award -priset 2023–2024 - Esbo församlingar \(esboforsamlingar.fi\)](#)

Syyskuu

Tapiolan seurakunta liputtaa YK:n kestäväen kehityksen tavoitteisiin sitoutumisen merkiksi

21.9.2023, verkkosivut

Tapiolan seurakunta liittyy maanantaina 25.9. tuhansien toimijoiden kanssa maailmanlaajuisen liputuskampanjaan näyttääkseen sitoutumisensa YK:n kestäväen kehityksen tavoitteisiin.

[Tapiolan seurakunta liputtaa YK:n kestäväen kehityksen tavoitteisiin sitoutumisen merkiksi - Kirkko Espoossa \(espoonseurakunnat.fi\)](#)

Vanhusten viikko 2023 kutsuu myös ulkoilemaan yhdessä

27.9.2023, verkkosivut

Valtakunnallista Vanhustenviikkoa vietetään tänä vuonna 1.–8.10. Viikon teemana on Tehdään iästä numero – Gör ett nummer av åldern – Dahkat agis nummira – Age matters.

[Vanhusten viikko 2023 kutsuu myös ulkoilemaan yhdessä - Kirkko Espoossa \(espooneurakunnat.fi\)](#)

De gamlas vecka 2023: Gå ut tillsammans!

27.9.2023, verkkosivut

Gör ett nummer av åldern, är temat i den riksomfattande de gamlas vecka 1-8.10.

[De gamlas vecka 2023: Gå ut tillsammans! - Esbo församlingar \(esboforsamlingar.fi\)](#)

Lokakuu

24 år av rättvisemärkta produkter i Finland: "Jag köper rättvisemärkt, när det är möjligt", säger Esbo svenska församlings övervaktmästare

12.10.2023, verkkosivut

Den här veckan är det veckan för rättvis handel. Ett begrepp som blev bekant för finländska konsumenter i slutet av 1990-talet.

[24 år av rättvisemärkta produkter i Finland: "Jag köper rättvisemärkt, när det är möjligt", säger Esbo svenska församlings övervaktmästare - Esbo församlingar \(esboforsamlingar.fi\)](#)

Joulukuu

Suosituksen taiteilijaryhmän valoteos levittäytyy Espoon keskuksen Kirkkopuistoon

18.12.2023, verkkosivut

Kaupunkilaisia ilahduttaa torstaista 21.12. alkaen Espoon Tuomiokirkkopuistossa Taian aallot -valoteos, jonka toteuttaa näyttävistä installaatioistaan tunnettu taiteilijaryhmä Flowers of Life. Teos on koettavissa omatoimisesti joulun pyhien ja vuodenvaihteen ajan 6.1.2024 saakka.

(Espoon seurakunnat toimivat tapahtuman mahdollistajina tarjoamalla tapahtumapaikan. Sidosryhmäyhteistyötä.)

[Suositun taiteilijaryhmän valoteos levittäytyy Espoon keskuksen Kirkkopuistoon - Kirkko Espoossa \(espooneurakunnat.fi\)](#)

Ljusinstallationen Vågor av magi lyser upp i Kyrkparken

18.12.2023, verkkosivut

Konstgruppen Flowers of Life som har besökt 24 länder och gjort många konstinstallationer runt om i Finland gör ljuskonst intill Esbo domkyrka.

[Ljusinstallationen Vågor av magi lyser upp i Kyrkparken - Esbo församlingar \(esboforsamlingar.fi\)](#)

Light installation in Espoon keskus: Waves of Magic

18.12.2023, verkkosivut

On Thursday 21 December, the light installation "Waves of Magic" will open in Tuomiokirkkopuisto. The installation can be experienced on your own until 6 January during the Christmas holidays and the turn of the year. The work is at its best during the hours of darkness.

[Light installation in Espoon keskus: Waves of Magic - Kirkko Espoossa \(espooneurakunnat.fi\)](#)

Kirkko ja kaupunki -media

Kirkko ja kaupunki on pääkaupunkiseudun seurakuntien yhteinen media. Poiminnan jutuissa teemoina ovat olleet esimerkiksi luonto, luontohengellisyys, ilmastonmuutos, luonnonkatastrofit, ekokriisi, kierrätys, hävikkiruoka, ulkoilu, eläimet, hautausmaa, niittyluonto, tapahtumat luonnossa, maalämpö, lämmitysratkaisut. Alle on kerätty poimintoja kyseisessä mediassa julkaistuista artikkeleista kahdella eri tavalla. Ensimmäisessä listauksessa on mukana Espoon seurakuntayhtymän ja seurakuntien omaan toimintaan liittyviä julkaisuja. Toisessa listauksessa on mukana teemaan liittyviä muita julkaisuja, joissa toimija tai kirjoittaja käsittelee ympäristöteemoja, mutta joissa toiminta ei ole Espoon seurakuntien toteuttamaa.

Suoraan omaan toimintaamme liittyviä juttupoimintoja Kirkko ja kaupungin -verkkomedias- ta 2023:

[Pieni pyhiinvaellus aloittaa jouluun laskeutumisen Espoossa - Kirkko ja kaupunki](#)

13.11.2023

Matinkylässä ensimmäistä adventtia voi viettää

vaeltamalla uimarannalta kappelille ja osallistamalla kansainväliseen messuun.

[Leipäjonot muuttuivat väliaikaisesta hätäavusta ekologiseksi innovaatioksi – uusi tutkimus selvittää, miten niistä voitaisiin luopua - Kirkko ja kaupunki](#)

22.11.2023

Koneen säätiön rahoittamassa tutkimushankkeessa selvitetään, millainen olisi yhteiskunta, jossa seurakuntien ja järjestöjen jakamaa ruoka-apua ei enää tarvita.

[Espoon seurakunnat myönsivät 20 000 euron katastrofiavustuksen siviilien auttamiseen Israelin ja Palestiinan välisessä kriisissä - Kirkko ja kaupunki](#)

27.10.2023

Apu toimitetaan perille Suomen Lähetysseuran kautta. Se sisältää ruokaa, puhdasta vettä, lääkkeitä, terveyspalveluita ja psykososiaalista tukea.

Asunnottomien yötä vietetään eri puolilla pääkaupunkiseutua – kysymys on siitä, kenellä on oikeus näkyä kaupunkikuvassa

13.10.2023

Asunnottomien yötä vietetään tiistaina 17.10. teemalla *Kenelle kaupunki kuuluu?* Espoossa ja Vantaalla myös seurakunnat ovat mukana tapahtumissa.

[Asunnottomien yötä vietetään eri puolilla pääkaupunkiseutua – kysymys on siitä, kenellä on oikeus näkyä kaupunkikuvassa - Kirkko ja kaupunki](#)

Diakoni Katja Karvinen rohkaisee lähtemään ulos vanhuksen kanssa – kävely virkistää molempia *Moni ikäihminen kaipaa apua ja seuraa ulkoiluun. Vanhustenviikon merkeissä voi pyytää vaikkapa naapurua yhteiselle kävelylle*

2.10.2023

[Diakoni Katja Karvinen rohkaisee lähtemään ulos vanhuksen kanssa – kävely virkistää molempia - Kirkko ja kaupunki](#)

”Jatkuvasti on nälkä” – Espoonlahden kirkolla jaetaan 1600 ilmaista ruokakassia kuukaudessa *Kaupoista saatavien hävikkielintarvikkeiden määrä*

on vähentynyt paljon viime kuukausina. Hintojen nousu tuo nuoret perheet hakemaan ruoka-apua.

12.9.2023

[”Jatkuvasti on nälkä” – Espoonlahden kirkolla jaetaan 1600 ilmaista ruokakassia kuukaudessa - Kirkko ja kaupunki](#)

Shetlanninponeja Sampo ja Villeä saa taas rapsutella SyysMatin Markkinoilla

Suosittu vanhan ajan markkinatapahtuma kokoaa Espoon tuomiokirkon ympäristöön vuosittain lähes 10 000 vierasta.

11.9.2023

[Shetlanninponeja Sampo ja Villeä saa taas rapsutella SyysMatin Markkinoilla - Kirkko ja kaupunki](#)

Hvittorpin kurssikeskus on poissa käytössä

Espoon seurakuntien omistaman kokous- ja kurssikeskuksen käyttökätkö ulottuu tammikuulle 2024 saakka.

Tiivistelmä: Keittiöremontin lisäksi jo olemassa olevan maalämpöjärjestelmän kapasiteettia lisätään. Espoon yhteinen kirkkovaltuusto myönsi 22.3.2023 Hvittorpin lämmitysjärjestelmän uusimiseen 640 000 euroa. Ympäristövaikutuksiltaan uudistus on merkittävä, sillä kurssikeskuksessa voidaan luopua öljylämmityksestä.

4.9.2023

[Hvittorpin kurssikeskus on poissa käytössä - Kirkko ja kaupunki](#)

Haluatko nukkua yön ulkona? – Suomen luonnon päivänä voit teltailla Hilan leirikeskuksessa *Merellisissä maisemissa voi myös lähteä melontaretkelle, paistaa lettuja ja saunoa.*

15.8.2023

[Haluatko nukkua yön ulkona? – Suomen luonnon päivänä voit teltailla Hilan leirikeskuksessa - Kirkko ja kaupunki](#)

Kasvisruokien määrää lisättiin Espoon seurakuntien rippileireillä – kasvissosekeitto ja pinaattiletut ovat ikisuosikkeja

Osa nuorista piti muutoksesta, mutta kritiikkiäkin tuli.

4.8.2023

[Kasvisruokien määrää lisättiin Espoon seurakuntien rippileireillä – kasvissosekeitto ja pinaattiletut ovat ikisuosikkeja - Kirkko ja kaupunki](#)

Velskolan kartanon 3,4 miljoonan euron peruskorjaus on käynnistynyt – jatkossa koko kurssikeskus lämpiää maalämmöllä
Kartanon korjausten arvioidaan valmistuvan vuoden 2024 loppuun mennessä. Korjaustöiden vaikutus rippileireihin pyritään minimoimaan.

19.7.2023

[Velskolan kartanon 3,4 miljoonan euron peruskorjaus on käynnistynyt – jatkossa koko kurssikeskus lämpiää maalämmöllä - Kirkko ja kaupunki](#)

Espoossa on niittyhautausmaa, jossa kukat ja rikkaruohot saavat erityisvapauksia – sillä on iso merkitys alueen erilaisille elämänmuodoille
Kellonummen hautausmaan kukkaniityt ja leikkamattomat nurmialueet edistävät luonnon monimuotoisuutta. Hautaustoimen uudet ympäristöperiaatteet ovat osa Espoon seurakuntien laajempaa ympäristöohjelmaa.

28.6.2023

[Espoossa on niittyhautausmaa, jossa kukat ja rikkaruohot saavat erityisvapauksia – sillä on iso merkitys alueen erilaisille elämänmuodoille - Kirkko ja kaupunki](#)

Luonto kutsuu leikkimään perheiden retkillä – näille juhannusviikon retkille ei tarvitse ilmoittautua etukäteen

Espoon tuomiokirkkoseurakunta kutsuu lapset ja vanhemmat päiväretkelle Nuuksioon ja Oittaalle.

9.6.2023

[Luonto kutsuu leikkimään perheiden retkillä – näille juhannusviikon retkille ei tarvitse ilmoittautua etukäteen - Kirkko ja kaupunki](#)

Suvivirren sunnuntaina pyhiinvaelletaan Nuuksiossa

Pyhiinvaellus tarjoaa Petteri Soinille mahdollisuuden rauhoittua hektisen arjen keskellä.

8.5.2023

[Suvivirren sunnuntaina pyhiinvaelletaan Nuuksiossa - Kirkko ja kaupunki](#)

Espoon seurakunnat antavat 30 000 euroa maanjäristysuhrien auttamiseksi Syyriassa
Avun toimittaa perille Kirkon Ulkomaanapu. Espoon seurakunnat on varannut katastrofiavustuksiin yhteensä 80 000 euroa vuodelle 2023.

14.2.2023

[Espoon seurakunnat antavat 30 000 euroa maanjäristysuhrien auttamiseksi Syyriassa - Kirkko ja kaupunki](#)

Muita Kirkko ja kaupunki -mediassa julkaistuja ympäristö- ja ilmastoteemaan liittyviä artikkeleita (kirjoittaja ja toimija on ollut joku muu kuin Espoon seurakuntayhtymä tai Espoon seurakunnat):

[Kirkon ilmastoasiantuntija: Dubain ilmastokokous onnistui ylittämään etelän ja pohjoisen välisen palomuurin - Kirkko ja kaupunki](#)

13.12.2023

Dubaissa kokoontunut YK:n 28. ilmastokokous on hyväksynyt päätöksen, jonka mukaan maailma luopuu fossiilisista polttoaineista.

[Elomaan perheessä kierrätetään ja lahjoitetaan apua tarvitseville – Eevi 4 v: ”Haluamme laittaa hyvän kierrättämään” - Kirkko ja kaupunki](#)

28.11.2023

Antamisen ilo ja apua tarvitsevien tukeminen yhdistyvät pääkaupunkiseudun seurakuntien Rakenna joulupuu -keräyksessä.

[Anna Kontula astelisi Franciscus Assisilaisen jalanjäljissä ulos fossiilikapitalismista – ”Hänen toiminnassaan yhdistyivät ne kolme asiaa, joita tarvitsemme ekokriisissä” - Kirkko ja kaupunki](#)

31.10.2023

Siirtymä fossiilikapitalismista kestävämpään järjestelmään on kansanedustaja ja kirjailija Anna Kontulan mukaan mahdoton ilman, että myös maailman kuva muuttuu. Tässä hän näkee myös kristinuskolla

olennaisen roolin.

Hilkka: On aika seurata pyhää Franciscusta, joka oli tymäkkä eläinaktivisti

Maapallo pitää saada taas kihisemään elämää.

26.9.2023

[Hilkka: On aika seurata pyhää Franciscusta, joka oli tymäkkä eläinaktivisti - Kirkko ja kaupunki](#)

Patriarkka Bartolomeos rohkaisee nuoria planeetan eheyden vartijoiksi: "Nuoruuden innolla, ilmastokriisiin vastaamisen kiireellisyydellä ja Jumalan käskyillä on erottamaton yhteys"

Konstantinopolin patriarkka Bartolomeos katsoo luontoa hengellisestä näkökulmasta. Silloin jokainen kasvi, eläin ja mikro-organismi on osa syvää mysteeriä.

11.9.2023

[Patriarkka Bartolomeos rohkaisee nuoria planeetan eheyden vartijoiksi: "Nuoruuden innolla, ilmastokriisiin vastaamisen kiireellisyydellä ja Jumalan käskyillä on erottamaton yhteys" - Kirkko ja kaupunki](#)

Nenonen: Keskiluokka kuluttaa meidät hengiltä etsiessään hyvää elämää

Mitä enemmän ihmisellä on koulutusta, sitä suurempi on paitsi tilipussi, myös hiilijalanjälki. Tiedostaja tietää, muttei juuri tietoaan arvosta.

19.6.2023

[Nenonen: Keskiluokka kuluttaa meidät hengiltä etsiessään hyvää elämää - Kirkko ja kaupunki](#)

Viimeisten aikojen aktivisti – Risto Isomäen mieli käy välillä kierroksilla, kun hän etsii ratkaisuja ihmiskunnan kohtalonkysymyksiin

Kirjailija ja kansalaisaktivisti Risto Isomäki löysi elämäntehtävänsä jo teinivuosina. Maailman parantaminen on vienyt myös jaksamisen rajoille.

25.5.2023

[Viimeisten aikojen aktivisti – Risto Isomäen mieli käy välillä kierroksilla, kun hän etsii ratkaisuja ihmiskunnan kohtalonkysymyksiin - Kirkko ja kaupunki](#)

Psykoterapeutti Anna-Kaisa Pitkäsen työtovereihin kuuluu hevosia ja muita maatilalla eläimiä – "Torjuttuksi tullut lapsi saa eläimeltä toisenlaisen viestin" *Hevonen, kissa ja kana osallistuvat lasten ja nuorten psykoterapiaan Breytingin maatilalla.*

15.5.2023

[Psykoterapeutti Anna-Kaisa Pitkäsen työtovereihin kuuluu hevosia ja muita maatilalla eläimiä – "Torjuttuksi tullut lapsi saa eläimeltä toisenlaisen viestin" - Kirkko ja kaupunki](#)

Kaikki piispat vetoavat kehitysyhteistyön puolesta – kehitysavun leikkauksista keskustellaan hallitusneuvotteluissa

"Lähimmäisen rakastaminen on meille kaikille annettu tehtävä. Se ei rajoitu vain lähelle, vaan jokaiseen ihmiseen", sanoo Helsingin piispa Teemu Laajasalo.

Lainaus jutusta: Espoon piispa Kaisamari Hintikka muistuttaa siitä, että ilmastokatastrofi, ruokakriisi ja energiakriisi koskettavat aivan erityisesti kaikkein heikoimmassa asemassa olevia ja lisäävät siksi kehitysyhteistyön tarvetta.

9.5.2023

[Kaikki piispat vetoavat kehitysyhteistyön puolesta – kehitysavun leikkauksista keskustellaan hallitusneuvotteluissa - Kirkko ja kaupunki](#)

Kirkko ja yli 60 järjestöä haastavat eduskuntavaaliehdokkaita sitoutumaan ilmastopolitiikkaan, jossa kustannukset jaetaan oikeudenmukaisesti *Suomen evankelis-luterilainen kirkko on tärkeä etiikan asiantuntija kampanjassa, johon osallistuvat muun muassa ammattiliittojen keskusjärjestöt SAK ja STTK.*

17.1.2023

[Kirkko ja yli 60 järjestöä haastavat eduskuntavaaliehdokkaita sitoutumaan ilmastopolitiikkaan, jossa kustannukset jaetaan oikeudenmukaisesti - Kirkko ja kaupunki](#)